

**T.C.
ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİYE ANABİLİM DALI**

Yüksek Lisans Tezi

**ÇALIŞMAYA TEŞVİK Mİ, BAĞIMLILIK MI?
OECD ÜLKELERİNDE SOSYAL YARDIM
POLİTİKALARININ İSTİHDAM ETKİSİ**

Selen PESEN

Zonguldak 2025

**T.C.
ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİYE ANABİLİM DALI**

Yüksek Lisans Tezi

**ÇALIŞMAYA TEŞVİK Mİ, BAĞIMLILIK MI?
OECD ÜLKELERİNDE SOSYAL YARDIM
POLİTİKALARININ İSTİHDAM ETKİSİ**

**Hazırlayan
Selen PESEN**

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Mehmet AVCI**

Zonguldak 2025

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Hazırladığım Yüksek Lisans Tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, yazımda ve basımda enstitü tez yazım ve basım yönergesine uygun davranıldığını taahhüt ederim.

Selen PESEN

20.01.2026

T.C.
ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Maliye Anabilim Dalında 186282124008 numaralı Selen PESEN'in hazırladığı “Çalışmaya Teşvik mi, Bağımlılık mı? OECD Ülkelerinde Sosyal Yardım Politikalarının İstihdam Etkisi” başlıklı YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 16.01.2026 Cuma günü saat 14:00’de yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezinin onayına OY BİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

Prof. Dr. Gökhan DÖKMEN
Başkan

Prof. Dr. Erdoğan TEYYARE
Üye

Doç. Dr. Mehmet AVCI
(Tez Danışmanı)
Üye

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

... / ... / 20...

Prof. Dr. Yücel NAMAL
Enstitü Müdürü

ÖZET

Kurum	: ZBEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı
Tez Başlığı	: Çalışmaya Teşvik mi, Bağımlılık mı? OECD Ülkelerinde Sosyal Yardım Politikalarının İstihdam Etkisi
Tez Yazarı	: Selen PESEN
Tez Danışmanı	: Doç. Dr. Mehmet AVCI
Türü, Yılı	: Yüksek Lisans, 2026
Sayfa Adedi	: 94

İşsizliğe yönelik sosyal yardım politikaları, refah devletlerinin hem sosyal koruma hem de işgücü piyasası hedeflerini aynı anda gözetmek zorunda olduğu temel politika alanlarından biridir. Bu politikalar, bireyleri işsizlik riskine karşı koruyarak gelir kaybını telafi etmeyi amaçlarken, aynı zamanda istihdam davranışları üzerindeki olası etkileri nedeniyle çalışmaya teşvik mi, yoksa bağımlılık mı yaratmaktadır? sorusunu gündeme getirmektedir. Özellikle sosyal yardımların bireyleri istihdamdan uzaklaştırabileceği ya da işgücü piyasasına dönüşü geciktirebileceği yönündeki tartışmalar, bu politikaların etkinliğinin ampirik olarak sorgulanmasını gerekli kılmaktadır.

Bu çalışma, 2000–2021 dönemi için 33 OECD ülkesinde, işsizliğe yönelik sosyal harcamaların istihdam üzerindeki uzun dönem etkisini incelemektedir. Analizde öncelikle ülkeler arası karşılıklı etkileşimleri dikkate almak amacıyla yatay kesit bağımlılığı test edilmiş, ardından bu bağımlılığı dikkate alan CIPS panel birim kök testi ile serilerin durağanlık özellikleri incelenmiştir. Değişkenler arasındaki uzun dönemli ilişki Gengenbach–Urbain–Westerlund (GUW) eşbütünleşme testi ile analiz edilmiş, uzun dönem katsayıları ise Augmented Mean Group (AMG) tahmincisi kullanılarak elde edilmiştir. Bu yöntemsel çerçeve, ülkeler arasında heterojen uzun dönem ilişkilerin varlığını dikkate alan bir analiz sunmaktadır.

Panel geneline ilişkin bulgular, işsizliğe yönelik sosyal harcamaların istihdam üzerinde uzun dönemde negatif ve istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Sosyal harcamalara ait uzun dönem katsayısının -2.199 olması, OECD ülkeleri genelinde bağımlılık hipotezinin baskın olduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal harcamalar, İstihdam, Bağımlılık hipotezi, Teşvik hipotezi, OECD, Panel veri analizi

ABSTRACT

Institution : ZBEU, Institute of Social Sciences, Department of Public Finance

Thesis Title : Work Incentives or Dependency? Employment Effects of Social Assistance Policies in OECD Countries

Thesis Author : Selen PESEN

Thesis Adviser : Assoc., Prof. Mehmet AVCI

Type, Year : MSc Thesis, 2026

Number of Pages : 94

Social assistance policies targeting unemployment constitute one of the core policy areas of welfare states, which are required to simultaneously pursue social protection and labour market objectives. While these policies aim to compensate for income losses by protecting individuals against unemployment risks, they also raise the critical question of whether they encourage labour market participation or instead generate dependency. In particular, concerns that social assistance may discourage job search efforts or delay re-entry into employment have made it necessary to empirically examine the effectiveness of such policies.

This study investigates the long-run effects of unemployment-related social expenditures on employment in 33 OECD countries over the period 2000–2021. The analysis first tests for cross-sectional dependence in order to account for interdependence among countries. Subsequently, the stationarity properties of the variables are examined using the CIPS panel unit root test, which explicitly incorporates cross-sectional dependence. The existence of a long-run relationship among the variables is analyzed using the Gengenbach–Urbain–Westerlund (GUW) cointegration test, and long-run coefficients are estimated by means of the Augmented Mean Group (AMG) estimator. This methodological framework allows for heterogeneous long-run relationships across countries.

The results for the full panel indicate that unemployment-related social expenditures have a negative and statistically significant long-run effect on employment. The estimated long-run coefficient of social expenditures (-2.199) suggests that the dependency hypothesis is dominant across OECD countries.

Keywords: Social expenditures, Employment, Dependency hypothesis, Incentive hypothesis, OECD, Panel data analysis.

ÖN SÖZ

Sosyal yardım politikaları, modern refah devletlerinin yoksullukla mücadelede en temel araçlarından biri olarak öne çıkmaktadır. Ancak bu politikaların bireylerin işgücü piyasası davranışları üzerindeki etkileri, sosyal politika literatüründe tartışmalı bir alan oluşturmaktadır. Özellikle sosyal yardımların bireyleri istihdama teşvik eden bir mekanizma mı yoksa uzun vadede bağımlılık yaratarak çalışma motivasyonunu zayıflatan bir unsur mu olduğu sorusu, bu tartışmaların merkezinde yer almaktadır.

Bu tez çalışmasının temel amacı, sosyal yardımlar ile istihdam arasındaki ilişkiyi çok boyutlu bir bakış açısıyla ele almak ve sosyal yardımların bireylerin çalışma yaşamına katılımı üzerindeki etkilerini analiz etmektir. Bu kapsamda, sosyal yardımların bireylerin işgücü piyasasına entegrasyonunu destekleyici bir araç mı yoksa istihdamdan dışlanmayı pekiştiren bir unsur mu olduğu sorusuna yanıt aranmıştır.

Bu tezin oluşmasında bilgi ve deneyimlerini esirgemeyip, destekleriyle katkı sağlayan danışman hocam Doç. Dr. Mehmet AVCI' ya teşekkür ve saygılarımı sunarım. Tez konumu seçmemde bana yol gösteren Prof. Dr. Gökhan DÖKMEN hocama emeklerinden dolayı teşekkürü borç bilirim.

Eğitim hayatım boyunca hayatımın her döneminde maddi manevi beni destekleyen ve her daim yanımda olan anneme, babama ve sevgili kardeşime minnettarım.

Hem yüksek lisans hem de tez aşamam boyunca desteğini esirgemeyip maddi manevi her anımda yanımda olan, beni her daim araştırmaya sevk eden ve bana bu yolda ilham olan sevgili eşime çok teşekkür ederim.

Dedem benim hep eğitimin bir yolunda ışık olmamı temenni etmiş ve bu doğrultuda bana her zaman rehberlik etmiştir. Hayatıma kattığı bilgi ve değerler için kendisine en içten teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
GRAFİKLER LİSTESİ	xi
KISALTMALAR LİSTESİ	xii
GİRİŞ	1
1. SOSYAL YARDIMLAR VE İSTİHDAM ÜZERİNE ETKİLERİ	3
1.1. Sosyal Yardım Kavramı	3
1.1.1. Sosyal Yardımların Amacı	4
1.1.2. Sosyal Yardımların Türleri	5
1.1.2.1. Ayni Yardımlar	6
1.1.2.2. Nakdi Yardımlar	6
1.1.3. Sosyal Yardımların Etkileri	7
1.1.3.1. Sosyal Yardımların Yoksulluk Üzerindeki Etkileri	7
1.1.3.2. Sosyal Yardımların Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkileri	10
1.1.3.3. Sosyal Yardımların İstihdam Üzerindeki Etkileri	14
1.1.3.3.1. İstihdam Kavramı ve Önemi	14
1.1.3.3.2. İstihdam Türleri	15
1.1.3.3.3. İşsizlik Kavramı	18
1.1.3.3.3.1. İşsizliğin Nedenleri ve Ölçümü	19
1.1.3.3.3.2. İşsizlikle Mücadelede İstihdam Politikaları	20
1.1.3.3.4. Sosyal Yardımların İstihdam Üzerindeki Etkisi	21
1.1.3.3.4.1. Sosyal Yardımların İstihdamı Teşvik Edici Etkisi	23
1.1.3.3.4.2. Sosyal Yardımlar, Tembellik ve Bağımlılık İlişkisi	24
2. OECD ÜLKELERİNDE SOSYAL YARDIM POLİTİKALARI	27
2.1. OECD Ülkelerinde İstihdam ve İşsizlik Programlarına Yönelik Sosyal Harcamalar: Genel Görünüm	27
2.2. OECD Ülkelerinde İstihdam ve İşsizlik Programlarına Yönelik Sosyal Harcamalar: Ülke Bazlı Görünüm	31
2.3. Genel Değerlendirme	48

3. AMPİRİK ANALİZ.....	51
3.1. Sosyal Yardımlar ve İstihdam Literatür Taraması	51
3.2. Araştırmanın Metodolojisi.....	62
3.2.1. Araştırmanın Önemi	63
3.2.2. Araştırmanın Amacı	63
3.2.3. Araştırmanın Sınırları	63
3.2.4. Araştırmanın Modeli	64
3.2.5. Araştırmanın Yöntemi	65
3.3. Araştırmanın Bulguları	68
SONUÇ.....	78
KAYNAKÇA.....	81
ÖZ GEÇMİŞ	94

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 2.1: OECD Ülkelerinde İşsizlik Sigortası Sistemlerinin Karşılaştırılması (2024)	46
Tablo 3.1: Tanımlayıcı İstatistikler	68
Tablo 3.2: Korelasyon Analiz Bulguları	70
Tablo 3.3: Yatay Kesitsel Bağımlılık Test Bulguları	70
Tablo 3.4: CIPS Birim Kök Test Bulguları	71
Tablo 3.5: Modelde Yatay Kesitsel Bağımlılık ve Homojenlik Test Bulguları	71
Tablo 3.6: Eşbütünleşme Test Bulguları	72
Tablo 3.7: Panel Uzun Dönem Katsayı Bulguları	73
Tablo 3.8: Ülkelere Ait Uzun Dönem Katsayı Bulguları	74

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 3.1: Metodolojik Akış.....	66
----------------------------------	----

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 2.1. OECD’de Ortalama İstihdam Oranının Gelişimi	29
Grafik 2.2. OECD’de Ortalama İşsizlik Programı Sosyal Harcamalarının Gelişimi.....	30
Grafik 3.1: Ülkelere Ait SH Uzun Dönem Katsayıları	76

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
G7	: 7'ler Grubu
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
TUİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
LMIC	: Düşük ve Orta Gelirli Ülkeler
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı

GİRİŞ

Devletlerin uyguladığı sosyal politika araçları arasında işsizlikle ilgili sosyal harcamalar hem ekonomik istikrar hem de toplumsal refah açısından kritik bir konuma sahiptir. İşsiz bireylere gelir desteği sağlayan bu harcamalar, kısa vadede sosyal koruma işlevi üstlenirken uzun vadede işgücü piyasası üzerindeki etkileri nedeniyle önemli bir tartışma alanı yaratmaktadır. Bir yandan sosyal yardımların, iş arama faaliyetlerini destekleyerek bireylerin istihdamla yeniden buluşmasını kolaylaştırdığı ve böylece işgücü piyasasına uyum sürecini hızlandırdığı ileri sürülmektedir. Diğer yandan, gelir desteğinin düzeyi ve süresinin bireylerin çalışma motivasyonunu azaltabileceği, iş arama yoğunluğunu düşürebileceği ve bu nedenle istihdamdan uzaklaştırıcı etkiler yaratabileceği de savunulmaktadır. Bu ikili tartışma literatürde *teşvik hipotezi* ve *bağımlılık hipotezi* olarak kavramsallaştırılmıştır.

Bu hipotezlerin geçerliliği, ülkelerin sosyal yardım programlarının kapsamı, uygunluk kriterleri, yardım miktarları ve işgücü piyasası düzenlemelerindeki farklılıklar nedeniyle homojen bir seyir izlememektedir. OECD ülkeleri, geniş sosyal harcama kalemleri, farklı işsizlik sigortası modelleri ve çeşitlenen sosyal yardım programlarıyla bu tartışmanın en canlı şekilde gözlemlendiği politika ortamlarını oluşturmaktadır. Özellikle ekonomik konjonktürlerde yaşanan dalgalanmalar, küresel krizler, işgücünün niteliğindeki değişim ve sosyal koruma sistemlerinin yapısal dönüşümü, sosyal harcamaların istihdam üzerindeki etkisinin zaman içinde ve ülkeler arasında farklılaşmasına neden olmaktadır. Bu durum, sosyal harcama–istihdam ilişkisinin kapsamlı ve uzun dönemli bir analizini önemli kılmaktadır.

Bu çalışma, 2000–2021 yılları arasında 33 OECD ülkesinde işsizliğe yönelik sosyal harcamaların istihdam üzerindeki uzun dönem etkisini inceleyerek söz konusu tartışmayı ampirik bir temele oturtmayı amaçlamaktadır. Çalışmada temel olarak şu sorulara yanıt aranmaktadır: İşsizlikle ilgili sosyal harcamalar OECD ülkelerinde istihdamı artırıcı bir teşvik etkisi mi yoksa istihdamdan uzaklaştırıcı bir bağımlılık etkisi mi üretmektedir? Bu ilişkinin yönü ve büyüklüğü ülkeler arasında benzer midir, yoksa sosyal politika tasarımlarına bağlı olarak farklılaşmakta mıdır? Makroekonomik göstergeler, sosyal harcama–istihdam ilişkisinin uzun dönem

yapısını nasıl şekillendirmektedir? Panel genel bulguları ile ülke bazlı sonuçlar arasında anlamlı ayrışmalar var mıdır ve bu ayrışmalar hangi hipotezi desteklemektedir?

Bu sorulara yanıt verebilmek amacıyla çalışmada ikinci nesil panel veri yöntemleri tercih edilmiştir. OECD ülkelerinde hem ortak ekonomik şoklar hem de ülkeler arası yapısal farklılıklar bulunduğundan, yatay kesitsel bağımlılığın varlığı test edilmiş ve hem seriler hem de model düzeyinde bağımlılık tespit edilmiştir. Durağanlık özellikleri CIPS birim kök testi ile sınanmış, değişkenler arasındaki uzun dönemli ilişkinin şekli G UW eşbütünleşme testi ile analiz edilmiştir. Eşbütünleşme ilişkisinin doğrulanmasının ardından, uzun dönem katsayıları AMG tahmincisiyle elde edilmiştir. Böylece çalışma hem panel genelinde ortak eğilimleri hem de ülkeler arasında farklılaşan etki büyüklüklerini değerlendirme imkânı sunmaktadır.

Tezin genel yapısı üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde işsizliğe yönelik sosyal harcamaların kapsamı, işgücü piyasasıyla ilişkisi ve teşvik–bağımlılık hipotezlerini açıklayan teorik yaklaşımlar ele alınmakta; sosyal yardımların istihdam üzerindeki olası mekanizmaları tartışılmaktadır. İkinci bölümde OECD ülkelerinin işsizlikle ilgili sosyal harcama politikaları özetlenmekte, sosyal yardım sistemlerinin tasarımı, ülke bazlı uygulamalar ve harcama kompozisyonundaki farklılıklar genel bir çerçevede sunulmaktadır. Üçüncü bölümde ise literatür değerlendirilmekte, çalışmanın veri seti ve yöntemleri açıklanmakta ve ardından ampirik bulgular sunularak sosyal harcamaların istihdam üzerindeki uzun dönem etkileri hem panel hem de ülke düzeyinde tartışılmaktadır.

Bu kapsamlı analiz, OECD ülkelerinde sosyal yardım politikalarının istihdam üzerindeki etkilerini bütüncül biçimde ele alarak, teşvik ve bağımlılık hipotezlerinin geçerliliği konusunda yeni ve ayrıntılı bir değerlendirme sunmayı amaçlamaktadır.

1. SOSYAL YARDIMLAR VE İSTİHDAM ÜZERİNE ETKİLERİ

1.1. Sosyal Yardım Kavramı

Sosyal yardım kavramının, insanlığın ilk dönemlerinden itibaren var olduğunu yani çok eskiye dayandığını söylemek mümkündür. Sosyal yardım, muhtaç durumda olan kişilere yönelik gerçekleştirilen ayni ve nakdi yardımlara verilen genel bir adlandırmadır. Literatüre bakıldığında sosyal yardım kavramının standart bir tanımı olmadığı görülmektedir. Sosyal yardımın tanımı ülkenin sosyo-ekonomik politikaları doğrultusunda değişebilmektedir (Taş, 2022, s. 110). Sosyal yardım kavramı zaman ve dönemin şartları ile birlikte farklı tanımlamaları da beraberinde getirmektedir. Sosyal yardım kavramı aslında her dönemde her yerde var olan bir kavramdır. Tarih boyunca sosyal yardımlar yoksullukla mücadele de kullanılan en etkili yöntem olarak görülmüştür. İnsanlar doğuştan olduğu gibi sonradan da muhtaç durumuna gelebilirler. Bu nedenle herkes gelirini veya kazanç gücünü kaybettiğinde sosyal yardımlara ihtiyaç duyabilir (Üstün, 2013, s. 27). Sosyal yardımlar, geliri olmayan bireylerin veya ailelerin muhtaçlık durumları sona erene kadar korunmasını ve gelir güvencesi sağlanmasını amaçlayan bir uygulamalar bütünüdür (Çetinkaya, 2012, s. 5). Bu nedenle, ekonomik sıkıntı içindeki kişilere destek olmanın yanı sıra toplumsal refahın artırılmasına da katkıda bulunmaktadır. Aynı zamanda sosyal yardımlar, yoksulluğun azaltılmasına, bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılamalarına ve sosyal dışlanmanın önlenmesine yardımcı olur. Bu tür destekler toplumsal dayanışmayı güçlendiren ve sosyal adaleti sağlayan önemli mekanizmalar arasında yer almaktadır. Sosyal yardım, temel ihtiyaçlarını karşılayamayan bireylere yönelik bir sosyal güvenlik yöntemi ve aynı zamanda sosyal hizmet alanıdır (Zengin & Şahin & Özcan, 2012, s. 134).

TDK sosyal yardım kavramını ‘Yoksul kimselere yiyecek, giyecek, yakacak, tedavi ve ilaç sağlanarak yapılan parasız yardım’ olarak tanımlamaktadır. Konu yoksulluk ile bağdaştırıldığında ise sosyal yardımlar, yoksulların iyilik halleri için sunulan güç ve olanaklardan oluşan bir bütün haline gelmektedir. Sosyal yardımlar sosyal olarak herhangi bir güvencesi bulunmayan bireylerin, kendi ihtiyaçlarını karşılayarak yaşamlarını sürdürebilmeleri için sağlanan gelir desteklerindendir. Sosyal yardımları diğer yardımlardan ayıran en temel özellik karşılıksız bir şekilde

olması ve muhtaçlık durumuna bağlı olarak verilmesi durumudur. Bu açıdan bakıldığında muhtaçlık durumundaki kişiler için bütünleştirici bir özellikte olduğunu söylemek mümkündür. Sosyal yardım, toplumun marjinde yer alan ve dezavantajlı kesim olarak belirtilen kişilerin toplumla bütünleşmelerini sağlamaya yönelik uygulamalar sayesinde sosyal denge ve adaleti sağlamada etkin bir yöntem olarak önem arz etmektedir (Tekindal, 2016, s. 342).

Sosyal yardım programları, bireylerin beklenmedik acil olan durumlar ile ve zorluklarla baş edebilmesine yardım olmak amacı ile tasarlanmaktadır. Bu programlar, uzun vadede maliyet etkinliğini sağlamak, şokları önlemek ve etkilerini hafifletmek için bir stratejiye dayanması gerekmektedir. Aynı zamanda en kırılgan durumdaki bireylerin de gelecekte karşılaşılabilecekleri zararların etkilerini önlemek ve yönetmek amacıyla kapasitelerin artırılmasıyla güçlendirilebilir. Sosyal yardım, yoksulluğun azaltılması ve ekonomik büyümenin desteklenmesi için hassas durumdaki nüfusları kapsayan stratejik bir yatırım olarak değerlendirilebilir. Ayrıca, sosyal yardımı yalnızca insan refahının geri kalan sorunlarını çözmek için bir araç olarak değil aynı zamanda fırsat eşitliğini güvence altına almayı hedefleyen bir mekanizma olarak görmekte oldukça önemlidir.

1.1.1. Sosyal Yardımların Amacı

Sosyal yardımların temel amacı, yeterli geliri olmayan bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılayarak, çalışıp kendi geçimlerini sağlayabilecek duruma gelmelerine destek olmaktadır. Bu yardımlar, bireylerin sadece ekonomik sıkıntılarını hafifletmekle kalmaz, aynı zamanda topluma aktif bir şekilde katılmalarını da teşvik eder (Yiğit, 2016, s. 33). Sosyal yardımlar yaşam güvencesi sağlarken aynı zamanda tekrar istihdama katılım sağlayarak bireylerin gelir elde etmesini teşvik edecek seviyede olmalıdır (Dilik, 1992, s. 53). Özellikle çalışabilecek durumda olan muhtaçlara yönelik yapılan sosyal yardımların süreklilik arz etmesi durumundan dolayı devlet bütçesi üzerinde büyük bir yük kalemi oluşturacaktır (Çınar, 2024, s. 31).

Sosyal güvenlik sistemi içerisinde yer alan sosyal yardımlar, prim ödemesi gerektirmeyen ve vergi gelirleriyle karşılanan programlardır (Çetinkaya, 2012, s.7). Bireylerin yaşamsal ihtiyaçlarını karşılayan sosyal yardımlar, aynı zamanda onların tekrar iş gücüne katılmalarını ve topluma tekrar entegre olmalarını destekler (Yiğit,

2016, s.4). Sosyal yardımlar amaçları bakımından birçok yardım sisteminden farklıdır. Sosyal yardımların temel amacı, muhtaç durumda olan bireylere, muhtaçlık koşulları ortadan kalkıp yardımlar olmadan hayatlarını sürdürebilecek düzeye gelinceye kadar bireylere gelir güvencesi sağlar (Öğülmüş, 2011, s. 84).

Sosyal yardım politikalarına gelişmiş refah devletleri açısından bakıldığında üç temel amacından söz etmek mümkündür. Bu amaçlardan birincisi ve en önemlisi diyebileceğimiz amaç yoksulluğun en aza indirilmesidir, ikincisi dezavantajlı durumdaki kişilerin topluma uyumunun sağlanması ve üçüncüsü ise sosyal yardımları alan kişilerin kendi kendilerine yetebilecek düzeye gelmelerinin sağlanması durumudur (Gökbayrak, 2017, s. 72). Yoksul bireylerin varlıklarının korunması ve yaşamlarını daha huzurlu bir şekilde sürdürebilmeleri amacıyla, devletin ilgili kurumları ve sivil toplum kuruluşları, karşılık beklemeden çeşitli alanlarda sosyal yardım faaliyetleri yürütmektedir (Demir, 2019, s. 4). Sosyal yardım programlarının hedeflerine ulaşmak için izlediği yöntemler, ülkelerin refah sistemlerinin özelliklerine bağlı olarak önemli ölçüde değişiklik göstermektedir (Gökbayrak, 2017, s. 76).

1.1.2. Sosyal Yardımların Türleri

Sosyal yardımlar, yoksulluk içinde bulunan bireylere belirli şartlar çerçevesinde maddi ya da maddi olmayan, ayni ya da nakdi desteklerin sunulması anlamına gelmektedir (Taşçı, 2010, s. 129). Muhtaç durumda olan bireylere yapılan ayni ve nakdi yardımlar, genel olarak sosyal yardım olarak adlandırılmakta ve insanlık tarihinin ilk dönemlerinden itibaren toplumsal alanda görülmektedir. (Karabulut, 2011, s. 12). Karşılıksız bir şekilde yoksul kişilere sunulan bu sosyal yardımlar, tek taraflı hizmetleri kapsamaktadır (Demir, 2019, s. 6). Sosyal yardım türleri, kapsamda olan kitlelerin sayısına ve her kitlenin ihtiyaç durumlarına bağlı olarak farklılıklar gösterebilmektedir. Sosyal yardım hizmetlerinden faydalanan gruplar, yaşlılar, çocuklar, engelliler, maluller ve hastalar gibi farklı kategorilerden oluşmaktadır (Yeşilyurt Temel, 2016, s. 76). Her grubun ihtiyacı birbirinden farklı olduğu için yardımlar da çeşitli şekillerde yapılmaktadır ve gruplar bu yardımlardan ihtiyaçları doğrultusunda yararlanmaktadır. Genel olarak sosyal yardım tanımlamalarında bahsettiğimiz gibi sosyal yardımlar, ayni ve nakdi olarak ikiye ayrılmaktadır. Sosyal yardım türleri, sosyal yardım sistemlerinin ne oranda ve hangi alanda destek sağladığının görülmesi açısından önemlidir.

1.1.2.1. Ayni Yardımlar

Ayni yardımlar, yiyecek, giyecek, yakacak, tıbbi araç gereçler, kırtasiye malzemeleri ve rehabilitasyon amaçlı protez gibi, sosyal inceleme raporuna dayanarak, yardıma ihtiyacı olan kişiye sağlanacak mal ve malzemeler olarak tanımlanmaktadır (Çetinkaya, 2012, s. 7). Ayni yardımlar, yoksul bireylere ya da hane halklarına yönelik direkt gelir desteği olarak değil, onların barınma, ısınma, gıda, giyecek vb. ihtiyaçlarını gidermek amacıyla sunulan yardımlardan oluşmaktadır (Çınar, 2024, s. 33). Ayni yardımlar genellikle temel ihtiyaçların karşılanması açısından önemlidir. Ayni yardımlar, sosyal yardımların önemli bir parçasıdır çünkü doğrudan kişilere ihtiyaç duyulan mal ve hizmetleri sağlayarak suistimal edilme riskini azaltır ve yardımların amacına ulaşmasını sağlar. Ayni nitelikte olan sosyal yardımlar titizlikle sunulması gerekmektedir. Ayni yardımlar, aynı zamanda ülkelerin kriz dönemlerinde daha fazla önem kazanmaktadır. Devletin sosyal politika uygulamalarında nakdi yardımlara ek olarak ayni yardımlara da ağırlık vermesi, toplumun refah seviyesini artırmaya yardımcı olmaktadır.

1.1.2.2. Nakdi Yardımlar

Nakdi yardımlar, ihtiyaç sahibi kişilere doğrudan yapılan parasal yardımlardır. Nakdi yardımlar, ihtiyaç sahibi kişilerin sosyal inceleme raporu sonucunda belirlenen ihtiyaçlarına göre verilirler (Karabulut, 2011, s. 13). Nakdi yardımların amacı, ekonomik anlamda sıkıntılar yaşayan kişilerin veya ailelerin geçimlerini sürdürebilmelerine, temel olan ihtiyaçlarını karşılayabilmelerine ve aynı zamanda da yaşam standartlarını yükseltebilmelerine katkıda bulunmaktır. Nakdi yardımlar, günlük ihtiyaçları karşılamak için verilen para desteğidir (Hacımahmutoğlu, 2009, s. 26). Nakdi yardımlar, sürekli verilebileceği gibi belirli dönemlerde kısa süreli olarak da yapılabilir. Nakdi yardımların en büyük avantajı, kişilere ödenen para ile yoksulların ihtiyaçlarını daha etkin karşılayabilmesidir (Çınar, 2024, s. 32). Nakdi yardımlar aynı zamanda sosyal yardımların önemli bileşenlerinden biridir. Özellikle düşük gelirli bireyler, engelliler, yaşlılar, dul kadınlar ve çocuklar gibi dezavantajlı gruplara ekonomik destek sağlamak amacıyla kullanılmaktadır. Bu yardımlar, kişinin ihtiyaçlarını kendi önceliklerine göre belirleyerek harcama yapmasına olanak tanımaktadır. Nakdi yardım türleri de kendi içinde düzenli ve geçici nakdi yardımlar olmak üzere

ikiye ayrılmaktadır. Düzenli nakdi yardımların kapsamında sosyal destek maaşları, dul ve yetim aylığı, yaşlı aylığı, engelli maaşı gibi yardımlar bulunmaktadır. Geçici nakdi yardımlara bakıldığında ise bazı kriterleri kapsamaları gerekmektedir ve bunlar, doğum yardımı, eğitim yardımı, gıda ve barınma yardımları özellikle kriz durumlarında, işsizlik maaşı gibi yardımları kapsar. Nakdi yardımların yanlış kullanımını önlemek için ülkeler kendi sosyal politikalarına göre bazı şartlar belirleyebilmektedir. Nakdi yardımlar, devlet politikalarında aynı yardımlarla birlikte dengeli bir şekilde kullanılırlar.

1.1.3. Sosyal Yardımların Etkileri

Bu kısımda sosyal yardımların yoksulluk, gelir dağılımı ve istihdam üzerindeki etkileri ayrı başlıklar altında incelenmektedir.

1.1.3.1. Sosyal Yardımların Yoksulluk Üzerindeki Etkileri

Yoksulluk, görelî bir kavram olup; bu kavramın tanımlanması ve sınırlarının belirlenmesinde sosyal, kültürel, ekonomik, dini ve benzeri birçok etken belirleyici rol oynamaktadır. Yoksulluk, genel olarak bir toplumun ya da onun belirli bir kesiminin, asgari yaşam düzeyini sürdürebilmek amacıyla temel ihtiyaçlar olan gıda, giyim ve barınma gibi en temel gereksinimlerini karşılama kapasitesinin sınırlı olması durumunu ifade eder (Uzun, 2003, s. 156). Bu tanımlamaya göre aynı zamanda yoksulluk sadece ekonomik bir sorun olarak görülmemeli, bireylerin toplumsal hayata katılımını da sınırlayan, fırsat eşitliğini engelleyen çok boyutlu bir olgu olarak ele alınmaktadır. Yoksulluk kavramı, kişi başına düşen özel tüketim düzeyinin belirli bir değerin altında kalması durumunda ortaya çıkmakta olup; bu nedenle yoksulluğa ilişkin tanımlamalarda maddi yetersizlik, bireysel doyum düzeyi ve temel ihtiyaçların karşılanabilme kapasitesi gibi unsurlar ön plana çıkmaktadır. (Savcı Köroğlu, 2022, s. 101). Bu bağlamda yoksulluk, en genel anlamıyla, bireyin özgürce seçim yapabilme kapasitesini sınırlayan ve yaşamın çeşitli alanlarında arzu edilen hedeflere ulaşmayı engelleyen kabul edilebilir seçeneklerin yetersizliği şeklinde değerlendirilebilir (Söylemez, 2013). Toplumsal bir olgu olan yoksulluk, Türk Dil Kurumu tarafından fakirlik, fukaralık, beş parasızlık, yokluk, yoksuzluk, varyetsizlik, sefillik, sefalet, fakr, meskenet anlamları ile tanımlanmakta ve insanların gelir eksikliği ile yaşamasına neden olan durumu ifade etmektedir (TDK, 2024).

Yüzyıllar evvelin dayanan bir olgu olarak yoksulluk çok yönlü ve çok kapsamlı bir sorun olarak görülmekte olup, temelinde birçok gerekçe yer alabilmektedir (Demir Şeker, 2008, s. 6). Yoksulluk, esasen üretim süreçleri ile gelir bölüşümündeki eşitsizliklerden kaynaklanmaktadır ve bu nedenle ortalama gelir düzeyi, ekonomik büyüme ve gelir dağılımındaki denge ile yakından ilişkilidir (Atatanır, 2016, s. 6). Yoksulluk, fazla üretememekten ve aynı zamanda üretilen değerler karşılığında elde edilen değerlerin bireyler, bölgeler ve sektörler arasında uygun bir şekilde paylaşılamamasından kaynaklanmaktadır (Öztürk & Çetin, 2009, s. 2664). Fazla üretim yapılamamasının nedenleri arasında, özellikle iklim ve doğal koşullar açısından bazı ülkelerin veya bu ülkeler içindeki belirli bölgelerin, verimli üretim yapma kapasitesinden yoksun olmaları önemli bir yer tutmaktadır. Bu durumu etkileyen faktörler arasında, tarıma elverişsiz toprak yapıları, su kaynaklarının yetersizliği, iklim değişikliklerinin olumsuz etkileri ve doğal afetlerin sıkça yaşanması gibi unsurlar yer almakta; bu da ilgili bölgelerde üretim verimliliğini ciddi şekilde sınırlamaktadır (Arpacıoğlu, 2012, s. 26). Bu durum, bu bölgelerdeki insanları kaçınılmaz olarak yoksulluğa itmektedir. Hızlı nüfus artışı ise bir yandan üretim kapasitesini zorlayarak bu durumu pekiştirirken, diğer yandan da ülkelerin daha fazla tüketim yapmasına neden olmaktadır. Yoksulluğun nedenleri, ülkeler arasında olduğu gibi, aynı ülke içindeki farklı yerleşim yerlerinde de değişkenlik gösterebilmektedir. Bu durum, zaman içinde gerçekleşen siyasal ve sosyo-ekonomik dönüşümlerin, yoksulluğun nedenlerine dair çeşitlenmiş ve dinamik bir nedensellik yapısının ortaya çıkmasına yol açtığını göstermektedir (Karayılmazlar & Güler, 2015, s. 29). Birçok azgelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler ile birlikte gelişmiş ülke olarak nitelendirilen toplumlarda bile yoksulluk mücadelesi verilmektedir. Yoksulluğun ortadan kaldırılması genellikle ekonomik kalkınma, iş imkanlarının arttırılması, eğitimin iyileştirilmesi, sosyal yardımlar ve gelir dağılımındaki eşitsizliklerin giderilmesi ile mümkün hale gelebilmektedir.

Yoksulluk sorununun azaltılmasında önemli işleve sahip olan ve bu amaç doğrultusunda uygulanan sosyal yardımlar gün geçtikçe önemini korumaktadır (Arpacıoğlu Özdemir, 2018, s, 108). Sosyal transferlerin yoksulluk üzerindeki etkisini analiz ederken, genellikle transferlerin uygulanmasından önceki ve sonraki yoksulluk oranları arasındaki farklar karşılaştırılarak, bu yardımların yoksulluk düzeyini nasıl etkilediği ve hangi ölçüde iyileşme sağladığı değerlendirilir (Demir

Şeker, 2008, s. 27). Yoksullukla mücadeledeki en önemli sosyal politika araçlarından biri olan sosyal yardımlar, toplumda dezavantajlı gruplar olarak tanımlanan bireylerin topluma entegrasyonlarını desteklemek amacıyla çeşitli uygulamaları içermektedir. Toplumda ki dezavantajlı kişiler olarak belirttiğimiz kişiler genellikle herhangi bir gelir kaynağı olmayan birey ve aileleri kapsamaktadır. Yoksullukla mücadelenin temel amacı, yoksulluğu önlemek, etkilerini azaltmak ve ortadan kaldırmaktır (Çınar, 2024, s. 38). Sosyal yardımların yoksulluk üzerindeki etkileri incelenirken genellikle sosyal yardım öncesi ve sonrası yoksulluk oranları karşılaştırılmaktadır (Demir Şeker, 2008, s. 27). Yoksulluk, kişi başına düşen özel tüketimin belirli bir seviyenin altında kaldığı zaman ortaya çıkmaktadır yani gelir veya kazanma gücünün kaybına uğranıldığı bu durumda sosyal yardımlara ihtiyaç duyulmaktadır. Pek çok ülkede olduğu gibi, ülkemizde de yoksulluğu önlemek ve etkilerini azaltmak amacıyla hayata geçirilen başlıca uygulamalardan biri sosyal yardımlardır (Aydın, 2013, s. 28). Gerek gelişmiş gerekse az gelişmiş ülkeler, günümüzde yoksullukla mücadelede sosyal yardımları etkili bir araç olarak kullanmaktadır (Daşlı, 2018, s. 532). Her insan doğuştan olabileceği gibi sonradan da muhtaç durumuna gelebilmektedir. Bu durumda her insanın bir gün sosyal yardımlara ihtiyaç duyabileceğinden bahsetmek mümkündür. Sosyal yardımlar yoksul kesimler açısından bakıldığında şiddetle ihtiyaç duyulan bir öge olarak karşımıza çıkmaktadır. Kişilerin kendi istek ve ihtiyaçlarını karşılama açısından yetersiz durumda olması onların sosyal refahlarını da olumsuz şekilde etkileyecektir. Kişilerin yetersiz hissetmesi onların toplumdan dışlanmış hissetmesine sebep olabilmekte ve bu durumda sosyal yardımlar devreye girmektedir. Sosyal yardımlar, toplumdan dışlanmış hisseden bu kişileri topluma tekrar kazandırmak için destek sağlar. Sosyal yardımların temel amacı, yoksul bireylerin kısa sürede kendi ayakları üzerinde durmalarını sağlamaktır. Yoksullukla mücadelede en önemli sosyal politika araçlarından biri olarak görülse de yalnızca sosyal yardımlara dayanmak çoğu zaman yetersiz kalmakta ve istenilen etkiyi yaratamamaktadır. Bu alandaki deneyimler, yoksullukla mücadelede en etkili yaklaşımın ekonomik ve sosyal politikaların uyum içinde yürütülmesi olduğunu ortaya koymaktadır (Demir Şeker, 2008, s. 18). Yoksullukla mücadelede, işgücü arz ve talebi arasındaki dengeyi sağlamak adına yatırım, teşvik ve eğitim politikalarıyla bu alanları etkilemek büyük önem taşımaktadır (Şener, 2010, s. 7).

Sosyal yardımlar, yoksulluğun etkilerini azaltmada önemli bir rol oynar ve farklı alanlarda bireyler ile topluluklara destek sağlar. Bu yardımların yoksulluk üzerindeki başlıca etkilerine bakıldığında; gelir desteği ve temel ihtiyaçların karşılanmasında etkilidir örneğin düşük gelirli bireylerin veya ailelerin temel gıda, barınma, sağlık ve eğitim gibi ihtiyaçlarını karşımalarına yardımcı olur. Özellikle nakdi yardımlar, bireylerin ekonomik sıkıntılarını hafifletirken, aynı yardımlar da temel ihtiyaçların karşılanmasını sağlar. Sosyal yardımların yoksulluk üzerindeki bir diğer etkisi sosyal dışlanmayı önledi görülebilmektedir. Yoksulluk, bireylerin topluma tam anlamıyla katılımını engelleyebilir ve sosyal yardımlar sayesinde bireyler, temel hak ve hizmetlerden daha fazla yararlanabilirler, bu da sosyal dışlanmayı azaltarak toplumsal eşitliği destekler.

1.1.3.2. Sosyal Yardımların Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkileri

Gelir dağılımı, bir ülkenin ekonomik düzeni içinde zamanla oluşan toplam gelirin, üretime katkıda bulunan unsurlar arasında nasıl paylaşıldığını ifade eder. Bir ülkede üretilen toplam gelirin bireyler ve hane halkları arasında nasıl dağıtıldığı, o ülkenin ekonomik yapısını, büyüme performansını, toplumsal yapısını, sağlık göstergelerini, ortalama yaşam süresini ve yoksulluk seviyesini doğrudan etkileyen önemli bir faktördür (Ulu, 2017, s. 12). Gelir dağılımının hayat standartları ile doğrudan bağlantısı da bulunmaktadır. Gelir standartları ne kadar iyi olursa toplumsal hayat standartları da iyi bir şekilde ilerleme kaydedecektir.

Bu kavram, sadece ekonomik açıdan değil aynı zamanda toplumsal ve siyasal yapılarla da yakından ilişkilidir. Gelirin toplumun farklı kesimleri arasında ne şekilde dağıtıldığını, zenginler ve yoksullar arasındaki farkların yıllar içindeki seyrini ve bu dengesizliklerin yatırım, tasarruf, tüketim alışkanlıkları ile servet birikimi üzerindeki etkilerini analiz etmektedir (Dal, 2021, s. 5). Bir ülkedeki gelir dağılımının durumuna bakıldığında, ülkenin gelişmişlik düzeyini, sosyal adaletin ne ölçüde sağlandığını ve bireylerin eğitim ile sağlık gibi hizmetlere erişimini gösteren önemli bir ölçüt olduğu görülmektedir. Aynı zamanda gelir dağılımı, toplumun tasarruf etme ve tüketim alışkanlıklarını da doğrudan etkileyen temel unsurlar arasında yer alır. Gelirin bir kısmının tasarrufa ayrılması ve bu birikimlerin yatırıma dönüştürülmesi, ekonomik büyümenin sağlanmasında kritik bir rol oynar. Bu bağlamda, ekonomik büyüme ile gelir dağılımı arasında belirgin bir etkileşim

ve ilişki vardır (Tanrıverdi, 2007, s. 3). Gelir dağılımının incelenmesindeki temel amaç, toplum içinde gelir farklılıklarının hangi koşullar altında ortaya çıktığını ve bu farklılıkların ne gibi sonuçlar doğurduğunu anlamaktır. Bu tür analizler, gelir eşitsizliklerinin ülke ekonomisine ve sosyal yapıya olan etkilerini değerlendirme açısından büyük önem taşımaktadır. Toplumdaki gelirin kimler arasında ve ne şekilde paylaşıldığı, bir ülkenin ekonomik refah seviyesinin belirlenmesinde önemli bir göstergedir. Gelir adaletsizliği ise bir ülkede gelirin bireyler arasında dengeli ve hakkaniyetli bir biçimde paylaşılmadığını gösteren önemli bir işarettir (Özdal, 2009, s. 24).

Gelir dağılımı, toplumsal refahın oluşumunu ve sürdürülebilirliğini etkileyen başlıca belirleyicilerden biridir. Gelirin adaletsiz bir biçimde dağıldığı toplumlarda, geniş halk kesimlerinin satın alma gücü zayıflamakta; bu durum ise özellikle düşük gelir grubundaki bireylerin temel ihtiyaçların ötesinde özel mal ve hizmetlere erişimini önemli ölçüde kısıtlamaktadır (Akça, 2019, s. 6). Gelir dağılımındaki adaletsizlik, özellikle yüksek gelir grupları ile düşük gelir grupları arasındaki farkın belirgin şekilde arttığı toplumlarda hem ekonomik istikrarsızlıklara hem de toplumsal huzursuzluklara zemin hazırlayabilmektedir (Ulu, 2017, s. 12). Gelir dağılımındaki eşitsizliklerin belirgin olduğu toplumlarda, bireyler arasında adalet ve fırsat eşitliği algısının zedelenmesi, sosyal dışlanma ve aidiyet duygularının zayıflamasına yol açmaktadır. Bu durum, özellikle düşük gelirli kesimlerde toplumsal memnuniyetsizliği artırmakta; bunun sonucunda suç eğiliminde artış ve sosyal huzursuzluklar gibi çeşitli olumsuz toplumsal dinamikler ortaya çıkabilmektedir. Bu bağlamda, sosyal yardımlar yalnızca ekonomik destek aracı olmanın ötesine geçerek, toplumsal bütünlüğün korunmasında ve sosyal istikrarın sağlanmasında kritik bir rol üstlenmektedir. Gelir dağılımının görece daha adil bir biçimde sağlandığı toplumlarda, yüksek ve düşük gelir grupları arasındaki fark sınırlı düzeyde kalmakta; bu da yaşam standartlarının toplum genelinde daha homojen bir şekilde dağılmasına katkıda bulunmaktadır. Sosyoekonomik dengesizliklerin asgari seviyede tutulduğu bu tür toplumlarda, bireyler arasında fırsat eşitliği algısı güçlenmekte; böylece toplumsal huzurun, birlik duygusunun ve sosyal bütünlüğün sürdürülebilirliği daha kolay bir şekilde sağlanabilmektedir.

Gelir dağılımında ortaya çıkan farklılıklar ve eşitsizlikler, yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda sosyal, kültürel ve politik boyutlarıyla da ele alınması gereken çok yönlü bir olgudur (Aktaş, 2019, s. 17). Bir ülkedeki kişiler arasındaki gelir farklılıklarının birden fazla nedeni olabilmektedir (Ezber Ayan, 2020, s. 14). Gelir dağılımındaki eşitsizliklerin nedenlerine bakıldığında genel olarak, servet dağılımındaki farklılıklar, emek dağılımındaki farklılıklar ve demografik faktörler gibi etkilere dolaylı eşitsizliklerin ortaya çıktığını söylemek mümkündür.

Toplumlarda ekonomik eşitsizliklerin temel belirleyicilerinden biri olarak kabul edilen servet dağılımındaki eşitsizlik, bireylerin gelir düzeyleri arasındaki farkların derinleşmesine ve kişisel gelir dağılımında kalıcı yapısal dengesizliklerin ortaya çıkmasına neden olan en önemli faktörlerden biri olarak değerlendirilmektedir. Servet dağılımında gözlemlenen adaletsizliklerin giderilebilmesi ve ekonomik eşitsizliklerin azaltılabilmesi amacıyla, bir ülkede uygulanan dolaylı ve dolaysız vergi oranlarının düzeyi, yapısı ve dağılım üzerindeki etkileri son derece önemli bir rol oynamaktadır; zira vergi politikaları, gelir ve servetin yeniden dağıtımını sağlayarak toplumsal refahın daha adil bir şekilde paylaşılmasına katkıda bulunabilir (Dal, 2021, s. 24).

Gelir dağılımı adaletsizliğinin bir diğer nedeni emek dağılımıdır. Bir ülkedeki üretim faktörlerinin dağılımı incelendiğinde, özellikle emek dağılımı unsuru bağlamında bireylerin sahip olduğu niteliklerin farklılık gösterdiği gözlemlenmektedir (Ezber Ayan, 2020, s. 15). Bu farklılıkların temelinde ise bireyler arasındaki doğuştan gelen yetenek farklılıkları ile sonradan kazanılan bilgi, beceri ve deneyim düzeyleri yer almaktadır. Her bireyin sahip olduğu bilişsel ve fiziksel kapasiteler ile eğitim yoluyla edindiği yeterlilikler farklılık gösterdiğinden, emek piyasasında da bu çeşitliliği yansıtan bir ücret farklılaşması ortaya çıkmaktadır (Acar, 2015, s. 49).

Gelir dağılımındaki adaletsizliğin nedenlerinden olan demografik faktörler de nüfus artış hızının yüksek olması, kamu kaynakları üzerindeki baskıyı artırarak özellikle eğitim ve sağlık gibi temel kamu hizmetlerinin arzında niceliksel ve niteliksel sınırlamalara yol açmaktadır. Bu durum, söz konusu hizmetlere erişimde eşitsizlikleri arttırırken, özellikle düşük gelir grubuna mensup bireylerin bu hizmetlerden yeterli düzeyde yararlanamamasına ve toplumsal fırsat eşitliğinin

zayıflamasına neden olmaktadır (Acar, 2015, s. 49). Hızla artan nüfus, işgücü piyasası üzerindeki baskıyı artırarak genellikle işsizlik oranlarında yükselişe neden olmakta; bu durum da yoksulluk düzeylerinde artışa yol açmaktadır (Ezber Ayan, 2020, s. 16).

Dolayısıyla gelir dağılımındaki adalet, sadece ekonomik göstergeler açısından değil, aynı zamanda toplumsal uyum ve dayanışma açısından da belirleyici bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda, sosyal yardımların etkin ve adil bir biçimde yürütülmesi, gelir dağılımındaki adaleti pekiştiren önemli bir araç olarak öne çıkmaktadır. Devlet tarafından sağlanan sosyal transferler, özellikle düşük gelirli grupların yaşam standartlarını iyileştirerek gelir farklılıklarını azaltmakta ve ekonomik eşitsizliklerin toplumsal düzeyde yaratabileceği olumsuz etkilerin önüne geçmektedir. Ayrıca, sosyal yardımlar sayesinde dezavantajlı bireylerin temel ihtiyaçlara erişimi kolaylaşmakta, bu da sosyal dışlanmanın önlenmesine ve toplumun her kesiminin ekonomik ve sosyal yaşama daha aktif şekilde katılım göstermesine olanak tanımaktadır. Dolayısıyla sosyal yardım politikaları, sadece bireysel refah düzeyini artırmakla kalmamakta; aynı zamanda toplumsal uyumun, sosyal adaletin ve dayanışma kültürünün kurumsallaşmasına da önemli katkılar sunmaktadır.

Sosyal yardımlar, diğer faktörlerde olduğu gibi gelir dağılımını da hem olumlu hem de olumsuz anlamda etkileyebilmektedir. Sosyal yardımlar, gelir dağılımını dengeleyici bir etkiye sahip olabilir. Devletler, düşük gelir kaynaklı bireylere ve dezavantajlı gruplara maddi destekler sağlayarak ekonomik eşitsizliği azaltmayı hedeflemektedir. Bu yardımlar, özellikle yoksulluk sınırının altında yaşayan bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılamalarına yardımcı olur ve sosyal adaleti destekler. Bu sayede sosyal yardımlar, toplum içindeki gelir eşitsizliklerini azaltarak daha adil bir ekonomik yapı oluşturulmasına katkı sağlar. Özellikle dezavantajlı grupların desteklenmesi, ekonomik kalkınmanın daha kapsayıcı hale gelmesini de mümkün kılmaktadır. Sosyal yardımların gelir dağılımına etkisi, uygulama şekline ve etkinliğine de bağlıdır. Olumlu etkileri arasında, düşük gelirli grupların yaşam standartlarının yükselmesi, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimin artması ve toplumsal huzurun sağlanması bulunmaktadır. Olumsuz etkilerinde ise, eğer sosyal yardımlar doğru planlanmazsa, bireylere çalışmayı teşvik etmek yerine

bağımlılık yaratabilir ve uzun vadede ekonomik büyümeyi de olumsuz anlamda etkileyebilir. Bu nedenle, sosyal yardımların dengeli ve sürdürülebilir bir sistemle yönetilmesi, gelir dağılımını iyileştirme açısından kritik bir öneme sahiptir.

1.1.3.3. Sosyal Yardımların İstihdam Üzerindeki Etkileri

Bu kısımda öncelikle istihdam ve işsizlik kavramı ile ilgili bilgilere yer verilmektedir. Sonrasında ise sosyal yardımlar ile istihdam ilişkisi değerlendirilmektedir.

1.1.3.3.1. İstihdam Kavramı ve Önemi

İstihdam ve işsizlik, modern ekonomi ve toplum yapısının işleyişini anlamada temel öneme sahip, birbirine zıt ancak ayrılmaz iki kavramdır. İstihdam, bireylerin üretim sürecine aktif katılımını ifade ederken; işsizlik, çalışabilir durumda olan bireylerin istihdam edilememesi durumunu tanımlar. Bu yönüyle istihdam, ekonomik büyüme, refah düzeyi ve toplumsal istikrarla doğrudan ilişkili olumlu bir göstergedir. Öte yandan işsizlik, yalnızca ekonomik kaynakların etkin kullanılmadığını değil, aynı zamanda bireylerin gelir elde etme ve topluma katılma süreçlerinden dışlandığını da gösteren olumsuz bir olgudur (Tetik, 2012, s. 73). Her iki kavram da aynı ekonomik yapının farklı yönlerini yansıttığından, ayrı ayrı değil, karşılıklı etkileşim içinde değerlendirilmelidir. Bu kısımda, söz konusu ilişkinin daha iyi kavranabilmesi amacıyla önce istihdam, ardından ise işsizlik kavramından bahsedilecektir.

Toplumların ekonomik ve sosyal yapılarında meydana gelen dönüşümler, ülkelerin gelişmişlik düzeylerinin analiz edilmesinde temel belirleyiciler arasında yer almaktadır. Ekonomik kalkınma, yalnızca üretim hacminin artışıyla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda bireylerin yaşam kalitesini ve toplumsal refahı doğrudan etkileyen çok boyutlu bir süreçtir. Bu sürecin sürdürülebilirliği açısından istihdam, ekonomik yapının sağlam temellere oturtulmasında ve üretim gücünün sürekliliğinde merkezi bir unsur olarak değerlendirilmektedir (Güneş, 2019, s. 3). İstihdam, bir ekonomide belirli bir dönem boyunca üretim süreçlerinde aktif olarak yer alan işgücü sayısıdır. İşgücünün çalışanlar kısmını ifade eden bu kavram, üretim sürecinin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Literatürde istihdam kavramının geniş ve dar anlamlı olarak tanımlarının olduğunu söylemek mümkündür. İstihdam,

geniş kapsamıyla değerlendirildiğinde sermaye, doğal kaynaklar ve emek gibi tüm üretim unsurlarının ekonomik faaliyetlerde yer almasını ifade eder. Ancak dar anlamda istihdam, yalnızca emeğin üretim sürecine katılımını ifade eder (Durak, 2011, s. 16). Bir toplumun refah düzeyi ile o ülkede üretilen mal ve hizmetlerin miktarı arasında pozitif yönlü bir ilişki söz konusudur. Bu bağlamda, üretim faktörlerinin yeterli düzeyde istihdam edilmemesi durumunda, toplam üretim kapasitesi azalacak ve dolayısıyla ekonomik refah olumsuz yönde etkilenecektir (Demirhan, 2015, s. 6). İstihdam kavramı, yalnızca bireylerin geçimlerini sağlayabilmeleri için bir gelir kaynağı olmaktan ibaret değildir; aynı zamanda bir ülkenin ekonomik yapısının istikrarlı ve sağlıklı bir biçimde işleminde, kaynakların etkin kullanımında ve üretim süreçlerinin sürdürülebilirliğinde önemli bir rol oynamaktadır. Bununla birlikte istihdam, toplumsal refahın korunması ve artırılması, gelir dağılımında adaletin sağlanması, sosyal dışlanmanın önlenmesi ve bireylerin ekonomik hayata aktif katılımının teşvik edilmesi açısından da temel bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla, istihdam düzeyindeki gelişmeler yalnızca ekonomik büyüme ile değil, aynı zamanda toplumsal istikrar ve yaşam kalitesiyle de doğrudan ilişkilidir. (Eser, 2012, s. 28).

1.1.3.3.2. İstihdam Türleri

Tam istihdam, eksik istihdam, aşırı istihdam ve kayıt dışı istihdam olmak üzere dört istihdam türü bulunmaktadır.

Tam İstihdam

Tam istihdam, bir ekonomide çalışabilir durumda olan ve geçerli piyasa ücretinden çalışmayı kabul eden tüm bireylerin iş bulabildiği durumu ifade eder. Bu bağlamda, üretim faktörlerinin tamamının etkin biçimde kullanıldığı ve iş gücü piyasasında gönüllü işsizlik dışında işsizliğin bulunmadığı bir yapı söz konusudur. Ekonomide mevcut tüm kaynakların üretim sürecine dâhil olması, söz konusu ekonominin tam istihdam düzeyine ulaştığını göstermektedir (Durak, 2011, s. 17). Bu kavram, yalnızca işsizliğin tamamen ortadan kalktığı anlamına gelmez; aksine, doğal işsizlik oranı içinde yer alan yapısal ve friksiyonel işsizlik gibi geçici işsizlik türlerinin varlığı kabul edilmekle birlikte, işsizlik oranının ekonomik denge düzeyinde seyrettiği bir durumu ifade eder. Tam istihdam da ekonomideki tüm üretim faktörlerinin (iş gücü, sermaye, doğal kaynaklar ve girişimcilik) tam

kapasiteyle üretim sürecine dâhil olması, kaynak israfının en aza indirildiği ve potansiyel üretim düzeyine ulaşıldığı anlamına gelir (Doğan, 2012, s. 4). Bu bağlamda tam istihdam, yalnızca iş gücü piyasaları açısından değil, genel ekonomik büyüme, verimlilik ve refah düzeyi açısından da önemli bir göstergedir. Tam istihdam durumunun sürdürülebilirliği ise büyük ölçüde ekonomik istikrar, doğru makroekonomik politikalar ve istihdam dostu büyüme stratejilerine bağlıdır.

Eksik İstihdam

Eksik istihdam, bir ekonomide mevcut üretim faktörlerinin tamamının belirli bir dönemde üretim sürecine tam anlamıyla dâhil edilememesi durumunu ifade etmektedir. Bu durumda, üretim faktörlerinin yalnızca bir kısmı ekonomik faaliyetlerde etkin biçimde kullanılırken, diğer kısmı atıl kalmakta ya da potansiyelinin altında değerlendirilmektedir (Timur & Doğan, 2015, s. 236). Eksik istihdamın temelinde çoğunlukla toplam talep yetersizliği yer almakta olup, bu durum iş gücü piyasasında iş bulamayan bireylerin sayısını artırmakta ve sonuç olarak ekonomi, potansiyel üretim seviyesinin altında bir düzeyde faaliyet göstermektedir (Doğan, 2012, s. 4). Bu tür bir istihdam yapısı, kaynak kullanımında verimsizlik yaratmakta ve uzun vadede ekonomik büyüme ile toplumsal refah üzerinde olumsuz etkiler doğurmaktadır. Eksik istihdam sadece iş gücünün tam kapasiteyle kullanılmaması değil, aynı zamanda nitelik uyumsuzluklarını da içeren bir sorundur. Bu bağlamda, bireyler istihdam edilseler bile eğitim düzeylerine, becerilerine veya mesleki yeterliliklerine uygun olmayan işlerde çalışmak zorunda kalabilmektedir. Bu tür durumlar, iş gücünün verimliliğini düşürmekte ve ekonomik etkinliği olumsuz yönde etkilemektedir. Eksik istihdamın giderilmesi ise yalnızca iş yaratmaya yönelik politikalarla değil, aynı zamanda iş gücünün niteliğini artırmaya, üretim yapısını çeşitlendirmeye ve toplam talebi canlandırmaya yönelik kapsamlı stratejilerle mümkün olabilir.

Aşırı İstihdam

Bir ekonomide mevcut üretim faktörleri tam kapasiteyle istihdam edilmiş olmasına rağmen, piyasada hâlâ ilave üretim faktörlerine yönelik talep söz konusuysa, bu durum aşırı istihdam olarak tanımlanır (Durak, 2011, s. 17). Diğer bir ifadeyle, arz edilen üretim faktörü miktarından daha fazla sayıda faktörün talep edilmesi ve ekonomiye dâhil edilmek istenmesi, ekonominin potansiyel üretim

sınırlarını zorladığını gösterir. Bu tür bir yapı, özellikle emek piyasasında iş gücüne olan talebin arzı aşması durumunda ortaya çıkmakta; kaynakların verimlilik sınırlarının ötesinde kullanılmasına ve uzun vadede sürdürülemez ekonomik baskıların oluşmasına neden olabilmektedir (Doğan, 2012, s. 5). Aşırı istihdam durumu, sağlıklı ve sürdürülebilir bir ekonomik büyümeden ziyade, potansiyel üretim sınırlarının zorlandığı ve ekonominin dengesiz bir biçimde çalıştığı bir yapıya işaret eder. Bu nedenle, iş gücü piyasasının yapısal dengeleri gözetilmeden sürdürülen aşırı istihdam ortamları, ekonomik istikrar açısından riskli sonuçlar doğurabilmektedir.

Kayıt Dışı İstihdam

İş gücü piyasasında normatif yapının dışında kalan ve çalışma yaşamında önemli bir sapma olarak değerlendirilen kayıt dışı istihdam, sosyal güvenlik perspektifinden bakıldığında; bireylerin yasal olarak yürütülen ekonomik faaliyetlerde çalışmasına rağmen, bu çalışmalarının kamu kurum ve kuruluşlarına hiç bildirilmemesi ya da eksik bildirilmesi durumunu ifade etmektedir (İpek, 2014, s. 166). Kayıt dışı istihdam, çeşitli biçimlerde ortaya çıkabilmekte olup, bu olguyu tanımlayan başlıca unsurlar; çalışanların sosyal güvenlik kurumlarına hiç bildirilmeksizin çalıştırılması, fiili çalışma sürelerinin eksik beyan edilmesi ve sigorta primlerinin gerçeği yansıtmayan düşük gelir düzeyleri üzerinden yatırılmasıdır. Bu tür uygulamalar, yalnızca yasal düzenlemelerin ihlaline yol açmakla kalmayıp, aynı zamanda iş gücü piyasasında etik dışı bir istihdam ilişkisine zemin hazırlamaktadır. Kayıt dışı istihdamın en önemli sorunlarından biri ise, sistemin dışında gerçekleştiği için ölçülmesinin güç olmasıdır (İpek, 2014, s. 166). Bu nedenle, söz konusu istihdam biçiminin kapsamı ve etkileri çoğu zaman resmi istatistiklerle tam olarak yansıtılamamakta; bu da politika geliştirme sürecinde önemli sınırlılıklar doğurmaktadır. Kayıt dışı istihdamın bir diğer önemli sorunu, bu kapsamda çalışan bireylerin sosyal güvenlik sisteminin sunduğu koruyucu mekanizmalardan mahrum kalmasıdır. Sosyal güvenceden yoksun kalan bu kişiler; başta sağlık hizmetlerine erişim ve emeklilik hakları olmak üzere, birçok temel sosyal haktan faydalanamamaktadır (Yurt & Şişman, 2024, s. 65). Bu durum hem bireysel refah hem de toplumsal eşitlik açısından ciddi riskler doğurmaktadır. Öte yandan, kayıt dışı istihdamın yaygın olduğu ortamlarda işverenler, sosyal sigorta yükümlülükleri ile iş hukukuna dair çalışan haklarını düzenleyen yasal çerçeveleri

kolaylıkla ihlal edebilmekte; bu da iş gücü piyasasında hem güvencesizliğin artmasına hem de haksız rekabetin derinleşmesine neden olmaktadır.

1.1.3.3.3. İşsizlik Kavramı

İşsizlik olgusu, yalnızca belirli bir ekonomik yapı ya da gelişmişlik düzeyiyle sınırlı olmayan, küresel ölçekte hemen her ülkenin karşı karşıya kaldığı yapısal ve dönemsel bir sorundur. Gelişmiş, gelişmekte olan ya da az gelişmiş ekonomilere sahip ülkeler arasında farklı yoğunluklarda gözlemlense de işsizlik tüm ekonomik sistemlerin ortak bir problemi olarak varlığını sürdürmektedir (Tetik, 2012, s. 88). Bu durum, işsizliğin yalnızca ekonomik kapasiteyle değil, aynı zamanda uygulanan politikaların niteliğiyle de yakından ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Her ne kadar işsizliğin ortaya çıkmasında çok sayıda etken rol oynasa da özellikle makroekonomik politikaların niteliği, istihdam düzeylerini doğrudan etkileyen en temel belirleyiciler arasında yer almaktadır (Sungur, 2019, s. 3). Para ve maliye politikaları başta olmak üzere, hükümetlerin ekonomik büyümeyi, enflasyonu, faiz oranlarını ve yatırımı hedefleyen stratejik tercihleri, işgücü piyasalarının dinamiklerini şekillendirmekte ve dolayısıyla işsizlik oranları üzerinde belirleyici bir etki yaratmaktadır. Ayrıca, ülkelerin ekonomik gelişmişlik düzeyleri, üretim yapıları, demografik özellikleri, işgücü arz ve talebi ile teknolojik dönüşümleri gibi unsurlar da işsizliğin ülke içindeki yaygınlığı ve etkileri üzerinde önemli rol oynamaktadır. Bu bağlamda, işsizlik sorununun hem nedenlerinin hem de çözüm yollarının değerlendirilmesinde çok boyutlu ve ülkeye özgü bir analiz gereklidir (Tetik, 2012, s. 185).

İşsizlik, mevcut piyasa koşullarında geçerli olan ücret düzeylerinde çalışmak isteyen bireylerin iş bulamaması ya da halihazırda sahip oldukları istihdamı çeşitli nedenlerle kaybetmeleri sonucunda ortaya çıkan hem ekonomik hem de toplumsal boyutları olan karmaşık bir durumdur (Karapınar, 2021, s. 17). Bu olgu, bireylerin üretim sürecine katılamaması nedeniyle yalnızca kişisel gelir düzeylerini değil, aynı zamanda ekonomik büyüme, refah düzeyi ve toplumsal denge üzerinde de doğrudan etkili olmaktadır. Tarihsel süreç içerisinde farklı dönemlerde farklı biçimlerde ele alınan işsizlik kavramı, iktisat literatüründe çeşitli yaklaşımlar doğrultusunda farklı tanımlamalarla açıklanmıştır.

Bir başka tanımda işsizlik, bireyin çalışma isteği ve fiziksel ya da zihinsel olarak çalışabilecek yeterliliğe sahip olmasına rağmen, emek piyasasında arz ve talep dengesine göre belirlenen ücret düzeyinde çalışmayı kabul etmesine karşın, uygun bir iş veya istihdam fırsatı bulamaması durumudur (Carık, 2021, s. 19).

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından benimsenen standart işsizlik tanımı, bireyde aynı anda bulunması gereken üç temel koşulu esas alır: kişinin herhangi bir işe sahip olmaması, mevcut iş gücüne katılmaya hazır durumda bulunması ve aktif olarak iş arayışı içerisinde olmasıdır. Bu üç koşulu eş zamanlı olarak karşılayan, belirli bir yaşın üzerinde bulunan ve ekonomik açıdan aktif kabul edilen bireyler, istatistiksel olarak “işsiz” kategorisinde değerlendirilir. Bu çerçevede, emek faktörünün tam kapasiteyle kullanılamaması durumu, işsizlik olgusunun temelini oluşturmaktadır (Şaban, 2024, s. 41).

1.1.3.3.1. İşsizliğin Nedenleri ve Ölçümü

Günümüzde işsizlik, birçok ülkenin karşı karşıya olduğu en temel yapısal sorunlardan biri olarak öne çıkmaktadır. Ekonomik yapılardaki dönüşümler ile birlikte teknolojik gelişmeler ve üretim süreçlerindeki yenilikler, istihdam olanaklarının yeterince artırılmamasına ve dolayısıyla işgücü piyasasında çeşitli dengesizliklerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. İşsizlik, yalnızca ekonomik boyutlarıyla değil, aynı zamanda toplumsal yapıyı etkileyen sosyal ve bireysel düzeyde psikolojik sonuçlarıyla da çok boyutlu bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle, birçok ülke işsizlikle mücadelede etkili ve zamanında müdahalelerde bulunmayı hedeflemekte; işsizliğin olumsuz etkilerini en aza indirmek amacıyla çeşitli politika ve stratejiler geliştirmektedir (Tetik, 2012, s. 96). İşsizliğin nedenleri ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre farklılık göstermektedir. Gelişmiş ülkelerde işsizlik sorunu çoğunlukla talep yetersizliğinden kaynaklanırken, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ise bu durum daha çok üretim kapasitesinin sınırlılığı, iş yeri eksikliği ve yeterli düzeyde istihdam olanaklarının yaratılamaması ile ilişkilendirilmektedir (Ünal, 2019, s. 46). Ekonomik gelişme düzeyi, nüfus yapısındaki farklılıklar, sektörel istihdam değişimleri, nüfus artış hızları ve toplumsal yapıya ilişkin özellikler gibi çeşitli faktörler; gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde işsizliğin nedenlerini şekillendiren temel belirleyiciler arasında yer almaktadır. Bir diğer işsizlik nedeni olan işgücü

piyasalarında karşılaşılan yapısal uyumsuzluklar, işsizlik olgusunun derinleşmesinde önemli bir rol oynamaktadır. İşgücü arzının niteliği ile işgücü talebinin gereklilikleri arasındaki dengenin sağlanamaması; özellikle teknolojik dönüşüm süreçleri, istihdam yaratmayan büyüme modelleri, küresel ekonomik entegrasyon ve artan rekabet gibi faktörlerin etkisiyle daha belirgin hale gelmektedir. Bu durum, işsizliğin geçici değil, kalıcı ve yapısal bir sorun olarak değerlendirilmesine neden olmaktadır (Karapınar, 2021, s. 24).

İşsizliğin yol açtığı sosyoekonomik sorunlara yönelik etkili çözüm politikalarının geliştirilmesi ve bu politikaların uygulanabilirliğinin sağlanabilmesi açısından, işsizlik düzeyinin sağlıklı ve düzenli bir biçimde ölçülmesi büyük önem arz etmektedir (Sungur, 2019, s. 11). İşsizlik oranı aşağıdaki formül ile hesaplanmaktadır.

$$\text{İşsizlik Oranı (\%)} = \frac{\text{İşsizler}}{\text{İş gücünde olanlar}} \times 100 \quad (1.1)$$

1.1.3.3.2. İşsizlikle Mücadelede İstihdam Politikaları

İşsizlikle mücadele kapsamında uygulanan mikro düzeydeki ekonomik politikalar, genel olarak iki ana gruba ayrılmaktadır: aktif işgücü piyasası politikaları ve pasif işgücü piyasası politikaları. Bu politikalar, işsizliğin azaltılması hedefi doğrultusunda birbirlerinin alternatifi olarak değil, tamamlayıcısı niteliğindedir (Karapınar, 2021, s. 29). Özellikle işsizlik oranlarındaki artışın önüne geçilebilmesi için çoğu durumda bu iki politika türünün eşgüdüm içinde uygulanması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Aktif İstihdam Politikaları

Aktif istihdam politikaları, işgücü piyasasında karşılaşılan yapısal ve konjonktürel işsizlik sorunlarına çözüm üretme amacı doğrultusunda, devletlerin en sık başvurduğu ve uygulamada öncelikli olarak tercih ettiği politika araçları arasında yer almaktadır (Tetik, 2012, s. 100). Bu politikalar, işsiz bireylerin işgücü piyasasına entegrasyonunu sağlamak veya mevcut istihdamlarını sürdürmelerini desteklemek amacıyla devlet tarafından geliştirilen sosyal politika araçlarını kapsamaktadır. Bu çerçevede, işgücü arzını artırmaya, istihdam edilebilirliği güçlendirmeye ve yapısal işsizliği azaltmaya yönelik tüm müdahaleler aktif işgücü

piyasası politikaları kapsamında değerlendirilmektedir (Demirhan, 2015, s. 45). Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD), aktif istihdam politikalarını, işgücü piyasasının etkinliğini artırmak ve çalışan bireylerin iş ile ilişkili becerilerini geliştirmek amacıyla uygulanan önlemler bütünü olarak tanımlamaktadır. AB ve OECD üyesi ülkeler başta olmak üzere birçok ülkede farklı biçimlerde uygulanan aktif istihdam politikaları, işsiz bireylere yalnızca maddi destek sağlamaktan öte, mesleki eğitim programları, beceri kazandırmaya yönelik kurslar ve işbaşı eğitim uygulamaları aracılığıyla hem bireysel kapasiteyi artırmakta hem de emek piyasasının nitelik düzeyinin yükselmesine katkı sunmaktadır (Şaban, 2024, s. 51).

Pasif İstihdam Politikaları

İşgücü piyasasında işsizlikle mücadelede kullanılan temel politika araçlarından bir diğeri ise pasif işgücü piyasası politikalarıdır. Bu tür politikalar, doğrudan istihdam yaratmaya yönelik olmayan, ancak işsizliğin birey ve toplum üzerindeki olumsuz ekonomik ve sosyal etkilerini hafifletmeyi amaçlayan uygulamalardan oluşmaktadır (Doğan, 2012, s. 44). Pasif istihdam politikaları, özellikle işsiz kalan bireylerin temel yaşam gereksinimlerini karşılayabilmeleri için geçici süreliğine gelir desteği sağlayarak sosyal koruma işlevi görmektedir (Karapınar, 2021, s. 37). Belirtilen tanımlardan hareketle, pasif işgücü piyasası politikalarının, aktif işgücü piyasası politikalarının aksine, işsiz bireyleri doğrudan istihdama yönlendirmeyi amaçlayan mesleki eğitim programları, beceri geliştirme kursları veya iş bulmaya yönelik danışmanlık hizmetleri gibi uygulamaları içermediği görülmektedir (Tetik, 2012, s. 112). Pasif politikalar, istihdam yaratma veya işgücü piyasasına entegrasyonu hızlandırma gibi doğrudan sonuçlar üretmekten ziyade, işsizlik sürecinde bireylerin gelir kaybını telafi etmeye ve bu süreçte oluşabilecek sosyal ve ekonomik mağduriyetleri en aza indirmeye odaklanmaktadır. Dolayısıyla bu politikalar, işsizliğin yapısal nedenlerine müdahale etmekten çok, ortaya çıkan sonuçlarını hafifletmeye yönelik sosyal koruma mekanizmaları olarak işlev görmektedir (Akyıldız, 2019, s. 109).

1.1.3.3.4. Sosyal Yardımların İstihdam Üzerindeki Etkisi

Yoksul bireylerin işgücü piyasasında görece dezavantajlı bir konumda yer almaları, yeterli gelir elde edememeleri ya da tamamen gelirden mahrum kalmaları, işsizliğin yoksulluğun başlıca nedenlerinden biri olarak kabul edilmesine yol

açmaktadır (Aksanyar, 2015, s. 102). İstihdam politikaları kapsamında; işgücü arz ve talebini dengeleme, iş arama becerilerini geliştirme, geçici de olsa işsiz bireyleri istihdama katma ve yeni iş olanakları yaratma gibi adımlar, yoksullara yönelik harcamaları azaltarak kaynakların daha verimli kullanılmasını sağlamak amacıyla yoksulluğu azaltmaya yönelik politikalarla eş zamanlı olarak planlanmaktadır (Şener, 2010, s. 8). Yoksul bireylere sürekli sosyal yardım sağlamak, ne sosyal yardım sisteminin sürdürülebilirliğini garanti etmekte ne de bu kişilerin yoksulluktan kalıcı olarak çıkmalarına olanak tanımaktadır (Bolat, 2016, s. 27). Yoksulluk içinde yaşayan bireylerin bu durumdan kurtulmalarını sağlamak için atılabilecek en önemli adımlardan biri, sosyal yardımlarla istihdam arasında bir bağ kurarak, yardım alan kişilerin zamanla kendi gelirlerini elde edebilecek duruma gelmelerini sağlamaktır. Bu anlamda sosyal yardım sistemlerinin temel amacına bakıldığında, çalışabilecek durumda olan bireylere sürekli destek sağlamak yerine onların kendi geçimlerini sürdürebilecek duruma gelmesini sağlama amacı bulunmaktadır. Sosyal yardımlar ancak bu doğrultuda geçici bir destek mekanizması olarak kullanılmalıdır ve bireylerin ekonomik bağımsızlıklarını kazanmalarına yardımcı olacak şekilde yapılandırılmalıdır. Böylece insanlar, yalnızca maddi destek almakla kalmaz, aynı zamanda kendi ayakları üzerinde durabilecek yetenek ve imkanlara da sahip olurlar. Sosyal yardım-istihdam ilişkisinin kurulduğu uygulamalarda, yardımın verilmesi ya da miktarı çoğunlukla çalışabilir durumdaki bireyin istihdam faaliyetlerine katılım göstermesi koşuluna bağlanabilmektedir (Bolat, 2016, s. 27-28).

Sosyal yardımların istihdam üzerindeki etkileri teşvik edici veya engelleyici nitelikte olabilir. Bu etkiler, sosyal yardımların türüne, miktarına ve uygulanma biçimine bağlı olarak değişebilmektedir. Teşvik edici etkiler, işgücüne katılımı destekler, iş arama süresini uzatıp daha iyi iş bulmayı sağlar ve aynı zamanda da bölgesel kalkınmayı destekler. Engelleyici etkilerinde ise iş arama motivasyonunu azaltabilir, kayıt dışı istihdamı arttırabilir ve vergi yükünü artırarak işverenleri etkileyebilmektedir. Bu doğrultuda teşvik edici ve engelleyici etkilerde sosyal yardımların dikkatli bir şekilde yapılması önem arz etmektedir. Doğru bir şekilde yapılan sosyal yardımlar, istihdamı destekleyebilir ancak diğer bir yandan yanlış uygulandığında işgücüne katılımı azaltabilmektedirler. Dengeli ve teşvik edici politikalar, bu süreci olumlu yönde şekillendirebilir.

1.1.3.3.4.1. Sosyal Yardımların İstihdamı Teşvik Edici Etkisi

Sosyal yardımların istihdam üzerindeki etkileri, uzun yıllardır ekonomi ve sosyal politika literatüründe tartışma konusu olmaktadır. Klasik ekonomik modele göre bireyler, beklenmedik bir gelir artışı yaşadıklarında daha az çalışma eğiliminde olsalar da özellikle düşük ve orta gelirli ülkelerde gerçekleştirilen ampirik çalışmalar bu varsayımı bütünüyle doğrulamamaktadır. Nitekim nakit transfer programlarının koşullu ya da koşulsuz biçimde uygulansın çoğu durumda yetişkinlerin işgücü piyasasına katılımını azaltmadığı, aksine belirli koşullar altında istihdamı teşvik edici sonuçlar doğurduğu görülmektedir (Baird & McKenzie & Özler, 2018, s. 4). Özellikle iş arama sürecini destekleyen, mesleki becerilerin geliştirilmesine yönelik ya da küçük ölçekli girişimlerin finansmanını kolaylaştıran sosyal transferlerin, bireylerin likidite ve risk kısıtlarını hafifleterek işgücü arzını artırdığı belirlenmektedir. Bu tür yardımlar, bireylere geçici bir gelir güvencesi sağlayarak, uzun vadede daha sürdürülebilir bir istihdam düzeyinin oluşmasına katkıda bulunabilmektedir.

Sosyal yardımların işgücü üzerindeki etkileri; yardımın türüne, hedef grubuna ve programın koşullarına bağlı olarak farklılık göstermekle birlikte, uygun biçimde tasarlanıp uygulandığında istihdamı teşvik eden bir politika bileşenine dönüşebilmektedir. Bu bağlamda, sosyal yardımlar yalnızca yoksulluğu azaltmayı değil, bireylerin üretken biçimde ekonomiye katılımını da desteklemeyi amaçlayan önemli bir sosyal politika aracı niteliği taşımaktadır. Günümüzde sosyal yardımların pasif bir destek mekanizmasından çıkıp, istihdamı teşvik edici bir yapıya kavuşması, sürdürülebilir kalkınma politikalarının temel bileşenlerinden biri haline gelmiştir. Bu doğrultuda, sosyal yardım programları giderek daha fazla istihdam odaklı hale getirilmekte ve yardım alan bireylerin işgücü piyasasına entegrasyonu hedeflenmektedir (Koç & Şahin, 2020, s. 1295).

Sosyal yardımların istihdamla bağlantılı biçimde kurgulanması, bireylerde çalışma motivasyonunu artırmakta; devlet açısından ise bu yardımların ekonomik geri dönüşünü güçlendirmektedir. Dolayısıyla, sosyal yardım sisteminin istihdam politikalarıyla entegre edilmesi hem toplumsal refahın hem de ekonomik verimliliğin artmasına hizmet eden etkin bir teşvik mekanizması olarak değerlendirilmektedir (Koç & Şahin, 2020, s. 1298). Bu çerçevede yapılan

araştırmalar, koşulsuz veya koşullu nakit transferlerinin genellikle işgücü arzını azaltmadığını; aksine, belirli durumlarda bireylerin çalışmaya ve gelir elde etmeye yönelik motivasyonlarını güçlendirdiğini ortaya koymaktadır. Özellikle iş arama veya iş kurma amacıyla sağlanan nakit destekleri, bireylerin finansal kısıtlarını hafifleterek istihdama katılımı ve gelir düzeylerini artırmaktadır. Bu durum, sosyal yardımların yalnızca pasif bir destek mekanizması değil, doğru biçimde tasarlandığında ekonomik katılımı ve üretkenliği güçlendiren dinamik bir politika aracı olabileceğini göstermektedir.

Sosyal yardımlar (örneğin gelir desteği, nakdi transferler, işsizlik ödeneği) bir yandan gelir güvencesi sağlayarak yoksulluk ve eşitsizliği azaltır; diğer yandan işgücü arzını etkileyebilir. Bu etki iki yönlüdür. Birincisi gelir etkisi, kişiler temel ihtiyaçlarını sosyal yardımla karşıladıklarında daha az çalışmayı tercih edebilir. Bu durumda istihdam üzerinde azaltıcı bir etki ortaya çıkabilir. İkincisi ise aktivasyon etkisidir. Bu etki de sosyal yardım koşullu hale getirildiğinde (örneğin, meslek kursuna katılım, işe yönlendirme, çocuklarını okula gönderme gibi şartlar), yardım bireyleri istihdama katılmaya teşvik edebilir. Dolayısıyla, sosyal yardımların istihdam üzerindeki yönü programın nasıl tasarlandığına bağlıdır (Asenjo & Escudero & Liepmann, 2022, s. 2).

1.1.3.3.4.2. Sosyal Yardımlar, Tembellik ve Bağımlılık İlişkisi

Sosyal yardımların insanları tembelliğe doğru ittiğine dair bazı eleştiriler bulunmaktadır. Eleştirenlerin işaret ettiği durumlara bakıldığında, sosyal yardımların tembelliğe itmesinin yanı sıra yardım alan kişilerde, yardım almayı bir bağımlılık haline getirdiği de söylenmektedir (Bolat, 2016, s. 24). Günümüzde de varlığını sürdüren bu tartışmaların odak noktasında ise sosyal yardımların miktarı, gereken koşulları, süreleri, alınan sosyal yardım düzeyi ile çalışırken elde edilen gelirin farkı, eğitim düzeyleri, maddi durum ve istihdama katılım isteği gibi bazı faktörler yer almaktadır. Kişiden kişiye değişiklik gösteren bu koşullar aslında kişilerin sosyal yardımlara ne oranda ve hangi açıdan ihtiyaç duyduğunu da açıkça ortaya koymaktadır.

Sosyal yardımların artan miktarı ve erişilebilirliği, gelir yoksulluğunun ve ücret dağılımındaki eşitsizliği azaltmakla birlikte çalışma isteğinde düşüşlere ve işsizlik oranlarında da yükselişlere neden olabilmektedir. Bu açıdan sosyal

yardımların, her ne kadar refah düzeyini arttırma ve bireyleri kendi kendilerine yetebilecekleri bir seviyeye getirmeyi sağlama amacı ön plana çıksa da bazı durumlarda, kişilerde çalışma isteklerini ve motivasyonlarını olumsuz yönde etkileyen bir durum olduğu görülmektedir.

Bazı görüşlere göre, sürekli yapılan yardımlar yoksulların çalışma isteğini azaltabilir ve onları tembelliğe alıştırabilir. Düzenli olarak nakdi destek alan bireyler, zamanla kendi geçimlerini sağlama zorunluluğu hissetmeyerek iş aramaktan ya da çalışmaktan vazgeçmektedirler (Çakır & Aldemir, 2001, s. 179). Ancak bu durum, her yardım alan birey için geçerli olmayacaktır. Gerçekten ihtiyaç sahibi olan birçok birey, verilen yardımları, geçici bir çözüm olarak görmekte ve kendi ayakları üzerinde durup geçimini sağlamaya çaba göstermektedir. Bu nedenle, sosyal yardımların insanları, tembelliğe teşvik edip etmediğini bilmek için yardımların süresi, şekli ve yardımı alan kişilerin motivasyonları gibi birçok faktöre bağlı olduğunu söylemek mümkündür. Bu noktada önemli olan, yapılan sosyal yardımların insanları bağımlı hale getirmek yerine onları üretken ve bağımsız kılacak şekilde düzenlenmesidir.

Sosyal yardımların insanları tembelliğe alıştırıp alıştırmadığı tartışmalı bir konudur. Bazı insanlar, sürekli maddi destek almanın bireylerde çalışma isteğini azaltabileceğini savunurken, bazıları da bu yardımların yoksulları geçici olarak rahatlatıp onlara yeni fırsatlar sunduğunu düşünmektedir. Yardım alan bireylerin çalışmaktan vazgeçmemesi için bu desteklerin belirli bir plan doğrultusunda verilmesi önemlidir. Örneğin, eğitim ve mesleki gelişim programlarıyla desteklenen sosyal yardımlar, bireyleri iş hayatına kazandırabilir ve kendi geçimlerini sağlamalarına yardımcı olabilir.

Sosyal yardımların olumsuz etkileri arasında, bireyde zamanla tembellik alışkanlığının gelişmesi ve kişinin, yaşamını yardımlar ile sürdürmeyi alışkanlık ve bağımlılık haline getirmesi gibi durumlar öne çıkmaktadır (Demir, 2019, s. 7). Bu açıdan bakıldığında sosyal yardımlardan yararlanan kişilerin bireysel, kültürel, sosyal, çevresel, ailesel gibi etkiler sebebiyle çalışmayı tercih etmeyerek sosyal yardımlara bağımlı hale geldikleri görülmektedir. Sosyal yardımlara bağımlılık durumunun oluşması aslında kişilerin kişisel tercihleri doğrultusunda şekillenip tembellik durumunu ortaya çıkarır. Bu tembellik durumu belli davranışları da

meydana getirmektedir. Sosyal yardım alan kişiler, genellikle çalıştıkları zamandaki maddi durumları ile çalışmadıkları zaman da aldıkları yardımları karşılaştırıp hayatlarına o şekilde yön verirler ve aradaki fark onları yeterince tatmin etmezse genellikle sosyal yardımlar ile geçinmeyi tercih ederler. Kendilerini yormadan kazandıkları bu yardımlar onların üzerinde olumsuz bir durum olan bağımlılık kavramını ortaya çıkarır. Kişiler bazen bu bağımlılığın farkında bile olmayabilirler. Bundan dolayı aslında kişideki çalışma içgüdüğü yerini tembelliğe bırakır. Bu tembellik olgusunun iş beğenmeme, çalışmayı sevmeme, çalışmaya değer atfetmeme, hazırcılık, yardım miktarlarını geçim düzeyi için yeterli görme gibi pek çok nedeni olduğunu söylemek mümkündür (Çınar, 2024, s. 280).

Kişiler çalışabilecek kapasiteye sahip olsa bile yoksul bir bireye düzenli bir gelir imkânı sunulmadığı durumlarda, sosyal yardımlara bağımlı olmaları kaçınılmaz olmaktadır. Düzenli gelir elde etmenin en kalıcı yolu, stabil ve nitelikli bir işte çalışmaktır aksi takdirde, sosyal yardım alan bireylere yapılan destekler, bu kişilerin işgücü piyasasına katılmalarını engelleyebilir ve sonuç olarak sosyal yardımlara bağımlılık riski ortaya çıkabilir (Bolat, 2016, s. 27).

Sosyal yardımlar bireyleri yoksulluktan kurtarmak adına onlara çalışmadıkları yani muhtaç oldukları dönemlerde yapılan yardımlar olsa da bazen bireyleri hazırcılığa alıştırdığını da söylemek mümkündür. Ve bu alışkanlık türü de bağımlılık kültürünü ortaya çıkarmaktadır. Sosyal yardımlara bağımlı olarak yaşamını sürdüren kitle de bazı tembellik davranışları ortaya çıkmaktadır. Sosyal yardımların bu noktada amacından saptığını ve insanlar üzerinde de olumsuz etkilerinin bulunduğunu söylemek mümkündür.

2. OECD ÜLKELERİNDE SOSYAL YARDIM POLİTİKALARI

Bu bölümde hem genel olarak hem de özelde ülkeler bazında istihdam ve işsizlik programı ile ilgili sosyal harcamaların görünümüne ve uygulanışına dair bilgilere yer verilmektedir.

2.1. OECD Ülkelerinde İstihdam ve İşsizlik Programlarına Yönelik Sosyal Harcamalar: Genel Görünüm

Sosyal yardım uygulamaları, ülkelerin tarihsel gelişimleri, refah devleti gelenekleri ve kurumsal yapıları doğrultusunda farklı biçimlerde ortaya çıkmakta ve önemli çeşitlilik göstermektedir. Dünyada birçok ülke, gelir yoksunluğu yaşayan birey ve hanelerin asgari yaşam standartlarını korumayı amaçlayan sosyal yardım mekanizmaları oluştururken; bu mekanizmaların niteliği, nakdi transferlerden ayni yardımlara, istihdam odaklı desteklerden koşullu sosyal yardım modellerine kadar geniş bir yelpazeye yayılmaktadır. Bu çeşitlilik, sosyal yardım sistemlerinin yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda toplumsal adalet, sosyal içerme ve refah politikalarının genel yönelimi açısından da ülkeden ülkeye farklılaştığını göstermektedir.

Bununla birlikte, sosyal yardım sistemlerinin kurumsallaşma düzeyi ve politika tasarımı bakımından Avrupa ülkelerindeki modeller, uluslararası literatürde sıklıkla referans alınan örnekler arasında yer almaktadır. Avrupa refah rejimlerinin sahip olduğu köklü sosyal koruma mekanizmaları ve kapsamlı yasal çerçeveler, diğer ülkelerdeki sosyal yardım politikalarının değerlendirilmesinde karşılaştırmalı bir temel sağlamaktadır (Ulu, 2017, s. 67). Bu nedenle, çalışmanın bu kısmında sosyal yardım uygulamalarına ilişkin genel görünüm sunulurken ağırlıklı olarak Avrupa ve OECD ülkelerinin deneyimlerine yer verilecek; böylece sosyal yardım sistemlerinin kurumsal yapıları, kapsamı ve işleyiş özellikleri daha bütüncül bir perspektiften ele alınmaya çalışılacaktır.

OECD ülkelerinin büyük kısmında gelir testi uygulanan sosyal yardımlar, kendi geçimini sağlayacak kaynağı olmayan haneler için temel bir güvenlik ağı işlevi görmektedir. Ancak bu yardımların sosyal koruma sistemleri içindeki yeri, ülkelerin refah rejimlerine göre önemli ölçüde değişmektedir. Evrenselci refah modeli ya da güçlü bir sigorta temelli sistem geliştirmiş ülkelerde sosyal yardım

daha çok tamamlayıcı ve son çare niteliğinde iken, sosyal sigorta kapsamının zayıf olduğu ülkelerde daha merkezi bir gelir koruma aracı hâline gelmektedir (Adema, 2006, s. 13). Bu gibi farklılıklar, sosyal yardım politikalarının tek tip bir yapıya sahip olmadığını; ülkelerin ekonomik koşulları, sosyal politika anlayışları ve kurumlaşma düzeyleri doğrultusunda farklı işlevler üstlendiğini göstermektedir.

Araştırma kapsamında incelenen ülkelerde sosyal yardımlar için aranan temel kriter, her ülkenin kendi toplumsal ve ekonomik koşulları doğrultusunda belirlediği muhtaçlık sınırıdır. Bununla birlikte, sosyal yardım programlarının kapsamı, uygulanma biçimi ve hedef kitleleri ülkelerin tarihsel gelişimleri, refah devleti modelleri, kültürel normları ve ekonomik kapasitelerine bağlı olarak önemli farklılıklar göstermektedir (Bulut, 2022, s. 28).

Dünya genelinde sosyal yardımların kuramsal ve politik çerçevesi, büyük ölçüde uluslararası kuruluşların yoksulluk ve kalkınma yaklaşımları doğrultusunda şekillenmektedir. Dünya Bankası, yoksulluğu ağırlıklı olarak gelir temelli bir sorun olarak ele almakta ve sosyal yardımları ekonomik büyümeyi destekleyici, hedefe yönelik ve geçici müdahaleler olarak konumlandırmaktadır (World Bank, 2025). Bu yaklaşımda sosyal yardımlar, yoksulların piyasa mekanizmalarına entegrasyonunu kolaylaştıran araçlar olarak değerlendirilirken, istihdam ve ekonomik verimlilik ön plana çıkarılmaktadır.

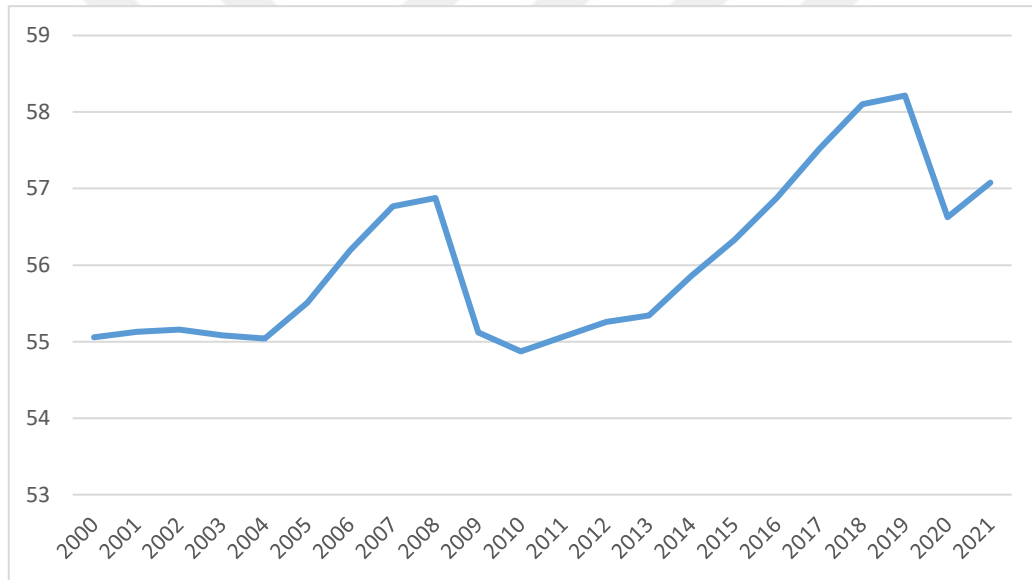
Buna karşılık UNDP, yoksulluğu çok boyutlu bir olgu olarak tanımlamakta ve sosyal yardımları yalnızca gelir yetersizliğini gidermeye yönelik değil, aynı zamanda eğitim, sağlık ve insan onurunu güçlendiren bir sosyal politika aracı olarak ele almaktadır (Coşkun & Tireli, 2010, s. 43). Bu bağlamda UNDP'nin yaklaşımı, sosyal yardımları sosyal haklar ve insani gelişme perspektifi içinde değerlendirmekte, devletlerin sosyal koruma sorumluluğunu vurgulamaktadır (UNDP, 2024).

Ülkeler, sosyal yardımlara ilişkin uygulamalarını kendi sosyo-ekonomik yapıları ve politika öncelikleri doğrultusunda şekillendirmektedir. Sosyal yardımlar alanında tüm ülkeler için bağlayıcı bir uygulama ihtiyacı bulunmamakla birlikte, sosyal yardımların bir insan hakkı olarak kabul edilmesi ve yoksullukla mücadelede merkezi bir rol üstlenmesi, bu alanda uluslararası düzenlemelerin geliştirilmesini

gerekli kılmıştır (Bulut, 2022, s. 28). Bu kapsamda, sosyal yardımlara ilişkin temel ilke ve yükümlülükler çeşitli uluslararası sözleşme ve belgelerde yer almıştır. Uluslararası düzeyde kabul edilen bu sözleşmeler aracılığıyla devletler, insan haklarına saygı göstermeyi ve sosyal koruma sorumluluğunu hukuki taahhüt altına almışlardır. Sosyal devlet ilkesinin bir gereği olarak, taraf devletler söz konusu yükümlülükleri yerine getirmek amacıyla uluslararası norm ve standartlarla uyumlu politikalar izlemektedir (Çetinkaya, 2012, s. 55).

OECD ülkelerinde araştırmanın analiz dönemi itibariyle yıllar boyunca ortalama istihdam oranı ve işsizlik programı ile ilgili sosyal harcamalara ait grafikler aşağıda verilmiştir.

Grafik 2.1. OECD’de Ortalama İstihdam Oranının Gelişimi

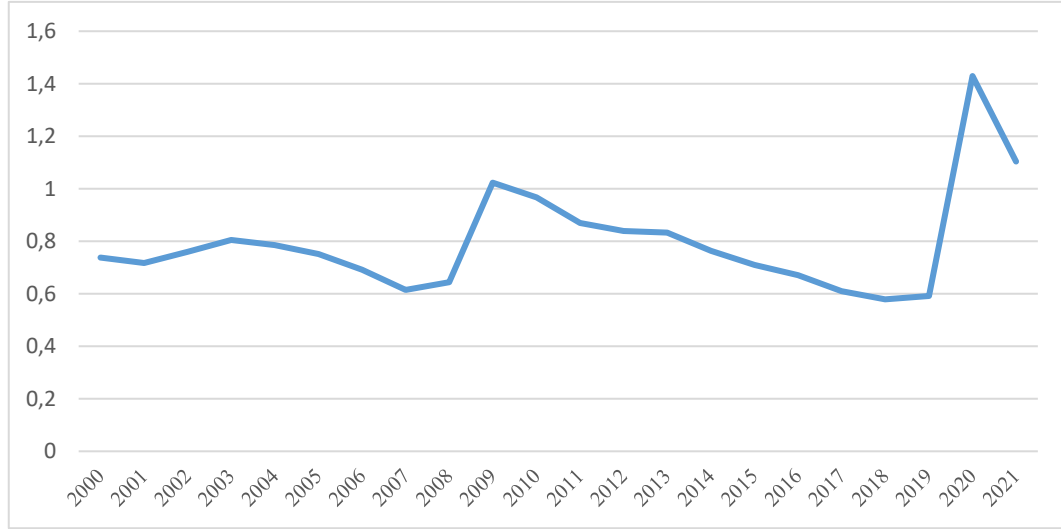

teKaynak: OECD

Grafik 2.1, 2000–2021 döneminde OECD ülkelerinin ortalama istihdam oranının nispeten istikrarlı bir yapı sergilemekle birlikte ekonomik döngülere duyarlı olduğunu göstermektedir. 2000’li yılların başında yaklaşık %55 düzeyinde seyreden istihdam oranı, 2007 yılına kadar kademeli bir artış eğilimi göstermiştir. 2008 küresel finans krizinin ardından istihdam oranında belirgin bir düşüş yaşanmış ve 2009’da serinin en düşük seviyelerinden biri gözlenmiştir. Kriz etkisinin azalmasıyla birlikte 2010 sonrasında istihdam toparlanmaya başlamış, 2014 sonrası ise daha güçlü bir artış trendi ortaya çıkmıştır. Bu yükseliş 2018–2019 yıllarında zirveye ulaşmış ve istihdam OECD genelinde tarihsel ortalamaların üzerine

çıkıştır. 2020 yılında COVID-19 pandemisinin şok etkisiyle istihdam oranında keskin bir düşüş gözlenirse de 2021’de yeniden toparlanma eğilimi ortaya çıkmıştır. Genel olarak dönem boyunca istihdamda pozitif yönlü bir eğilim bulunmakta ve uzun vadede OECD ülkelerinin işgücü piyasalarında yapısal bir iyileşme eğilimi sergilediği söylenebilir.

Grafik 2.2. OECD’de Ortalama İşsizlik Programı Sosyal Harcamalarının Gelişimi

Kaynak: OECD, Social Expenditure Database

2000–2021 dönemi için OECD ülkelerinde işsizlikle ilgili sosyal harcamaların ortalama değerine bakıldığında, zaman içerisinde belirgin dalgalanmalar olduğu görülmektedir. 2000’li yılların hemen başında yaklaşık %0.7 seviyesinde seyreden ortalama sosyal harcamalar, 2003 yılında hafif bir artış göstermiş ancak 2007’ye kadar kademeli olarak azalmıştır. 2008 küresel finans krizinin ardından 2009 yılında belirgin bir sıçrama yaşanmış ve ortalama harcama oranı %1’in üzerine çıkarak kriz dönemlerinde işsizlik riskine karşı artırılan sosyal desteklerin etkisini yansıtmıştır. Bu artışın ardından 2010 sonrasında harcamalar yeniden düşüş eğilimine girmiş ve 2018–2019 döneminde yaklaşık %0.58 seviyelerine kadar gerilemiştir. 2020 yılında COVID-19 pandemisi ile birlikte OECD ülkelerinde işsizlik riskine karşı alınan mali tedbirler sonucunda harcamalar keskin bir şekilde artmış ve %1,4 seviyesine yükselmiştir. Ancak 2021 yılında bu düzey sürdürülememiş ve kısmen geri çekilerek pandemi koşullarının hafiflemesine paralel bir normalleşme eğilimine girmiştir. Bu genel görünüm, işsizlikle ilgili

sosyal harcamaların ekonomik konjonktüre duyarlı olduğunu ve kriz dönemlerinde belirgin biçimde artırıldığını göstermektedir.

2.2. OECD Ülkelerinde İstihdam ve İşsizlik Programlarına Yönelik Sosyal Harcamalar: Ülke Bazlı Görünüm

Bu kısımda OECD üyesi ülkeler açısından OECD Social Expenditure Database (SOCX) veri tabanından elde edilen ülke bazlı sosyal harcamalara dair raporlardan elde edilen bulgulara yer verilmektedir. Bu bağlamda öncelikle sosyal harcamalara ait genel bilgi verildikten sonra işsizlikle ilgili sosyal harcamalara dair bilgi yer almaktadır. Alfabetik sırayla ülkelere ait bilgiler aşağıda yer almaktadır.

ABD

Amerika Birleşik Devletleri'nde sosyal harcama sistemi, SOCX kapsamında sınırlı kapsamlı, parçalı ve büyük ölçüde hedeflenmiş bir yapı sunmaktadır. Sosyal harcamalar; yaşlılık, sağlık ve aile politikaları etrafında yoğunlaşmakta; federal ve eyalet düzeyinde farklı programlar bir arada yürütülmektedir. Sosyal koruma sistemi, evrensel haklardan ziyade gelir testi ve çalışma koşuluna bağlı destekler üzerine kuruludur.

İşsizlikle ilişkili sosyal harcamalar görece sınırlı olup, işsizlik sigortası ve geçici nakit destekler yoluyla sağlanmaktadır. Buna karşılık, Earned Income Tax Credit (EITC) gibi çalışma koşuluna bağlı transferler, sosyal politikanın temel araçlarından biridir. Bu yapı, ABD'de sosyal harcamaların istihdamı pasif biçimde ikame etmekten ziyade çalışma teşvikini güçlendiren tamamlayıcı bir rol üstlendiğini göstermektedir (OECD, 2024).

Almanya

Almanya'da sosyal yardım sistemi, bireylerin geçimlerini kendi kaynaklarıyla sürdüremedikleri durumlarda insan onuruna uygun asgari yaşam koşullarını güvence altına almayı amaçlayan geçim ilkesi temelinde şekillenmiştir. Hak temelli ve evrensel nitelik taşıyan bu sistem, aynı zamanda yardım alan bireylerin işgücü piyasasına katılımını teşvik ederek ekonomik özerkliklerini artırmayı hedeflemektedir. Her ne kadar sosyal yardım başlangıçta işsizliğe yönelik bir politika aracı olarak tasarlanmamış olsa da zamanla işsizlik sosyal yardım

başvurularının başlıca nedenlerinden biri hâline gelmiştir. Çalışma çağındaki yararlanıcıların önemli bir bölümü, işsizlik ödeneğine hak kazanamayan işsizlerden ya da düşük ücretli istihdamdan elde edilen geliri tamamlamak amacıyla sosyal yardıma başvuran bireylerden oluşmaktadır (Adema & Gray & Kahl, 2003, s. 22). Bu durum, Almanya'daki sosyal yardım sisteminin yalnızca işgücü piyasası dışında kalanları değil, aynı zamanda çalışan yoksulları da kapsayan bir işlev üstlendiğini göstermektedir.

İşsizlikle ilişkili sosyal harcamalar hem gelir desteği sağlayan yardımları hem de kapsamlı aktif işgücü piyasası programlarını içermektedir. Aktivasyon politikaları, iş arama yükümlülükleri ve mesleki eğitim programları ile desteklenmektedir. Bu çerçevede Almanya'da sosyal harcamalar, istihdamı azaltıcı değil, işgücü piyasasına dönüşü yönlendiren bir araç olarak tasarlanmıştır (OECD, 2024).

Avustralya

Avustralya'da sosyal koruma sistemi, OECD ülkeleri arasında yüksek ölçüde hedeflenmiş ve vergi temelli bir yapı sergilemektedir. SOCX verilerine göre sosyal harcamalar ağırlıklı olarak nakit transferler yoluyla yürütülmekte olup, yardımların büyük bölümü gelir ve varlık testine tabidir. Bu yapı, evrensel sosyal sigorta modellerinden ziyade, kamu kaynaklarının görece düşük gelirli ve kırılgan gruplara yönlendirilmesini esas alan bir refah anlayışını yansıtmaktadır.

İşsizlikle ilişkili sosyal yardımlar, Avustralya sosyal politika sisteminin temel bileşenlerinden biridir ve çalışma çağındaki bireylerin istihdamla yeniden bütünleşmesini teşvik edecek şekilde tasarlanmıştır. İşsizlik yardımlarından yararlanma, aktif iş arama yükümlülükleri ve çalışma kapasitesine dayalı koşullarla sınırlandırılmakta; pasif gelir desteği, aktif işgücü piyasası politikalarıyla birlikte yürütülmektedir. Bu yönüyle Avustralya örneği, sosyal yardımların istihdam üzerinde bağımlılık yaratmaktan ziyade teşvik edici bir çerçeve içinde kurgulanabileceğini gösteren OECD ülkeleri arasında öne çıkan bir örnek sunmaktadır (OECD, 2024).

Avusturya

Avusturya'da sosyal koruma sistemi, SOCX verilerine göre yüksek ölçüde sigorta temelli ve kurumsallaşmış bir refah devleti yapısına dayanmaktadır. Sistem,

kökeni 1955 tarihli Genel Sosyal Güvenlik Yasası'na (ASVG) uzanan ve farklı meslek gruplarını kapsayan sosyal sigorta düzenlemeleri üzerine inşa edilmiştir. Sosyal harcamalar ağırlıklı olarak zorunlu sosyal sigorta primleri yoluyla finanse edilmekte olup, bu yapı sosyal risklerin istihdamla güçlü biçimde bağlantılı olduğu bir refah anlayışını yansıtmaktadır.

İşsizlikle ilişkili sosyal harcamalar, Avusturya'da katkı esaslı işsizlik sigortası ve bunu tamamlayan gelir testi uygulanmış işsizlik yardımları aracılığıyla yürütülmektedir. İşsizlik ödeneğine erişim belirli bir sigortalılık süresine bağlı olup, uzun süreli işsizlik durumunda gelir testine dayalı destek mekanizmaları devreye girmektedir. Bununla birlikte, işsizlik yardımları aktif işgücü piyasası politikalarıyla bütünleşik biçimde tasarlanmıştır; erken emeklilik, kısmi emeklilik ve mesleki yeniden entegrasyon araçlarıyla istihdamdan kalıcı kopuşun sınırlandırılması amaçlanmıştır. Bu yönüyle Avusturya örneği, sosyal harcamaların istihdamı ikame eden değil, istihdamla uyumlu ve geçişleri yöneten bir politika çerçevesi içinde kurgulandığı OECD ülkeleri arasında yer almaktadır (OECD, 2024).

Belçika

Belçika'da sosyal koruma sistemi, SOCX kapsamında yüksek düzeyde kurumsallaşmış ve kapsamlı bir refah devleti modeli sunmaktadır. Sosyal harcamalar; yaşlılık, sağlık, aile ve işsizlik programları arasında dengeli bir dağılım göstermekte olup, sistem büyük ölçüde zorunlu sosyal sigorta primlerine dayanmaktadır. Sosyal güvenlik kurumları, işçi ve işveren temsilcilerinin birlikte yer aldığı yönetim yapılarıyla yönetilmektedir.

İşsizlikle ilişkili sosyal harcamalar, süre açısından görece cömert ve kapsayıcıdır; ancak bu yardımlar aktif işgücü piyasası politikaları ve istihdam koşullarıyla birlikte uygulanmaktadır. Uzun süreli işsizliğin azaltılmasına yönelik eğitim, yeniden beceri kazandırma ve kısmi istihdam mekanizmaları, sosyal yardımların istihdamı ikame eden değil, istihdamla uyumlu bir araç olarak tasarlandığını göstermektedir (OECD, 2024).

Birleşik Krallık

Birleşik Krallık'ta sosyal koruma sistemi, SOCX verilerine göre karma, vergi temelli ve hedeflenmiş bir yapı sergilemektedir. Sosyal harcamalar yaşlılık,

sağlık, aile ve işsizlik başlıklarında yoğunlaşmakta; merkezi hükümet, yerel yönetimler ve işverenler sosyal politika uygulamalarında birlikte rol almaktadır. Sosyal yardımların önemli bir bölümü gelir testine dayalı olup, vergi kredileri ve çalışma koşuluna bağlı transferler sistem içinde belirgin bir yer tutmaktadır.

İşsizlikle ilişkili sosyal harcamalar, Jobseeker's Allowance ve Universal Credit gibi programlar aracılığıyla yürütülmekte ve aktif iş arama yükümlülükleriyle sıkı biçimde koşullandırılmaktadır. Ayrıca çalışma gelirini destekleyen vergi kredileri, sosyal yardımların istihdamı ikame etmesinden ziyade çalışmayı teşvik eden bir politika çerçevesi içinde tasarlandığını göstermektedir. Bu yönüyle Birleşik Krallık, sosyal yardımlar–istihdam ilişkisini güçlü koşulluluk ve aktivasyon ilkeleri üzerinden kuran OECD ülkeleri arasında yer almaktadır (OECD, 2024).

Çekya

Çekya'da sosyal harcamalar, SOCX kapsamında orta düzeyde kapsamlı ve sigorta temelli bir refah sistemi çerçevesinde şekillenmektedir. Sosyal harcamaların önemli bir bölümü yaşlılık ve sağlık harcamalarından oluşurken, işsizlikle ilişkili sosyal harcamaların payı görece sınırlıdır. Sistem büyük ölçüde zorunlu sosyal sigorta katkılarıyla finanse edilmektedir.

İşsizlik yardımları sınırlı süreli olup, aktif iş arama yükümlülükleriyle birlikte uygulanmaktadır. Aktif işgücü piyasası politikalarının kapsamı artmakla birlikte, sosyal harcamaların istihdam üzerindeki etkisi daha çok geçici gelir desteği ve işgücü piyasasına dönüşü kolaylaştırma yönünde dolaylı bir nitelik taşımaktadır. Bu durum, Çekya'da sosyal harcamaların istihdam üzerindeki etkisinin ölçülü ve sınırlı olabileceğine işaret etmektedir (OECD, 2024).

Danimarka

Danimarka'da sosyal koruma sistemi, SOCX verilerine göre yüksek kamu finansmanı ve evrensel kapsayıcılık temelinde şekillenmektedir. Sosyal harcamaların büyük bir bölümü genel vergilerle finanse edilmekte olup, işsizlik, aile ve aktif işgücü piyasası programları önemli bir yer tutmaktadır. Belediyeler sosyal hizmetlerin uygulanmasında merkezi bir role sahiptir.

İşsizlikle ilişkili sosyal harcamalar, cömert işsizlik yardımları ile yoğun aktif işgücü piyasası politikalarının birlikte uygulandığı “esneklik ve güvence”

yaklaşımı çerçevesinde yürütülmektedir. İşsizlik yardımları sıkı aktivasyon koşullarıyla desteklenmekte, eğitim ve yeniden istihdam süreçleri ön plana çıkarılmaktadır. Bu yapı, sosyal harcamaların istihdamı azaltan değil, işgücü piyasasında hızlı yeniden entegrasyonu teşvik eden bir mekanizma olarak işlediğini göstermektedir (OECD, 2024).

Estonya

Estonya’da sosyal koruma sistemi, SOCX verilerine göre görece sınırlı fakat mali disiplin odaklı bir yapı sergilemektedir. Sosyal harcamalar ağırlıklı olarak yaşlılık ve sağlık alanlarında yoğunlaşmakta; işsizlikle ilişkili sosyal harcamaların payı OECD ortalamasının altında kalmaktadır. Sistem hem katkıya dayalı hem de temel sosyal yardım unsurlarını içeren karma bir yapıdadır.

İşsizlik yardımları kısa süreli ve görece düşük düzeyde olup, aktif işgücü piyasası programlarıyla desteklenmektedir. Dijitalleşme ve işgücü piyasası esnekliği, Estonya’da sosyal politikanın temel tamamlayıcı unsurlarıdır. Bu çerçevede sosyal harcamalar, istihdamı doğrudan teşvik eden bir araçtan ziyade, işgücü piyasası geçişlerini destekleyen sınırlı bir güvenlik ağı işlevi görmektedir (OECD, 2024).

Finlandiya

Finlandiya’da sosyal koruma sistemi, SOCX verilerine göre evrensel kapsayıcılığa sahip ve kamu ağırlıklı bir refah devleti modeline dayanmaktadır. Sosyal harcamalar yaşlılık, sağlık, aile ve işsizlik başlıkları etrafında dengeli bir dağılım göstermekte olup, sistem büyük ölçüde genel vergilerle finanse edilmektedir. Belediyeler, sosyal hizmetlerin sunumunda merkezi bir rol üstlenmekte ve sosyal politikaların yerel düzeyde uygulanmasını sağlamaktadır.

İşsizlikle ilişkili sosyal harcamalar hem katkıya dayalı işsizlik sigortası hem de gelir testine dayalı yardımlar aracılığıyla yürütülmektedir. Bu yardımlar aktif işgücü piyasası politikalarıyla güçlü biçimde entegre edilmiş olup, eğitim, beceri kazandırma ve istihdam geçişlerini destekleyen araçlarla tamamlanmaktadır. Bu yapı, Finlandiya’da sosyal harcamaların istihdamı ikame etmekten ziyade istihdam sürekliliğini destekleyen bir işlev üstlendiğini göstermektedir (OECD, 2024).

Fransa

Fransa’da sosyal harcama sistemi, SOCX kapsamında yüksek düzeyde kapsamlı ve çok katmanlı bir refah devleti yapısına sahiptir. Sosyal harcamalar yaşlılık, sağlık, aile ve işsizlik başlıklarında yoğunlaşmakta; sistem büyük ölçüde zorunlu sosyal sigorta katkıları ve kamu finansmanı yoluyla sürdürülmektedir. Farklı meslek gruplarına özgü rejimlerin varlığı, sistemin kurumsal çeşitliliğini artırmaktadır.

İşsizlikle ilişkili sosyal harcamalar görece cömert olup, uzun süreli destek imkânları sunmaktadır. Ancak bu destekler aktif işgücü piyasası politikaları, mesleki eğitim ve yeniden entegrasyon programlarıyla birlikte uygulanmaktadır. Bu yönüyle Fransa’da sosyal harcamalar, istihdamı tamamen ikame eden bir yapıdan ziyade, işgücü piyasasında kalıcılığı ve geçişleri yöneten bir politika aracı olarak tasarlanmıştır (OECD, 2024).

Güney Kore

Güney Kore’de sosyal harcamalar, SOCX verilerine göre görece düşük düzeyde ancak artan bir eğilim göstermektedir. Sosyal koruma sistemi, tarihsel olarak aile temelli dayanışmaya dayanmakla birlikte, son yıllarda kamu destekli sosyal harcamaların kapsamı genişletilmiştir. Yaşlılık ve sağlık harcamaları öne çıkarken, işsizlikle ilişkili harcamaların payı sınırlıdır.

İşsizlik yardımları ve sosyal destekler genellikle kısa süreli ve seçici nitelik taşımaktadır. Aktif işgücü piyasası politikaları giderek önem kazanmakta olsa da sosyal harcamaların istihdam üzerindeki etkisi büyük ölçüde geçici koruma sağlama yönünde kalmaktadır (OECD, 2024).

Hollanda

Hollanda’da sosyal harcama sistemi, SOCX verilerine göre yüksek kapsayıcılığa sahip ve güçlü biçimde sigorta temelli bir refah devleti modeline dayanmaktadır. Yaşlılık, sağlık ve işsizlik harcamaları toplam sosyal harcamalar içinde önemli bir yer tutmakta; sistem zorunlu sosyal sigorta katkıları ile kamu finansmanının birleşimine dayanmaktadır. Sosyal koruma mekanizmaları, işgücü piyasasına güçlü kurumsal bağlarla entegre edilmiştir.

İşsizlikle ilişkili sosyal harcamalar, cömert fakat süre ve koşullarla sınırlandırılmış nakit yardımlar ile aktif işgücü piyasası politikalarıyla birlikte yürütülmektedir. Bu yapı, Hollanda’da sosyal harcamaların istihdamı ikame eden değil, işgücü piyasasında kalıcılığı ve yeniden entegrasyonu destekleyen bir rol üstlendiğini göstermektedir (OECD, 2024).

İrlanda

İrlanda’da sosyal harcama sistemi, SOCX kapsamında karma finansman yapısına sahip bir model sunmaktadır. Sosyal harcamalar hem katkıya dayalı sosyal sigorta hem de genel vergilerle finanse edilen gelir testli yardımlardan oluşmaktadır. Aile ve çocuk yardımları sistem içinde önemli bir yer tutmaktadır.

İşsizlik yardımları, gelir testine dayalı olup aktif iş arama koşullarıyla birlikte uygulanmaktadır. Bu yapı, sosyal harcamaların istihdamı uzun süreli olarak ikame etmesinden ziyade, işgücü piyasasına geri dönüşü teşvik etmeyi amaçladığını göstermektedir (OECD, 2024).

İspanya

İspanya’da sosyal koruma sistemi, SOCX verilerine göre sigorta temelli ve çok katmanlı bir yapı sergilemektedir. Sosyal harcamalar büyük ölçüde yaşlılık, sağlık ve aile politikaları etrafında yoğunlaşırken, işsizlikle ilişkili harcamalar ekonomik konjonktüre duyarlı bir yapı göstermektedir. Merkezi ve bölgesel kurumlar sosyal politikaların uygulanmasında birlikte rol almaktadır.

İşsizlik yardımları görece kapsamlı olmakla birlikte, aktif işgücü piyasası politikalarıyla entegrasyon düzeyi sınırlı kalabilmektedir. Bu durum, İspanya’da sosyal harcamaların istihdam üzerindeki etkisinin dönemsel olarak koruyucu fakat sınırlı teşvik edici bir nitelik taşımasına yol açmaktadır (OECD, 2024).

İsrail

İsrail’de sosyal harcamalar, SOCX verilerine göre çok aktörlü ve kamu–yarı kamu ağırlıklı bir yapı sergilemektedir. Ulusal Sigorta Enstitüsü temel aktör konumunda olup, yaşlılık, aile, engellilik ve işsizlik harcamaları öne çıkmaktadır. Sosyal harcamalar hem evrensel hem de gelir testine dayalı unsurlar içermektedir.

İşsizlik yardımları ve gelir destekleri, aktivasyon politikaları ve çalışmayı teşvik eden araçlarla birlikte yürütülmektedir. Özellikle düşük gelirli çalışanlara

yönelik destekler, sosyal harcamaların istihdamı dışlayan değil, çalışmayı teşvik eden bir çerçevede tasarlandığını göstermektedir (OECD, 2024).

İsveç

İsveç'te sosyal harcama sistemi, SOCX kapsamında yüksek düzeyde evrensel, kamu ağırlıklı ve kapsamlı bir refah devleti modeline dayanmaktadır. Sosyal harcamalar yaşlılık, sağlık, aile ve işsizlik alanlarında geniş bir kapsama sahiptir ve büyük ölçüde genel vergilerle finanse edilmektedir. Yerel yönetimler, sosyal hizmetlerin sunumunda belirleyici bir role sahiptir.

İşsizlik yardımları cömert olmakla birlikte, sıkı aktivasyon koşulları ve güçlü aktif işgücü piyasası politikalarıyla birlikte uygulanmaktadır. Bu yapı, İsveç'te sosyal harcamaların istihdamı azaltıcı değil, istihdam sürekliliğini ve işgücü piyasası geçişlerini destekleyici bir işlev gördüğünü göstermektedir (OECD, 2024).

İsviçre

İsviçre'de sosyal koruma sistemi, SOCX verilerine göre karma (kamu-özel) ve sigorta temelli bir yapı sergilemektedir. Sosyal harcamalar yaşlılık, sağlık ve aile politikalarında yoğunlaşırken, sistem zorunlu sosyal sigorta katkıları ile özel sigorta mekanizmalarının birlikte işlediği desantralize bir yapıya sahiptir. Federal yapı, kantonlar arasında uygulama farklılıklarını beraberinde getirmektedir.

İşsizlikle ilişkili sosyal harcamalar görece sınırlı süreli olmakla birlikte, aktif işgücü piyasası politikaları ve mesleki eğitim programlarıyla desteklenmektedir. Bu çerçevede sosyal harcamalar, istihdamı ikame eden bir mekanizmadan ziyade işgücü piyasasına hızlı dönüşü destekleyen bir araç olarak konumlanmaktadır (OECD, 2024).

İtalya

İtalya'da sosyal harcama sistemi, SOCX verilerine göre yaşlılık odaklı ve katkıya dayalı bir refah devleti yapısına sahiptir. Sosyal harcamaların büyük bir kısmı emeklilik ve sağlık harcamalarından oluşmakta, işsizlikle ilişkili harcamalar ise görece sınırlı kalmaktadır. Bölgesel farklılıklar, sosyal politika uygulamalarında belirgin rol oynamaktadır.

İşsizlik yardımları ve sosyal destekler, son yıllarda reformlarla genişletilmiş olmakla birlikte, aktif işgücü piyasası politikalarıyla entegrasyon düzeyi sınırlıdır. Bu durum, İtalya’da sosyal harcamaların istihdam üzerindeki etkisinin daha çok gelir telafisi yönünde şekillendiğini göstermektedir (OECD, 2024).

İzlanda

İzlanda’da sosyal harcama sistemi, SOCX kapsamında evrensel kapsayıcılığa sahip ve kamu ağırlıklı bir yapı sunmaktadır. Sosyal harcamalar yaşlılık, sağlık, aile ve işsizlik başlıklarında dengeli bir dağılım göstermekte; yerel yönetimler hizmet sunumunda önemli bir rol üstlenmektedir.

İşsizlik yardımları, aktivasyon koşulları ve eğitim programlarıyla desteklenmektedir. Bu yapı, İzlanda’da sosyal harcamaların istihdamı ikame etmekten ziyade, işgücü piyasasında sürekliliği ve uyumu destekleyen bir işlev gördüğünü ortaya koymaktadır (OECD, 2024).

Japonya

Japonya’da sosyal harcamalar, SOCX verilerine göre yaşlanan nüfusun etkisiyle yaşlılık ve sağlık harcamaları ağırlıklı bir yapı sergilemektedir. Sosyal koruma sistemi, katkıya dayalı emeklilik ve sağlık sigortaları etrafında şekillenmiş olup, işsizlikle ilişkili sosyal harcamaların payı görece düşüktür.

İşsizlik yardımları sınırlı süreli ve görece düşük düzeyde olup, işgücü piyasası esnekliği ve şirket içi istihdam yapıları önemli rol oynamaktadır. Bu nedenle sosyal harcamaların istihdam üzerindeki etkisi daha çok dolaylı ve tamamlayıcı nitelik taşımaktadır (OECD, 2024).

Kanada

Kanada’da sosyal koruma sistemi, SOCX verilerine göre federal yapı ile uyumlu, karma ve çok katmanlı bir karakter sergilemektedir. Sosyal harcamalar ağırlıklı olarak yaşlılık, sağlık ve aile politikaları çerçevesinde yoğunlaşmakta; işsizlikle ilişkili sosyal harcamalar ise federal düzeyde yürütülen Employment Insurance (EI) sistemi üzerinden gerçekleştirilmektedir. Sistem, katkıya dayalı bir yapıya sahip olmakla birlikte, eyaletler arasında uygulama farklılıkları görülebilmektedir.

İşsizlik yardımları belirli bir prim ödeme süresine ve aktif iş arama yükümlülüklerine bağlıdır. Buna ek olarak, Kanada’da aktif işgücü piyasası politikaları ve eğitim programları sosyal harcamaların önemli bir tamamlayıcısıdır. Bu yapı, sosyal yardımların istihdamdan kopuşu kalıcı hâle getirmesini sınırlamayı ve işgücü piyasasına yeniden entegrasyonu desteklemeyi amaçlayan bir politika yaklaşımına işaret etmektedir (OECD, 2024).

Kolombiya

Kolombiya’da sosyal koruma sistemi, SOCX kapsamında katkıya dayalı sosyal sigorta programları ile geniş ölçüde hedeflenmiş sosyal yardım mekanizmalarının bir arada bulunduğu karma bir yapı sunmaktadır. Sosyal harcamalar büyük ölçüde sağlık, yaşlılık ve yoksullukla mücadele programları etrafında şekillenmekte; işsizlikle ilişkili sosyal harcamaların toplam içindeki payı görece düşük kalmaktadır.

İşsizlikle ilişkili sosyal destekler, kısa süreli nakit yardımlar ve aktif işgücü piyasası programlarıyla sınırlı olup, kapsamlı bir işsizlik sigortası sisteminden ziyade geçici destek ve istihdama yönlendirme işlevi ön plana çıkmaktadır. Bu nedenle Kolombiya’da sosyal harcamaların istihdam üzerindeki etkisi, doğrudan çalışma teşvikinden ziyade, kırılgan gruplar için asgari sosyal koruma ve gelir desteği sağlama yönünde dolaylı bir nitelik taşımaktadır (OECD, 2024).

Kosta Rika

Kosta Rika’da sosyal harcamalar, SOCX verilerine göre sosyal sigorta temelli ve kapsayıcı bir yapı göstermektedir. Sosyal güvenlik sistemi, özellikle sağlık ve yaşlılık harcamaları üzerinden şekillenmiş olup, kamu tarafından finanse edilen sosyal programlar önemli bir rol oynamaktadır. Sosyal harcamalar, Latin Amerika bağlamında görece yüksek bir kapsayıcılığa sahiptir.

İşsizlikle ilişkili sosyal yardımlar ise sınırlı düzeyde olup, sosyal koruma sistemi daha çok sağlık ve yaşlılık risklerine odaklanmaktadır. Bu durum, işsizlik dönemlerinde sosyal harcamaların istihdamı doğrudan teşvik eden bir araçtan ziyade, dolaylı sosyal koruma sağlayan bir rol üstlendiğini göstermektedir (OECD, 2024).

Letonya

Letonya’da sosyal harcamalar, SOCX kapsamında görece sınırlı düzeyde ve mali sürdürülebilirlik odaklı bir yapı sergilemektedir. Sosyal harcamalar ağırlıklı olarak yaşlılık ve sağlık alanlarında yoğunlaşırken, işsizlikle ilişkili harcamaların payı OECD ortalamasının altında kalmaktadır. Sistem, katkıya dayalı sosyal sigorta ile temel sosyal yardım unsurlarının birleşiminden oluşmaktadır.

İşsizlik yardımları sınırlı süreli ve düşük düzeyde olup, aktif işgücü piyasası programlarıyla desteklenmektedir. Bu çerçevede sosyal harcamalar, istihdam üzerinde doğrudan teşvik edici olmaktan ziyade, geçici gelir güvencesi sağlayan bir sosyal koruma aracı olarak işlev görmektedir (OECD, 2024).

Litvanya

Litvanya’da sosyal harcamalar, SOCX verilerine göre görece sınırlı ve sigorta temelli bir yapı göstermektedir. Sosyal harcamalar ağırlıklı olarak yaşlılık ve sağlık alanlarında yoğunlaşırken, işsizlikle ilişkili sosyal harcamaların payı düşüktür. Sistem, katkıya dayalı sosyal sigorta ile gelir testine dayalı sosyal yardımları bir arada içermektedir.

İşsizlik yardımları sınırlı süreli ve düşük düzeyde olup, aktif işgücü piyasası programlarıyla desteklenmektedir. Bu çerçevede sosyal harcamalar, istihdamı doğrudan teşvik eden bir araçtan ziyade, asgari gelir güvencesi sağlayan bir rol üstlenmektedir (OECD, 2024).

Lüksemburg

Lüksemburg’da sosyal koruma sistemi, SOCX kapsamında yüksek düzeyde kurumsallaşmış ve kapsamlı bir yapı sergilemektedir. Sosyal harcamalar yaşlılık, sağlık, aile ve işsizlik alanlarında yoğunlaşmakta; sistem zorunlu sosyal sigorta katkıları ile kamu finansmanının birleşimine dayanmaktadır. Çok sayıda kurumsal aktör sosyal politikaların uygulanmasında rol almaktadır.

İşsizlik yardımları görece cömert olup, süre ve koşullarla sınırlandırılmıştır. Ayrıca kısa çalışma ve geçici istihdam düzenlemeleri, ekonomik dalgalanma dönemlerinde istihdamın korunmasına katkı sağlamaktadır. Bu yapı, sosyal harcamaların istihdamı koruyucu ve uyumlaştırıcı bir araç olarak işlediğini göstermektedir (OECD, 2024).

Macaristan

Macaristan’da sosyal harcamalar, SOCX verilerine göre orta düzeyde ve mali disiplin odaklı bir yapı sunmaktadır. Sosyal harcamalar yaşlılık, sağlık ve aile politikaları etrafında yoğunlaşırken, işsizlikle ilişkili harcamaların payı sınırlıdır. Sistem, katkıya dayalı sosyal sigorta ile hedeflenmiş sosyal yardımları birlikte içermektedir.

İşsizlik yardımları kısa süreli ve düşük düzeyde olup, kamu istihdam programları sosyal politikanın önemli bir bileşeni hâline gelmiştir. Bu yapı, sosyal harcamaların istihdamı desteklemekten ziyade, işgücü piyasasında geçici koruma ve yönlendirme işlevi gördüğünü ortaya koymaktadır (OECD, 2024).

Meksika

Meksika’da sosyal harcamalar, SOCX verilerine göre OECD ortalamasının belirgin biçimde altında seyretmekte ve sınırlı bir kapsama sahiptir. Sosyal koruma sistemi büyük ölçüde katkıya dayalı sosyal sigorta programları ile hedeflenmiş sosyal yardımların birleşiminden oluşmaktadır. Kayıt dışı istihdamın yaygınlığı, sosyal harcamaların kapsamını daraltan temel faktörlerden biridir.

İşsizlikle ilişkili sosyal harcamalar oldukça sınırlı olup, sistem daha çok yoksullukla mücadele ve temel gelir desteği sağlamaya odaklanmaktadır. Bu durum, Meksika’da sosyal harcamaların istihdam üzerindeki etkisinin zayıf ve dolaylı olabileceğine işaret etmektedir (OECD, 2024).

Norveç

Norveç’te sosyal koruma sistemi, SOCX verilerine göre yüksek kapsayıcılığa sahip, evrensel ve kamu ağırlıklı bir refah devleti modeline dayanmaktadır. Sosyal harcamalar yaşlılık, sağlık, aile ve işsizlik alanlarında geniş bir kapsam sunmakta; sistem büyük ölçüde genel vergilerle finanse edilmektedir. Yerel yönetimler, sosyal hizmetlerin sunumunda önemli bir rol üstlenmektedir.

İşsizlikle ilişkili sosyal harcamalar, cömert nakit yardımlar ile aktif işgücü piyasası politikalarının birlikte uygulandığı bir çerçeveye sahiptir. İş arama yükümlülükleri ve aktivasyon politikaları, sosyal yardımların istihdamdan kalıcı kopuş yaratmasını sınırlandırmaktadır. Bu yapı, Norveç’te sosyal harcamaların

istihdamı ikame eden değil, istihdam sürekliliğini destekleyen bir işlev gördüğünü göstermektedir (OECD, 2024).

Polonya

Polonya’da sosyal harcama sistemi, SOCX kapsamında sigorta temelli ve dönüşüm sürecinden geçmiş bir yapı sergilemektedir. Sosyal harcamalar yaşlılık, sağlık ve aile politikaları etrafında yoğunlaşırken, işsizlikle ilişkili harcamalar sınırlı bir paya sahiptir. 1990’lı yıllardan itibaren sistem önemli reformlardan geçmiştir.

İşsizlik yardımları sınırlı süreli ve koşulludur. Sosyal harcamalar, istihdamı uzun süreli olarak ikame etmekten ziyade geçici gelir desteği ve işgücü piyasası uyumunu sağlamaya yönelik bir işleve sahiptir (OECD, 2024).

Portekiz

Portekiz’de sosyal koruma sistemi, SOCX verilerine göre sigorta temelli ve kamu ağırlıklı bir yapı sergilemektedir. Sosyal harcamalar yaşlılık, sağlık ve aile politikalarında yoğunlaşmakta; işsizlikle ilişkili sosyal harcamalar ekonomik dalgalanmalara duyarlıdır.

İşsizlik yardımları aktif işgücü piyasası politikalarıyla birlikte uygulanmakla birlikte, sistemin istihdam teşvik edici kapasitesi sınırlıdır. Bu çerçevede sosyal harcamalar, Portekiz’de daha çok gelir telafisi ve sosyal koruma işlevi görmektedir (OECD, 2024).

Slovakya

Slovakya’da sosyal koruma sistemi, SOCX verilerine göre ağırlıklı olarak sigorta temelli ve katkıya dayalı bir yapı sergilemektedir. Sosyal harcamalar büyük ölçüde yaşlılık ve sağlık alanlarında yoğunlaşırken, işsizlikle ilişkili sosyal harcamaların toplam içindeki payı görece sınırlıdır. Sistem, zorunlu sosyal sigorta katkılarına dayanmakta ve kamu tarafından finanse edilen hedefli yardımlar tamamlayıcı bir rol üstlenmektedir.

İşsizlik yardımları, önceki istihdam ve prim ödeme geçmişine bağlı olarak sağlanmakta ve sınırlı süreyle uygulanmaktadır. Aktif işgücü piyasası politikaları mevcut olmakla birlikte, bu programların kapsamı ve istihdam yaratma kapasitesi sınırlıdır. Bu çerçevede Slovakya’da sosyal harcamalar, istihdamı güçlü biçimde

teşvik eden bir araçtan ziyade, işsizlik dönemlerinde geçici gelir telafisi sağlayan bir sosyal koruma mekanizması olarak işlev görmektedir (OECD, 2024).

Slovenya

Slovenya’da sosyal harcamalar, SOCX kapsamında orta düzeyde kapsamlı ve kamu ağırlıklı bir refah devleti yapısına sahiptir. Sosyal harcamalar yaşlılık ve sağlık alanlarında yoğunlaşırken, işsizlikle ilişkili sosyal harcamaların payı görece sınırlıdır. Sistem, katkıya dayalı sosyal sigorta ile kamu destekli yardımları birlikte içermektedir.

İşsizlik yardımları sınırlı süreli olup, aktif işgücü piyasası programlarıyla desteklenmektedir. Bu çerçevede sosyal harcamalar, istihdamı ikame etmekten ziyade asgari gelir güvencesi sağlayan ve işgücü piyasasına dönüşü hedefleyen bir rol üstlenmektedir (OECD, 2024).

Şili

Şili’de sosyal koruma sistemi, SOCX kapsamında piyasa temelli ve bireysel katkıya dayalı bir yapı sergilemektedir. Sosyal harcamalar, özellikle özel emeklilik sistemleri ve hedeflenmiş sosyal yardımlar etrafında şekillenmektedir. Devlet, düşük gelirli ve kırılgan gruplar için tamamlayıcı sosyal transferler sağlamaktadır.

İşsizlikle ilişkili sosyal harcamalar, katkıya dayalı işsizlik sigortası ve sınırlı süreli nakit destekler yoluyla yürütülmektedir. Buna ek olarak, istihdam teşvikleri ve doğrudan iş yaratma programları sosyal harcamaların önemli bir bileşeni hâline gelmiştir. Bu yapı, sosyal yardımların istihdamı ikame etmekten ziyade, geçiş dönemlerinde işgücü piyasasına dönüşü desteklemeyi amaçladığını göstermektedir (OECD, 2024).

Türkiye

Türkiye’de sosyal koruma sistemi, SOCX verilerine göre katkıya dayalı sosyal sigorta mekanizmaları ile devlet tarafından finanse edilen hedefli sosyal yardımların birlikte yer aldığı karma bir yapı sergilemektedir. 2006 yılında gerçekleştirilen sosyal güvenlik reformu ile farklı meslek gruplarına yönelik kurumlar tek çatı altında toplanmış ve sosyal güvenlik uygulamalarında norm ve standart birliğinin sağlanması amaçlanmıştır. Bununla birlikte, sosyal harcamaların

önemli bir bölümü hâlen çalışma statüsüne ve prim ödeme geçmişine bağlı olarak şekillenmektedir.

İşsizlikle ilişkili sosyal harcamalar, Türkiye’de büyük ölçüde katkı esaslı işsizlik sigortası sistemi çerçevesinde yürütülmekte olup, yardımlardan yararlanma koşulları prim ödeme süresi ve işgücü piyasasına aktif katılım yükümlülükleriyle sınırlandırılmaktadır. Bu durum, işsizlik yardımlarının kapsamını daraltmakta ve özellikle kayıt dışı istihdamın yaygın olduğu dönemlerde sosyal korumanın istihdam dışı kalan gruplar için sınırlı kalmasına yol açmaktadır. Buna karşılık, son yıllarda aktif işgücü piyasası programlarının (mesleki eğitim, beceri geliştirme ve istihdam teşvikleri) yaygınlaştırılması, sosyal yardımların istihdamla yeniden bütünleşmeyi destekleyen bir araç olarak kullanılmasına yönelik bir politika yönelimine işaret etmektedir (OECD, 2024).

Yeni Zelanda

Yeni Zelanda’da sosyal harcama sistemi, SOCX kapsamında yüksek ölçüde hedeflenmiş ve vergi temelli bir yapı sergilemektedir. Sosyal harcamalar ağırlıklı olarak gelir testine dayalı nakit transferler üzerinden yürütülmekte olup, evrensel sosyal sigorta mekanizmalarının rolü sınırlıdır. Sistem, düşük gelirli gruplara yönelmeyi esas almaktadır.

İşsizlik yardımları ve gelir destekleri, sıkı koşulluluk ve aktif iş arama yükümlülükleriyle birlikte uygulanmaktadır. Bu yönüyle Yeni Zelanda’da sosyal harcamalar, istihdamı uzun süreli olarak ikame etmekten ziyade, çalışmaya dönüşü teşvik eden bir politika aracı olarak tasarlanmıştır (OECD, 2024).

Yunanistan

Yunanistan’da sosyal koruma sistemi, SOCX kapsamında parçalı ve çok katmanlı bir yapı sergilemektedir. Sosyal harcamalar büyük ölçüde yaşlılık ve emeklilik ödemeleri etrafında yoğunlaşmakta; işsizlikle ilişkili sosyal harcamaların payı sınırlı kalmaktadır. Çok sayıda meslek grubu için farklı sosyal sigorta rejimlerinin varlığı, sistemin karmaşık yapısını güçlendirmektedir.

İşsizlik yardımları görece sınırlı olup, aktif işgücü piyasası politikalarıyla entegrasyon düzeyi düşüktür. Bu durum, Yunanistan’da sosyal harcamaların istihdam üzerindeki etkisinin daha çok gelir telafisine dayalı ve zayıf bir nitelik taşıdığını göstermektedir (OECD, 2024).

OECD ülkelerinde işsizlik sigortası sistemleri; ödenek düzeyi, süre, koşulluluk ve çalışma ile birlikte alınabilme açısından önemli ölçüde farklılaşmakta; bu farklılıklar sosyal yardımların istihdam üzerindeki etkisinin ülkeler arasında neden heterojen sonuçlar ürettiğini açıklamaktadır. Tablo 2.1, OECD ülkelerinde işsizlik sigortası ve işsizlik yardımlarının hak ediş koşulları, süreleri, ödeme oranları, vergilendirme biçimleri ve istihdamla birlikte alınabilme durumlarını ülke bazında karşılaştırmalı olarak sunmaktadır.

Tablo 2.1: OECD Ülkelerinde İşsizlik Sigortası Sistemlerinin Karşılaştırılması (2024)

Ülke	Sistem Türü (Zorunlu/Gönüllü)	Hak Kazanma Koşulu (Özet)	Bekleme Süresi (gün)	Azami Süre (ay)	Başlangıç Ödeneği (% kazanç)	Ödenek Zamanla Azalır mı	Çalışırken Ödenek
Avustralya	Sigorta yok	Gelir testli yardım	–	–	–	–	Sınırlı
Avusturya	Zorunlu	Son 2 yılda 1 yıl prim	0	9	%55	Hayır	Kısmen
Belçika	Zorunlu	33 ayda 468 gün	0	Sınırsız	%65	Evet (sabit tutarlı)	Kısmen
Kanada	Zorunlu	Bölgesel işsizlik oranına bağlı	7	~10	%55	Hayır	Evet
Şili	Zorunlu	Bireysel hesap + fon	0	Hesap bakiyesi	%50 → %20	Evet	Hayır
Çekya	Zorunlu	2 yılda 12 ay	0	5	%65 → %45	Evet	Sınırlı
Danimarka	Gönüllü	Fon üyeliği + kazanç	0	24	%90	Hayır	Evet
Estonya	Zorunlu	36 ayda 12 ay	7	12	%60 → %40	Evet	Sınırlı
Finlandiya	Karma	Temel + kazançla bağlı	7	18	%45+	Evet	Evet
Fransa	Zorunlu	24 ayda 130 gün	7	18–24	%57–75	Hayır	Evet
Almanya	Zorunlu	30 ayda 12 ay	0	12	%60	Hayır	Kısmen
Yunanistan	Zorunlu	14 ayda 125 gün	6	12	Sabit (%23)	Hayır	Evet
Macaristan	Zorunlu	3 yılda 360 gün	0	3	%60	Hayır	Hayır
İzlanda	Zorunlu	12 ay prim	0	30	%70 → sabit	Evet	Kısmen
İrlanda	Zorunlu	Prim esaslı	3	9	Sabit	Hayır	Hayır
İsrail	Zorunlu	18 ayda 12 ay	5	~6	%80 → %31	Evet	Kısmen
İtalya	Zorunlu	4 yılda 13 hafta	7	24	%75	Evet	Kısmen

Japonya	Zorunlu	2 yılda 12 ay	7	3–12	%50–80	Hayır	Hayır
Kore	Zorunlu	18 ayda 7 ay	7	9	%60	Hayır	Hayır
Hollanda	Zorunlu	36 haftada 26	0	24	%75 → %70	Evet	Evet
Norveç	Zorunlu	Kazanç eşiği	3	24	%80 → %62	Hayır	Evet
Polonya	Zorunlu	18 ayda 12 ay	7	6–12	Sabit	Hayır	Teşvikli
Portekiz	Zorunlu	24 ayda 360 gün	0	24	%65	Hayır	Evet
Slovakya	Zorunlu	48 ayda 24 ay	0	6	%50	Hayır	Hayır
Slovenya	Zorunlu	24 ayda 10 ay	0	9	%80 → %50	Evet	Hayır
İspanya	Zorunlu	6 yılda 360 gün	0	24	%70 → %50	Evet	Evet
İsveç	Gönüllü	Fon üyeliği	2	14–21	%80 → %70	Evet	Evet
İsviçre	Zorunlu	24 ayda 12 ay	10–20	18	%70	Hayır	Evet
Türkiye	Zorunlu	36 ayda 600 gün	0	10	%40	Hayır	Hayır
Birleşik Krallık	Zorunlu	Prim esası	7	6	Sabit	Hayır	Sınırlı
ABD	Zorunlu	Eyalet bazlı	0	~5	%4–11	Hayır	Evet

Kaynak: OECD, <https://www.oecd.org/en/topics/sub-issues/income-support-redistribution-and-work-incentives/how-do-countries-calculate-tax-liabilities-and-social-benefit-entitlements.html>

Tablo 2.1 incelendiğinde ülkelerin büyük çoğunluğunda sistem zorunlu sigorta temeline dayanırken, Danimarka ve İsveç gibi bazı ülkelerde gönüllü fon üyeliğine dayalı modeller bulunmaktadır. Hak kazanma koşulları incelendiğinde, prim süresi ve istihdam geçmişine ilişkin gerekliliklerin ülkeden ülkeye ciddi biçimde değiştiği; Avusturya, Çekya, Estonya ve İtalya gibi ülkelerde katı prim gün koşulları uygulanırken, Japonya, Kore ve İsrail gibi ülkelerde bu şartların görece esnetildiği görülmektedir. Bekleme süresinin çoğu ülkede 0–7 gün aralığında olması, sistemlerin hızlı gelir desteği sağlamayı amaçladığını göstermektedir. Azami ödeme süreleri bakımından da heterojenlik dikkat çekmektedir: Avustralya hariç birçok ülkede 6 aydan 24 aya kadar uzanan süreler söz konusuyken, Belçika’da sınırsız bir modelin bulunması, bu ülkeyi sistem tasarımı bakımından istisnai bir konuma yerleştirmektedir. Ödeneklerin kazançla ilişkilendirilme düzeyi de ülkeler arasında farklılaşmakta; Danimarka, Norveç ve Hollanda gibi ülkelerde başlangıç ikame oranları oldukça yüksekken, Türkiye, ABD ve Polonya gibi ülkelerde sabit ve düşük oranlı ödenekler uygulanmaktadır. Birçok ülkede (Belçika, Çekya, Estonya, Slovenya, İspanya vb.) ödenek zaman içinde kademeli olarak azaltılarak iş arama sürecinin uzaması hâlinde teşvik edici bir yapı kurulurken,

Almanya, Japonya, Norveç ve Türkiye gibi ülkelerde bu tür bir azalma mekanizması bulunmamaktadır. Son olarak, ödenek alırken çalışma imkânı ülkeden ülkeye farklılaşmakta; Kanada, Fransa, Hollanda, Norveç gibi ülkeler kısmi çalışmaya izin verirken, Macaristan, Kore, Slovakya ve Türkiye gibi ülkelerde çalışma tamamen ödeneğin kesilmesine yol açmaktadır. Genel olarak tablo, OECD işsizlik sigortası sistemlerinin tasarımında önemli bir çeşitlilik bulunduğunu, bu çeşitliliğin işgücü piyasası teşvikleri ve sosyal koruma düzeyi açısından ülkeler arası farklı sonuçlar doğurabileceğini göstermektedir.

2.3. Genel Değerlendirme

OECD Sosyal Harcamalar Veritabanı (SOCX) kapsamında incelenen ülke örnekleri, sosyal yardımların istihdam üzerindeki etkisinin tek yönlü ve homojen bir yapı sergilemediğini; aksine refah rejiminin kurumsal mimarisi, finansman yapısı ve politika tasarımına bağlı olarak önemli ölçüde farklılaştığını ortaya koymaktadır. Ülkeler arasında sosyal harcamaların düzeyi, kompozisyonu ve koşulluluk derecesi değiştikçe, sosyal yardımların istihdam üzerindeki etkisi de pasif gelir telafisi ile aktif işgücü piyasasına entegrasyon arasında farklılaşan bir spektrumda konumlanmaktadır.

Nordik refah rejimleri (Danimarka, İsveç, Finlandiya, Norveç ve İzlanda) sosyal harcamaları istihdamı ikame eden değil, istihdam sürekliliğini ve işgücü piyasası geçişlerini destekleyen bir politika aracı olarak kurgulamaktadır. Bu ülkelerde işsizlik yardımlarının cömertliği, sıkı aktivasyon koşulları ve güçlü aktif işgücü piyasası politikalarıyla birlikte uygulanmakta; sosyal harcamalar *esneklik ve güvence* yaklaşımı çerçevesinde işgücü piyasasına hızlı yeniden entegrasyonu mümkün kılan bir mekanizma hâline gelmektedir. Bu yapı, sosyal yardımların çalışma motivasyonunu zayıflatmak yerine, işgücü piyasası bağını koruyan kurumsal bir güvenlik ağı işlevi gördüğünü göstermektedir.

Kıta Avrupası refah rejimleri (Almanya, Avusturya, Belçika, Hollanda, Fransa, Lüksemburg ve İsviçre) sosyal harcamaları büyük ölçüde sigorta temelli ve kurumsallaşmış bir yapı içinde yürütmekte; işsizlikle ilişkili yardımlar katkı esaslı sistemlerle aktif işgücü piyasası politikalarını bütünleştirmektedir. Bu ülkelerde sosyal yardımlar, uzun süreli bağımlılık üretmekten ziyade, işgücü piyasasında kalıcılığı ve geçişleri yöneten bir politika aracı olarak tasarlanmaktadır. Özellikle

Almanya ve Hollanda örnekleri, sosyal yardımların yalnızca işsizleri değil, çalışan yoksulları da kapsayan ve istihdamı tamamlayıcı bir rol üstlenen çok boyutlu bir mekanizma hâline geldiğini göstermektedir. Bu durum, sosyal yardımların istihdam üzerindeki etkisinin *teşvik bozucu* olmaktan ziyade *uyumlaştırıcı ve yönlendirici* bir çerçevede ele alınması gerektiğine işaret etmektedir.

Anglo-Sakson refah rejimleri (ABD, Birleşik Krallık, Avustralya, Kanada, Yeni Zelanda ve İrlanda) sosyal harcamaları yüksek ölçüde hedeflenmiş, vergi temelli ve koşulluluk esasına dayalı bir yapı içinde yürütmektedir. Bu ülkelerde sosyal yardımlar, doğrudan istihdamı ikame eden bir gelir güvencesinden ziyade, çalışmayı teşvik eden tamamlayıcı transferler ve vergi kredileri yoluyla tasarlanmaktadır. Earned Income Tax Credit (ABD) ve Universal Credit (Birleşik Krallık) gibi araçlar, sosyal politikanın istihdamla güçlü bir biçimde bağlandığını ve sosyal yardımların çalışma motivasyonunu destekleyici bir çerçevede kurgulandığını göstermektedir.

Güney ve Doğu Avrupa ülkeleri ile yükselen OECD ekonomilerinde sosyal harcamaların istihdamla bütünleşme kapasitesi daha sınırlı görünmektedir. Bu ülkelerde sosyal harcamalar ağırlıklı olarak yaşlılık ve sağlık alanlarında yoğunlaşmakta; işsizlikle ilişkili sosyal harcamaların payı görece düşük kalmaktadır. Aktif işgücü piyasası politikalarının kapsamı ve etkinliği sınırlı olduğundan, sosyal yardımlar çoğunlukla geçici gelir telafisi işlevi görmekte ve istihdam üzerindeki teşvik edici etkisi zayıf kalmaktadır.

Türkiye örneği, OECD içinde karma bir refah rejimi profili sergilemekte ve sosyal harcamaların istihdam üzerindeki etkisinin sınırlı ve parçalı kaldığını ortaya koymaktadır. Sosyal koruma sistemi büyük ölçüde katkı esaslı sosyal sigorta mekanizmalarına dayandığı için, işsizlik yardımlarının kapsamı kayıt dışı istihdamın yaygınlığı nedeniyle daralmaktadır. Bu durum, sosyal harcamaların istihdam dışı kalan kırılgan gruplar için yeterli bir koruma sağlayamamasına ve sosyal yardımların istihdamla yeniden bütünleşme işlevinin zayıflamasına yol açmaktadır.

Genel olarak değerlendirildiğinde, OECD ülkeleri deneyimi sosyal yardımların istihdam üzerindeki etkisinin ne kadar harcandığından ziyade nasıl

harcandığı ile belirlendiğini ortaya koymaktadır. Aktivasyon ilkeleriyle tasarlanmış ve aktif işgücü piyasası politikalarıyla bütünleşik sosyal harcamalar istihdamı destekleyici bir etki üretmektedir. Bu bulgu, sosyal yardımlar–istihdam ilişkisinin niceliksel değil, niteliksel bir politika tasarımı sorunu olduğunu göstermektedir.

3. AMPİRİK ANALİZ

3.1. Sosyal Yardımlar ve İstihdam Literatür Taraması

Sosyal yardımlar ve onu etkileyen faktörler üzerine literatürde farklı ekonometrik yöntemlerle çok sayıda ampirik araştırma gerçekleştirilmiş olup, kullanılan yöntemler ile incelenen dönemlere bağlı olarak çeşitli sonuçlara ulaşılmıştır. Bu kısımda teze ilham veren bazı seçilmiş ve tez ile benzer konuda olan çalışmaların özetleri aşağıda sunulmaktadır.

Sosyal yardımların istihdam üzerindeki etkileri, OECD ülkelerinde de kapsamlı bir şekilde incelenmiştir.

Bu konuda önemli çalışmalardan biri olan, OECD tarafından 2015 yılında yayımlanan "Are Recipients of Social Assistance 'Benefit Dependent'?" başlıklı rapordur. Bu çalışma, sosyal yardımların alım süreleri, tekrar alım oranları ve "devamlılık" etkilerini mikro düzeyde incelemiştir. Sonuçlar, bazı ülkelerde uzun süreli yardımların, bireylerin işgücü piyasasına katılımını olumsuz etkileyebileceğini göstermektedir.

Alcan vd. (2016), çalışmasında Türkiye'deki sosyal yardım programlarının, yardım alan bireylerin işgücü piyasası davranışları üzerindeki etkisini ampirik olarak analiz etmişlerdir. Analizde, sosyal yardım yararlanıcıları ile yararlanıcı olmayan bireyler karşılaştırılarak işsizlik, kayıt dışı istihdam ve işgücüne katılım gibi temel işgücü piyasası göstergeleri değerlendirilmiştir. Araştırmada mikro düzeyde birey ve hanehalkı verileri kullanılmıştır. Sosyal yardım alan bireylerle almayanlar arasında karşılaştırmalar yapılmış ve bu iki grup arasındaki işgücü piyasası sonuçları, ilgili demografik ve sosyoekonomik değişkenler kontrol edilerek analiz edilmiştir. Bu kapsamda kullanılan değişkenler arasında yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, medeni durum ve bölgesel farklılıklar gibi faktörler yer almaktadır. Elde edilen bulgular, sosyal yardım alan bireylerin işsiz olma ve kayıt dışı çalışmaya yönelme olasılıklarının yardım almayanlara göre daha yüksek olduğunu göstermektedir. Öte yandan, sosyal yardımın işgücü piyasasından tamamen çekilme anlamında caydırıcı etkisinin sınırlı olduğu ve aksine bazı durumlarda bireylerin aktif olma ihtimalini artırabileceği yönünde sonuçlar elde edilmiştir.

Arslan (2014), Sivas ilinde gerçekleştirilen bir alan araştırmasında, sosyal yardım almakta olan 35 aile ile yapılan görüşmeler aracılığıyla yardım türleri ve aile bireylerinin istihdam durumları analiz edilmiştir. Elde edilen veriler SPSS 21 programı ile değerlendirilmiş ve sosyal yardım alan bireylerin büyük bir kısmının istihdam dışında kaldığı, yardım alma davranışlarının ise kalıcı bir bağımlılık eğilimine dönüştüğü tespit edilmiştir. Çalışmada ayrıca, Sivas'ta sosyal yardım dağıtan kurumlar arasında yapısal bir dağınıklık olduğu ve bireylerin herhangi bir sınırlama olmaksızın birden fazla kurumdan yardım alabildikleri ortaya konulmuştur. Bu durum, yardım sisteminin daha merkezi ve bütüncül bir yapıya kavuşturulmasının gerekliliğini gündeme getirmektedir. Sonuç olarak, sosyal yardımların yoksullukla mücadeledeki rolü kabul edilmekle birlikte, istihdam politikaları ile entegrasyonunun yetersizliği nedeniyle yardım bağımlılığını artırıcı bir etki yarattığı ifade edilmiştir.

Özaydın ve Yeşilkaya (2019)'nın yaptığı sosyal yardım ve istihdam ilişkisini analiz eden çalışmanın temel amacı, kamu eliyle yürütülen sosyal yardımların istihdam üzerindeki etkisini panel veri analizi yöntemi kullanarak ortaya koymaktır. Literatürde sosyal yardımlar, bireylerin istihdama katılımını olumsuz etkileyen bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Özellikle 2000'li yıllardan itibaren, sosyal yardım uygulamalarının istihdam politikalarıyla birlikte düşünülmesi gerekliliği vurgulanmıştır. Bu bağlamda, çalışmada Esping-Andersen'in refah rejimi sınıflandırması esas alınarak belirlenen üç refah rejimi kapsamında, 2005–2016 yılları arasındaki döneme ait veriler kullanılmıştır. Uygulanan panel veri analizi sonucunda, sosyal yardımlarda meydana gelen artışın, her üç refah rejiminde de istihdam oranlarında azalışa yol açtığı tespit edilmiştir. Bu sonuç, sosyal yardımların istihdamı desteklemekten ziyade istihdamdan uzaklaştırıcı etkiler yaratabildiğini ortaya koymaktadır.

Özdemir ve İnce (2021), çalışmada yoksulluğun ekonomik ve toplumsal sonuçları bağlamında sosyal yardım politikalarının etkisini analiz etmiştir. Çalışmada, 2000–2018 yılları arasındaki döneme ait veriler kullanılmıştır. Veri seti, Türkiye dâhil 36 OECD ülkesinin sosyal yardım harcamaları/GSYİH oranı ile yoksulluk göstergesi olarak milli gelirden en düşük pay alan %20'lik grup verilerinden oluşmaktadır. Analiz sonuçları, sosyal yardım harcamaları ile

yoksulluk arasında çift yönlü nedensel ve anlamlı bir ilişki bulunduğunu ortaya koymuştur. Sosyal yardım harcamaları arttıkça yoksulluğun azaldığı; yardımlar azaldığında ise yoksulluğun arttığı belirlenmiştir. Ülkeler bazında sosyal yardım harcamalarının yoksulluk üzerindeki etkisi farklılık göstermektedir: Japonya, İsveç, İsviçre, İzlanda, Danimarka ve Avusturya, yardım harcamalarının yoksulluk azaltıcı etkisinin en yüksek olduğu ülkeler olurken; Slovenya, Slovakya, Türkiye, Meksika ve Litvanya bu etkinin en düşük olduğu ülkeler arasında yer almıştır.

Savaş (2017), sosyal yardımlar ile istihdam arasındaki ilişkiyi değerlendiren çalışmasında, sosyal yardımlar ile istihdam arasındaki ilişkiyi mikro düzeyde analiz etmeyi amaçlamıştır. Araştırmada kullanılan veri seti, hanelerin sosyo-demografik özelliklerini içeren mikro verilerden oluşmaktadır; çalışmanın dönemi, 2012 yılından itibaren uygulamaya konulan sosyal yardım politikaları çerçevesinde değerlendirme yapılmıştır. Elde edilen bulgular, bireylerin yoksulluk durumlarında geçmişe bağlılık etkisinin bulunduğunu, ancak sosyal yardımlardan yararlanma kararında böyle bir durum bağımlılığı görülmediğini ortaya koymaktadır. Ayrıca sosyal yardımlardan yararlanma ile istihdamda olma kararı arasında negatif bir ilişki tespit edilmiştir. Bu durum, mevcut sosyal yardım politikalarının yoksulluğu azaltmada sınırlı bir etkiye sahip olduğunu ve bireylerin istihdam piyasasına katılımını olumsuz yönde etkileyebildiğini göstermektedir.

Teber (2017), çalışmasında sosyal yardımların bireylerin istihdam durumları üzerindeki etkisini analiz etmek ve özellikle sosyal yardımların bireyleri işgücü piyasasından uzaklaştırıp uzaklaştırmadığını incelemeyi amaçlamıştır. Veri seti görüşmelerden elde edilen birincil nitel verilerden oluşmaktadır. Araştırma bulguları, sosyal yardımların bazı bireylerde iş arama motivasyonunu zayıflatabildiğini, ancak bu durumun tüm yardım alan bireyler için genellenemeyeceğini ortaya koymaktadır. Çalışmaya katılanların bir kısmı sosyal yardımları geçici bir destek olarak görüp iş aramaya devam ederken, diğer bir kısmı yardımın sürekliliğine güvenerek işgücü piyasasına katılmaktan kaçınmaktadır. Bu durum, sosyal yardım politikalarının bireylerin istihdamla ilişkisini nasıl etkilediğine dair önemli ipuçları sunmaktadır.

Aydın (2013), çalışmasında 2000’li yıllarda Türkiye’de kapsamı ve miktarı artırılarak yeniden yapılandırılan sosyal yardım politikalarının, hanehalkı

üyelerinin emek arzı kararları üzerindeki etkilerini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Özellikle, sosyal yardımların işgücü piyasasına katılımı teşvik mi ettiği yoksa geri mi çektiği sorusuna odaklanılmaktadır. Bu bağlamda çalışma, sosyal yardımların potansiyel olarak işgücü arzını azaltıcı etkilerinin sosyal dışlanma ve yardıma bağımlılık gibi sonuçlara yol açabileceği yönündeki eleştirileri ampirik olarak test etmektedir. Analizlerde 2010 yılı Hanehalkı Bütçe Anketi (HHBA) mikro verileri kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, sosyal yardımların kadınların emek arzı üzerindeki etkisi yaşanan yerleşim yerine göre farklılık göstermektedir. Kentte yaşayan kadınlar için sosyal yardım almanın emek arzını istatistiksel olarak anlamlı ve negatif yönde etkilediği; buna karşılık kırdaki kadınlar için ise anlamlı ve pozitif yönde etkilediği bulunmuştur. Erkekler açısından ise hem kent hem kır için sosyal yardımların emek arzı üzerindeki etkisinin istatistiksel olarak anlamsız olduğu, ancak negatif katsayılarla tahmin edildiği görülmüştür. Ortalama sosyal yardım tutarları göz önüne alındığında, sosyal yardımın işgücü piyasasından çekilmeyi tetikleyici etkisinin sınırlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ulu (2017), çalışmasında 2004-2011 dönemi verileri kullanılarak, Türkiye'nin de dâhil olduğu 21 OECD ülkesi için sosyal yardım uygulamalarının gelir dağılımı eşitsizliği üzerindeki etkilerini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın temel amacı, sosyal yardım harcamalarının gelir eşitsizliğini azaltma potansiyelini ampirik olarak ortaya koymaktır. Panel veri analizi kullanılan çalışmada, 2004-2011 yılları arasındaki sosyal yardım, eğitim harcamaları, işsizlik oranı, nüfus artışı, dışa açıklık, yaşlı nüfus oranı ve eğitime katılım gibi değişkenleri kapsayan OECD veri tabanlarına dayanmaktadır. Çalışmaya göre elde edilen bulgular, sosyal yardım harcamalarının gelir dağılımını olumlu yönde etkilediğini; yani sosyal yardım düzeyinin artmasının gelir dağılımı eşitsizliğini azalttığını göstermektedir. Ayrıca, sosyal yardım harcamalarının gelir eşitsizliğini azaltma konusunda eğitim harcamalarına kıyasla daha etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öte yandan, işsizlik oranı ve nüfus artışı gelir dağılımı eşitsizliğini artırıcı yönde etkilerken, dışa açıklık, eğitim harcamaları, yaşlı nüfus oranı ve eğitime katılım oranı ile gelir eşitsizliği arasında istatistiksel olarak anlamlı ve negatif yönlü ilişkiler tespit edilmiştir.

Eroğlu vd. (2017), çalışmasında 21 OECD ülkesi için 2004-2011 dönemini kapsayan bir zaman aralığında gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, sosyal yardım harcamalarının gelir dağılımı üzerindeki etkisi Panel Veri Analizi yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Çalışmada kullanılan veri seti, söz konusu ülkelerin sosyal yardım harcamaları, gelir dağılımı göstergeleri ve kontrol değişkenlerini içeren makroekonomik verilerden oluşmaktadır. Elde edilen bulgular, sosyal yardım harcamalarının gelir dağılımı eşitsizliğini azaltıcı yönde etkide bulunduğunu ortaya koymaktadır. Buna göre, sosyal yardımlardaki artış, gelir dağılımını iyileştirmekte ve eşitsizliği azaltmaktadır. Ayrıca, sosyal yardım harcamalarının gelir dağılımını düzenleme açısından eğitim harcamalarından daha etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra, işsizlik oranı ve nüfus artışı gelir dağılımı eşitsizliğini artırıcı yönde etkilerken; dışa açıklık, eğitim harcamaları, yaşlı nüfus oranı ve eğitime katılım düzeyinin gelir dağılımı eşitsizliği ile negatif ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Bolat (2016), sosyal yardım-istihdam bağlantısının etkinleştirilmesine yönelik olarak farklı ülke uygulamalarını incelemek ve Türkiye’de 2010 yılından itibaren yürütülen faaliyetleri değerlendirmek amacıyla bir çalışma yapmıştır. 2010–2016 yılları arasındaki süreci kapsayan çalışmada, İŞKUR verileri, üst politika belgeleri ve ilgili kurum raporları temel veri seti olarak kullanılmıştır. Sonuç olarak, Türkiye’de sosyal yardım alan bireylerin istihdama yönlendirilmesine dair önemli gelişmeler kaydedilmekle birlikte, sürecin daha etkin ve sürdürülebilir hale gelmesi için kurumsal iş birliğinin güçlendirilmesi ve politika bütünlüğünün sağlanması gerektiği ortaya konulmuştur. Özellikle de çalışabilir durumdaki sosyal yardım yararlanıcılarının üretken bireyler haline getirilmesine yönelik teşviklerin ve yaptırımların dengeli biçimde artırılması gerektiği tespit edilmiştir.

Esen (2022), çalışmasında Türkiye’de 2016 yılında uygulanmaya başlanan sosyal yardım alan bireylerin istihdama yönlendirilmesine yönelik sistemi esas almakta olup, 2016 sonrası dönemi ele almaktadır. Çalışmada sosyal yardım-istihdam ilişkisi bağlamında uygulanan sistem tanımlayıcı ve politika analizine dayalı nitel bir yöntemle ele alınmıştır. Mevzuat, uygulama esasları ve sistemin işleyişine ilişkin yapısal analizler üzerinden değerlendirme yapılmıştır. Araştırma,

Türkiye’de sosyal yardım bağımlılığı ile mücadele amacıyla geliştirilen ve sosyal yardım alan bireylerin iş gücü piyasasına entegrasyonunu hedefleyen sistemin hem bireylerin ekonomik bağımsızlık kazanması hem de refah sisteminin sürdürülebilirliği açısından önemli bir politika aracı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu kapsamda, sosyal yardım alan bireylerin mesleki eğitim ve istihdama yönlendirilmesi, iş tekliflerini reddetmeleri durumunda yardım kesintisi uygulanması ve özel sektör işverenlerine prim desteği sağlanması gibi uygulamalar sistemin temel unsurları olarak belirlenmiştir.

Aksanyar (2015), çalışmasında Türkiye’de 2014 yılında uygulanmaya başlanan ‘Sosyal Yardım-İstihdam Bağlantısının Etkinleştirilmesi Programı’'nı temel almıştır. Çalışmada sosyal yardım-istihdam ilişkisini kurumsal politika düzeyinde ele alan tanımlayıcı ve doküman analizine dayalı nitel bir yaklaşım kullanılmıştır. Klasik karşılıksız sosyal yardımların bağımlılık yarattığı eleştirisinden hareketle geliştirilen şartlı sosyal yardım yaklaşımının, Türkiye’de sosyal yardım politikalarının yönünü değiştirdiğini ortaya koyulmaktadır. 2014’te başlatılan program ile sosyal yardım alan bireylerin iş gücü piyasasına katılımı hedeflenmiş; yardımın bir hak olmasının yanında sorumluluk da içerdiği vurgulanmıştır. Sonuç olarak, sosyal yardım-istihdam bağlantısının kurumsallaşmasıyla birlikte, sosyal yardımın verimliliği artırılmış, kamu kaynaklarının daha etkin kullanılmasına yönelik adımlar atılmıştır.

Yılmaz, Aksanyar, Güler (2019), yaptıkları çalışmada, özellikle şartlı sosyal yardım türlerinden olan istihdam temelli yardımlara odaklanmışlardır. Çalışmada 1990 sonrası dönemi temel alarak, kıtalar bazında istihdam temelli sosyal yardım modellerini karşılaştırmalı olarak incelemiş, uygulamaların ülke bağlamlarına göre çeşitlilik gösterdiği sonucuna ulaşmış ve sosyal yardımların artık yalnızca yardım değil, çoklu politika amaçlarına hizmet ettiğini ortaya koymuşlardır. Kuzey Amerika ve Avrupa ülkeleri uygulamaları “gelişmiş”, Asya, Afrika ve Güney Amerika ülkeleri uygulamaları “gelişmekte olan” sosyal yardım modelleri olarak değerlendirilmiştir.

Immervoll, Jenkins ve Königs 2015 yılında yaptıkları çalışmada, OECD ve AB ülkelerinde GY yardımlarının alınma örüntülerine odaklanarak, yardım programlarının kapsamı, cömertliği ve etkinliği üzerine ampirik bulgular

sunmaktadırlar. Mikro düzeyli verilere dayalı olarak yardım alım oranları, geçiş dinamikleri, yardım alma süreleri ve tekrarlayan yardım alma davranışları analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular, bazı bireylerin sosyal yardım sistemlerinde uzun süreli ve tekrar eden biçimlerde yer aldığını, bunun da potansiyel olarak "devlet bağımlılığı" ya da "yaralayıcı etkiler" olarak ifade edilen riskleri doğurabileceğini göstermektedir. Çalışma, sosyal yardımların bireyler üzerindeki uzun vadeli etkilerine ışık tutarak hem sosyal politika yapıcılar hem de literatür açısından yardım sistemlerinin sürdürülebilirliği ve etkililiği üzerine önemli katkılar sunmaktadır.

Hernanz, Malherbet ve Pellizzari 2004 yılında yaptıkları çalışmada, sosyal yardımların kullanımına, çeşitli yardım türlerine hak kazanan kişilerin bu yardımlardan ne ölçüde yararlandıklarına ilişkin sınırlı ampirik ve teorik bir çerçeve sunmaktadır. Çalışma, sosyal yardımların düşük oranda kullanımının hem ülkeler hem de programlar arasında değişiklikler olduğunu göstermektedir.

Fusco, Tenikue ve Kerm 2021 yılında Lüksemburg Sosyo-Ekonomik Araştırma Enstitüsü'ne bağlı yaptıkları çalışmada 2001 ve 2011 yıllarını kapsayan, Lüksemburg'un asgari gelir planı üzerinden, gelir testine dayalı sosyal yardımların genç yetişkinlerin işgücü arzı ve çalışma teşvikleri üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Çalışmanın amacında özellikle, 25 yaş sınırı ve ikamet koşulunu kullanarak sosyal yardımın gençlerin işgücüne katılımını caydırıp caydırmadığını araştırmak vardır. Çalışmada veri seti olarak 2001 ve 2011 yıllarına ait nüfus sayımı verileri ve aynı yıllara ait sosyal güvenlik mikro verileri kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda, 2001'de belirgin bir caydırıcı etki bulunmamıştır. 2011'de bazı gruplarda küçük negatif etkiler gözlenmiştir de bu etkiler sağlamlık testlerinde ve farklı metodolojilerde görülmemektedir. Genel olarak bakıldığında ise Lüksemburg'da sosyal yardım genç yetişkinlerin işgücü arzı üzerinde caydırıcı bir etki görülmediği belirtilmiştir.

Kim (2015), çalışmasında, ABD'deki sosyal yardım programlarının, özellikle nakit yardımın işgücü arzı, istihdam ve gelir üzerindeki etkilerini incelemiştir. Çalışma, 1996- 2013 yıllarını kapsamaktadır. Çalışmada kullanılan veri seti olarak, ABD aylık hane halkı anketleri ve 1996-2013 dönemine ait kaynaklar kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda sosyal yardımlar ve istihdam

arasındaki ilişkiye bakıldığında aslında dönem olarak farklılıklar gösterdiği görülmektedir. Reform öncesi dönem yani 1996 öncesinde nakit temelli sosyal yardımlar bazı gruplarda çalışmayı caydırıcı etkilere yol açmaktadır. Çünkü yardım almak için işsiz kalmak veya düşük gelirli olmak gerekiyordu. Ancak reform ile getirilen değişikliklerle birlikte bu ilişki değişmeye başlamıştır. Reform ile birlikte yardımlar zaman sınırlı hale gelmiştir. Çalışma koşulu, iş arama veya işe girme şartları eklenmiştir. Yardımlar daha çok çalışmayı teşvik edici şekilde şekillenmiştir. Genel olarak bakıldığında çalışmadaki sonuca göre, reformun ilk yıllarında istihdam artışı oldukça belirgindi. Ancak uzun vadede bu etki zayıfladı; istihdam oranları sabitlendi veya ekonomik dalgalanmalara bağlı olarak düştü. Bu durumda çalışma, sosyal yardımların tasarım biçimine bağlı olarak istihdamla ilişkili olduğunu göstermektedir. Koşullu ve zaman sınırlı yardımlar, istihdamı arttırıcı etki yaratırken koşulsuz nakit yardımlar, çalışmayı caydırıcı etki yaratabilmektedir.

Demir (2019), çalışmasında sosyal yardımların işsizliğe neden olup olmadığını 2005-2018 dönemini kapsayan aylık veriler üzerinden analiz etmiştir. Çalışmada, yöntem olarak VAR modeli, varyans ayrıştırma, etki tepki analizleri, Granger nedensellik testi Toda-Yomamoto nedensellik testini uygulamıştır. Çalışmanın sonucunda, işgücüne katılım oranından sosyal yardımlara doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisi bulunmuştur ancak sosyal yardımlardan istihdam göstergelerine doğru bir nedensellik ilişkisi bulunmamıştır. Yani, sosyal yardımların işsizliği artırdığı veya istihdamı doğrudan etkilediğine dair bir kanıt elde edilmemiştir. Çalışmada sosyal yardımların, daha çok işgücü piyasasındaki hareketlerin sosyal yardım düzeyini etkilediğini göstermektedir.

Djavad Salehi-Isfahani ve Mohammad H. Mostafavi-Dehzoei (2017), çalışmada 2011 yılında başlayan İran'daki koşulsuz nakit transfer programını temel alınmıştır. Ülke çapında uygulanan koşulsuz nakit transferlerinin işgücü arzı üzerindeki nedensel etkisi araştırıldığı çalışmada, “Nakit ödemeleri almak, bireylerin işgücü piyasasına katılımını veya çalışma saatlerini azaltıyor mu, yoksa herhangi bir değişime yol açıyor mu?” sorusu ana problemdir. Panel veri kullanılan çalışmada, aynı haneler ve bireyler üzerinden zaman içinde gözlemler mevcuttur. Çalışmanın sonucunda genel olarak, işgücü arzında kayda değer bir azalma

bulunmamıştır. İstisna olarak, işgücü piyasasına daha zayıf bağlarla bağlı olan gençler arasında bir miktar azalma gözlenmiştir. Hizmet sektörü çalışanları tarafından bakıldığında, bazıları nakit transferlerini işlerini büyütmek için kullanmış olabileceğinden, bu grupta çalışma saatlerinde artış görülmüş.

Nguyen ve Tarp (2023), çalışma Vietnam’da yürütülen ulusal nakit transfer programının uygulandığı dönemi kapsamaktadır. Çalışmanın amacı, Nakit transfer programının yetişkin bireylerin işgücü arzı üzerindeki etkisini ölçmektir. Özellikle de çalışmada, ‘Nakit transferi, yetişkinlerin işgücüne katılımını azaltıyor mu?’, ‘Transfer programı, iş türleri arasında geçişlere yol açıyor mu?’, ‘Hane içi iş bölümü ve kuşaklar arası iş yükü paylaşımı nasıl etkileniyor?’ gibi sorulara yanıt aranmaktadır. Çalışmada, büyük ölçekli hanehalkı anketleri verisi kullanılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre, 15-64 yaş arası yetişkinler için işgücü arzında azalma yok, yani caydırıcı bir etki bulunmamıştır. Transferler, yetişkinlerin serbest meslekten, ücretli işlere geçişini artırmıştır.

Asenjo, Escudero ve Liepmann'ın (2022) çalışması, aktif işgücü piyasası politikaları ile gelir destek programlarının (işsizlik sigortası, sosyal yardımlar ve nakdi transferler gibi) entegrasyonunu kavramsal olarak ele alır. Bu entegrasyonun işgücü piyasası ve sosyal refah üzerindeki teorik etkilerini, ilgili mekanizmalar üzerinden inceler; ayrıca orta ve düşük gelirli ülkelerde bu tür entegrasyonların tasarımını, uygulamasını ve etkinliğini ampirik literatür temelinde değerlendirir. Çalışmanın sonucunda, gelir desteği ile aktif işgücü politikalarının birlikte verilmesi genellikle LMIC’lerde işgücü piyasası ve yoksullukla mücadele açısından daha etkili olduğu belirtilmiştir.

Koç, Şahin (2020) çalışmasında, teşviklerin işsizlik ve düşük istihdam sorununun çözümünde etkin bir araç olup olmadığını belirlenmeye çalışılmıştır. 2012-2016 dönemlerini kapsayan çalışmada, analiz yöntemleri olarak zaman serileri ve panel veri analizleri, granger nedensellik testleri gibi yöntemler kullanılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre, Türkiye’de işverenlere yönelik istihdam teşvikleri bazı durumlarda işe yaramakta, özellikle prim indirimleri ve bölgesel sigorta primi teşvikleri, doğru koşullarda uygulandığında istihdamı ve kayıtlı istihdamı artırabilmektedir. Ancak bu etki evrensel değildir burada teşvikin türü, hedef grup, sektör ve bölge önemli rol oynamaktadır.

Baird, McKenzie, Özler (2018) çalışma, nakit transferlerinin (devlet yardımları, insani yardımlar, göçmen para transferleri vb.) yetişkin işgücü üzerindeki etkilerini incelemeyi amaçlayan kapsamlı bir literatür analizidir. Çalışmanın temel amacı, klasik iktisat teorisinin öngördüğü “nakit kazancı arttıkça çalışma eğilimi azalır” varsayımını, özellikle düşük ve orta gelirli ülkeler bağlamında yeniden değerlendirmektir. Yazarlar, bu ülkelerde işgücü piyasalarının yapısal farklılıkları nedeniyle bu sezginin her zaman geçerli olmadığını göstermeyi hedeflemiştir. Araştırma, 1990’lardan günümüze kadar yapılmış çok sayıda ampirik çalışmayı kapsamaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde uygulanan nakit transferi programları üzerine yapılan araştırmalar analiz edilmiştir. Bu çalışma bir literatür taraması niteliğindedir. Farklı ülke ve kurumların verileri karşılaştırmalı biçimde değerlendirilmiştir. Sonuç olarak, nakit transferlerinin çoğu durumda yetişkin istihdamını azaltmadığı yönünde bulgular elde edilmiştir.

Cairo, Mahlstedt (2023), çalışmasında sosyal yardım sistemlerinde yer alan asgari çalışma gereklilikleri konusunda alıcılara sağlanan bilgilendirmenin, bireylerin çalışma kararları ve işgücü arzı üzerindeki etkilerini analiz etmektedir. Yani, daha net bilgi verilmesinin insanları daha fazla çalışmaya mı yoksa sistemden uzaklaşmaya mı yönelttiğini test etmektedir. Çalışma, belirli bir ülkenin sosyal yardım sisteminde yürütülmüş büyük ölçekli bir saha deneyi kapsamında gerçekleştirilmiştir. Deney birkaç yıl sürmüş olup genellikle 2010’lu yılların ortalarını kapsayan bir dönemde yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda elde edilen bilgilere göre, bireyler, asgari çalışma gereksinimini henüz karşılamamışlarsa daha fazla istihdam eğilimi göstermiştir. Buna karşılık, genel bilgilendirme yapılan bireylerde, özellikle gerekliliği zaten karşılayan veya yaptırım riski düşük olanlarda, çalışma arzında azalma gözlenmiştir. Sonuçlar, bilgilendirme türünün katılımcının başlangıç koşullarına göre farklı etkiler yarattığını göstermektedir.

Türkoğlu (2013) çalışmasında, Türkiye’de sosyal yardım ve sosyal güvenlik politikalarının zaman içinde nasıl şekillendiğini, bu politikaların istihdamla olan ilişkisini ve toplumsal refaha katkısını değerlendirmektedir. Çalışmada, Türkiye’de sosyal güvenlik ve sosyal yardım kurumlarının istatistiksel verilerini temel almıştır. Çalışmada dönem olarak Cumhuriyet dönemi boyunca, özellikle 1945 sonrası sosyal devlet uygulamalarından 2013’e kadar olan gelişmelerin kapsadığını

söylemek mümkündür. Çalışmanın sonuçlarına göre, sosyal yardımların ekonomik kalkınma ve istihdam üzerindeki etkisi giderek daha belirgin hale gelmiştir yani sosyal yardımlar yalnızca yoksulluğu hafifletmekle kalmayıp istihdamı destekleyen bir işlev üstlenmiştir.

Matsumoto (2022), çalışmasında Japonya’da 2008 Büyük Durgunluğu sonrasında istihdam destek programlarına katılımın hızla arttığı dönemi ele almaktadır. Çalışmada Japonya’daki istihdam destek programlarının kamu yardımı (sosyal yardım) alan bireylerin istihdam olasılığını artırıp artırmadığını, programların iş arama veya işe girme sürecinin yavaşlayıp yavaşlatmadığını, etkilerin sosyal yardımdan çıkmaya yetecek kadar güçlü olup olmadığını ve elde edilen sonuçların eşleştirme öncesi ve sonrası nasıl değiştiğinin analiz edilmektedir. Çalışmada mikro düzey bir idari veri seti kullanılmaktadır. Bu veri seti, sosyal yardım alanların program katılımları ve istihdam sonuçlarını detaylı şekilde içermektedir. Çalışmanın sonucunda, istihdam destek programları, sosyal yardım alan bireylerin istihdam oranını artırdığı görülmektedir. Aynı zamanda sosyal yardım programlarına katılım, işe girme olasılığını istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yükseltmektedir. Program sürecinde iş arama faaliyetlerinin yavaşladığını gösteren güçlü kanıtlar bulunmamıştır. Programların etkileri, bireylerin sosyal yardımdan tamamen çıkmalarını sağlayacak kadar büyük değildir. Yani istihdam artışı olsa da gelir düzeyi sosyal yardımdan vazgeçmeyi mümkün kılacak düzeye çıkmamaktadır.

Reeves, Fransham, Stewart, Reader, Patrick (2023), çalışması Birleşik Krallık’ın 2016 yılında yaptığı sosyal yardım tavanı reformunu incelemektedir. Çalışmanın kapsadığı dönem, 2016 öncesi ve 2016 sonrası aralığıdır. Çalışmanın temel amacı, 2016 sosyal yardım tavanı reformunun işgücü piyasasına etkisini analiz etmektir. Çalışmada veri seti olarak 500.000 kişiden elde edilen büyük ölçekli mikro veri seti kullanılmıştır. Kullanılan bu veri seti, İngiltere’deki sosyal yardım başvuruları, hane gelir durumları, işsizlik kayıtları, engellilik yardımı talepleri, ruh sağlığına ilişkin değerlendirmeler gibi idari kayıtlardan oluşan panel veri niteliğindedir. Çalışmanın sonucunda, sosyal yardım tavanı, düşük gelirli hanelerin bir kısmını istihdama teşvik ederken, diğer bir kısmını işgücü piyasasının tamamen dışına ittiği görülmektedir.

Hwang, Jensen, Wadiwel (2024), çalışma Avustralya ve Danimarka'nın engellilik politikalarını nitel ve karşılaştırmalı bir yaklaşımla inceleyerek, neoliberal reformların engellilik kavramını nasıl yeniden tanımladığını, gelir desteğine erişimi nasıl etkilediğini ve işgücü aktivasyonu politikalarını nasıl dönüştürdüğünü ortaya koymaktadır. Nicel veri seti kullanmayan çalışmada, yasa metinleri, politika raporları ve resmi belgeler üzerinden 2000–2020 arası reform sürecini analiz etmiş ve daha cezalandırıcı rejimlerin gelir desteğine erişimi kısıtladığını, buna karşın istihdam olanaklarını güçlendiren sosyal vatandaşlık temelli modellerin engelli bireylerin sosyal ve ekonomik katılımını daha fazla desteklediği sonucuna varılmıştır.

Adema (2006), çalışması OECD ülkelerinde sosyal yardım ödeme oranlarının belirlenme ve güncellenme süreçlerini karşılaştırmalı olarak incelemektedir. Araştırmanın amacı, sosyal yardım politikalarının asgari geçim düzeyini mi yoksa daha cömert bir yaşam standardını mı hedeflediğini ve bu yardımların fiyat düzeyleri, ücret gelişmeleri ve bütçe kısıtları karşısında hangi mekanizmalarla ayarlandığını ortaya koymaktır. Haziran 2006'da Çin Sivil İşler Bakanlığı'nın talebi üzerine Alman Teknik İş Birliği Kurumu (GTZ) tarafından düzenlenen uluslararası bir sempozyum kapsamında hazırlanan çalışma; Belçika, Kanada, Çek Cumhuriyeti, Almanya, Kore, Hollanda, Norveç, İsveç, İsviçre ve Birleşik Krallık örneklerine odaklanmaktadır. Analizde, söz konusu ülkelerde sosyal yardım ödeme oranlarının belirlenmesinde kullanılan asgari geçim hesaplamaları, bütçe standartları, endeksleme yöntemleri ve idari karar süreçleri ele alınmaktadır. Bulgular, OECD ülkelerinde sosyal yardım politikalarının refah rejimi özelliklerine bağlı olarak farklılaştığını ve bu politikaların yeterlilik, istihdam teşvikleri ve mali sürdürülebilirlik arasında denge kurma amacıyla şekillendiğini göstermektedir. Çalışma, bu yönüyle Çin'de kentsel geçim güvenliği standartlarının geliştirilmesine yönelik politika tartışmalarına karşılaştırmalı bir çerçeve sunmaktadır.

3.2. Araştırmanın Metodolojisi

Bu bölüm altında araştırmanın önemi, amacı, sınırları, modeli ve yöntemine yer verilmektedir.

3.2.1. Araştırmanın Önemi

Bu çalışma, OECD ülkelerinde sosyal yardım politikalarının istihdam üzerindeki uzun dönemli etkisini, çalışmaya teşvik ile yardıma bağımlılık ikilemi çerçevesinde ampirik olarak test ederek literatüre özgün bir katkı sunmaktadır. 2000–2021 dönemini kapsayan 33 OECD ülkesine ait panel veri seti kullanılarak, ülkeler arası güçlü yatay kesitsel bağımlılık ve heterojenlik dikkate alınmakta; bu nedenle ikinci nesil CIPS birim kök testi, Westerlund ve Gengenbach–Urbain–Westerlund (GUW) eşbütünleşme testleri ile değişkenler arasındaki uzun dönem ilişkiler sağlam biçimde incelenmektedir. Uzun dönem katsayıları ise ortak faktör yapısını ve ülke-özü dinamikleri aynı anda yakalayabilen AMG (Augmented Mean Group) tahmincisiyle elde edilerek, sosyal yardımların istihdam üzerindeki etkisinin OECD ülkeleri arasında tek tip mi yoksa ülkeye özü farklılıklar mı gösterdiği ortaya konulmaktadır. Bu yönüyle çalışma, sosyal yardım politikalarının işgücü piyasası üzerindeki etkisine ilişkin normatif tartışmaları, metodolojik olarak güçlü ve politika yapıcılar açısından doğrudan çıkarımlar üretmeye elverişli ampirik bulgularla desteklemeyi amaçlamaktadır.

3.2.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, OECD ülkelerinde uygulanan sosyal yardım politikalarının istihdam üzerindeki uzun dönemli etkisini panel veri analizi çerçevesinde ampirik olarak incelemektir. Çalışma, sosyal yardımların işgücü piyasasında çalışmaya teşvik edici bir mekanizma mı yoksa yardıma bağımlılık yaratan bir unsur mu olduğu yönündeki tartışmayı test edilebilir bir zemine taşımayı hedeflemektedir. Bu doğrultuda, 2000–2021 döneminde 33 OECD ülkesini kapsayan panel veri seti kullanılarak, ülkeler arası yatay kesitsel bağımlılık ve heterojenlik dikkate alınmakta; ikinci nesil birim kök ve eşbütünleşme testleri aracılığıyla sosyal yardım harcamaları ile istihdam arasındaki uzun dönem ilişkiler analiz edilmekte ve bu ilişkinin yönü ile büyüklüğü uzun dönem katsayı tahminleri üzerinden ortaya konulmaktadır.

3.2.3. Araştırmanın Sınırları

Bu çalışmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. İlk olarak, analiz 33 OECD ülkesi ve 2000–2021 dönemi ile sınırlıdır; dolayısıyla elde edilen bulgular gelişmiş ülkeler bağlamına özgüdür ve gelişmekte olan ya da düşük gelirli ülkeler için

doğrudan genellenemez. İkinci olarak, sosyal yardım politikaları OECD işsizlikle ilişkili sosyal yardım harcamalarının GSYH'ye oranı ile temsil edilmekte olup, bu gösterge sosyal yardımların kapsamı, koşulluluğu, hedefleme başarısı ve kurumsal tasarımı gibi nitel boyutları yansıtamamaktadır. Üçüncü olarak, modelde istihdam bağımlı değişken olarak ele alınmış; dışa açıklık, kişi başı gelir ve enflasyon gibi makroekonomik kontrol değişkenleri kullanılmıştır. Ancak işgücü piyasasının kurumsal yapısı, aktif işgücü piyasası politikaları, sendikalaşma oranı ve demografik dinamikler gibi potansiyel olarak önemli bazı faktörler veri kısıtları nedeniyle modele dâhil edilememiştir. Son olarak, çalışma uzun dönem ilişkileri eşbütünleşme ve AMG tahmincisi aracılığıyla incelemekte olup, kısa dönem dinamikler ve politika şoklarının geçici etkileri analiz kapsamı dışında bırakılmıştır. Bu sınırlılıklar, elde edilen sonuçların yorumlanmasında dikkate alınmalıdır.

3.2.4. Araştırmanın Modeli

Çalışmada istihdam düzeyi bağımlı değişken olarak ele alınmakta; sosyal yardım politikaları ve temel makroekonomik kontrol değişkenlerinin istihdam üzerindeki etkisi panel veri yaklaşımıyla analiz edilmektedir. Bu çerçevede model aşağıdaki gibi ifade edilebilir:

$$EMP_{it} = \alpha_i + \beta_1 SH_{it} + \beta_2 LGDPPC_{it} + \beta_3 OPEN_{it} + \beta_4 INF_{it} + \varepsilon_{it} \quad (3.1)$$

Burada;

- EMP_{it} : i ülkesinde t dönemindeki istihdam düzeyini (veya istihdam oranını),
- SH_{it} : OECD tanımına göre işsizlikle ilgili sosyal yardım harcamalarının GSYH'ye oranını,
- $LGDPPC_{it}$: kişi başı geliri,
- $OPEN_{it}$: dışa açıklık göstergesini (ithalat + ihracat / GSYH),
- INF_{it} : enflasyon oranını,
- α_i : ülkeye özgü sabit etkileri,
- ε_{it} : hata terimini

ifade etmektedir.

İstihdam göstergesi, 15 yaş ve üzeri nüfus içinde istihdam edilenlerin oranını ifade edip, Dünya Bankası (WDI) veri tabanından temin edilmiştir. 15 yaş ve üzeri

nüfus içinde istihdam edilenlerin oranı, işgücüne katılım kararlarından bağımsız olarak çalışma çağındaki nüfusun ne ölçüde fiilen istihdam edildiğini yansıttığı için, işsizlik oranı gibi göstergelere kıyasla istihdamın düzeyini daha kapsayıcı ve doğrudan biçimde ölçme avantajı sunabilir.

Modelde sosyal yardım değişkeni, işsiz kalan bireylerin gelir kaybını telafi etmeyi amaçlayan ve kamu kaynaklarından finanse edilen nakit yardımlar ile işsizlik veya diğer işgücü piyasası politikaları nedeniyle standart emeklilik yaşından önce yapılan ödemeleri kapsayan kamu işsizlik harcamalarının GSYH'ye oranı olarak tanımlanmaktadır. Bu veri OECD sosyal harcamalar veri tabanından (SOCX) alınmıştır.

Kişi başı gelir değişkeni, Dünya Bankası veri tabanından elde edilen kişi başına düşen gayrisafi yurt içi hasıla ve tüketim değerlerine dayanmaktadır ve logaritmik forma dönüştürülerek modele dâhil edilmiştir.

Dışa açıklık değişkeni, World Development Indicators (WDI) veri tabanından alınan ve mal ve hizmet ihracatı ile ithalatının toplamının GSYH'ye oranı olarak tanımlanan göstergeye dayanmaktadır.

Enflasyon değişkeni, OECD toplam TÜFE hesaplamasında kullanılan ve ülkelerin PPP cinsinden hanehalkı tüketim harcamalarına dayanan ülke ağırlıkları aracılığıyla, her ülkenin OECD genelindeki ortak enflasyonist baskılara maruz kalma düzeyini yansıtan bir gösterge olarak ele alınmış ve bu nedenle istihdam ile sosyal yardım arasındaki ilişkiyi makroekonomik fiyat ortamını kontrol etmek amacıyla modele kontrol değişkeni olarak dâhil edilmiştir. İlgili veri OECD veri tabanından elde edilmiştir.

Kişi başı gelir, dışa açıklık ve enflasyon değişkenleri ekonomik refah düzeyi, dış ticaret entegrasyonu ve fiyat istikrarı yoluyla işgücü talebini ve istihdam koşullarını etkileyebileceği için modelde istihdamı etkileyen makroekonomik kontrol değişkenleri olarak ele alınmıştır.

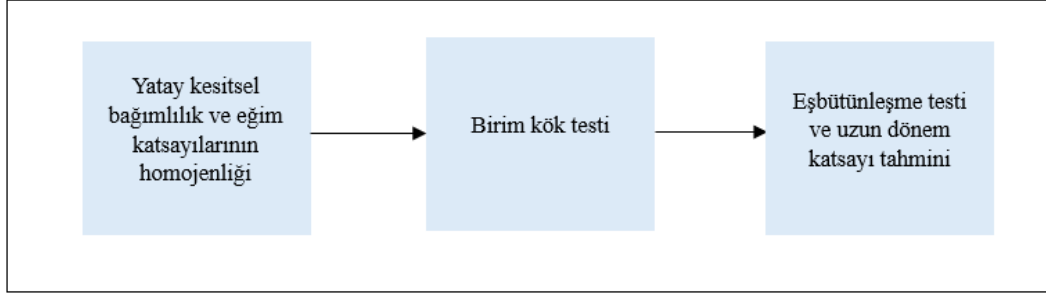
3.2.5. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada, OECD ülkelerinde sosyal yardım politikaları ile istihdam arasındaki uzun dönemli ilişkiyi analiz edebilmek amacıyla, ülkeler arası yatay

kesitsel bağımlılık ve heterojenlik özelliklerini dikkate alan ikinci nesil panel veri yöntemleri benimsenmiştir.

Metodolojik akış şu şekildedir:

Şekil 3.1: Metodolojik Akış

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Çalışmada öncelikle yatay kesitsel bağımlılık testi uygulanmaktadır. Yatay kesitsel bağımlılık testi ülkeler arasında ortak ekonomik şoklar ve karşılıklı etkileşimleri dikkate almakta ve uygun birim kök, eşbütünleşme ve katsayı tahmincilerin tercih edilmesine imkân tanımaktadır. Yatay kesitsel bağımlılık testi, ülkeler arasında ortak şoklar ve karşılıklı etkileşimlerin varlığını sınamak amacıyla geliştirilmiş olup, bu tür bağımlılıkların göz ardı edilmesi durumunda panel veri sonuçlarının yanlış ve güvenilmez olabileceğini ortaya koymaktadır (Pesaran, 2004).

Pesaran yatay kesitsel bağımlılığı test etmek üzere şu test istatistiğini kullanmaktadır:

$$CD_{LM} = \sqrt{\frac{1}{N(N-1)}} \sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N (T\hat{\rho}_{ij}^2 - 1) \quad (3.2)$$

Pesaran $N > T$ iken 2 numaralı eşitlikteki test istatistiğinin şu şekilde kullanılması gerektiğini ifade etmektedir:

$$CD = \sqrt{\frac{2T}{N(N-1)}} \left(\sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N p_{ij} \right) \quad (3.3)$$

Burada p_{ij} hata terimleri arasındaki korelasyonu göstermektedir. Test için $H_0 : Cov(u_{it}, u_{it}) = 0$ yatay kesitsel bağımlılığın olmadığını ifade etmektedir.

Panel veri setinde yer alan ülkeler arasında eğim katsayılarının homojen olup olmadığını sınamak amacıyla ise Pesaran ve Yamagata (2008) tarafından geliştirilen $\hat{\Delta}$ ve $\hat{\Delta}_{adj}$ testleri uygulanmıştır. Bu test açıklayıcı değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etkilerinin ülkeler arasında aynı olup olmadığını inceleyerek, havuzlanmış katsayı varsayımının geçerliliğini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Test, bireysel ülke katsayılarının ortak katsayıdan sistematik biçimde sapıp saptığını ölçen Swamy (1970) tipi istatistiğin standartlaştırılmış hâline dayanmaktadır. Buna göre 1 numaralı araştırma modelindeki β_1 , β_2 , β_3 ve β_4 katsayılarının paneli oluşturan birimler arasında homojen olup olmadığı Pesaran ve Yamagata (2008) tarafından önerilen $\hat{\Delta}$ ve $\hat{\Delta}_{adj}$ test istatistikleri ile araştırılmaktadır.

$$\Delta = \sqrt{N} \left(\frac{N^{-1}S - k}{\sqrt{2k}} \right) \quad (3.4)$$

$$\Delta_{adj} = \sqrt{N} \left(\frac{N^{-1}S - E(\tilde{z}_n)}{\sqrt{\text{var}(\tilde{z}_n)}} \right) \quad (3.5)$$

Burada N kesit sayısını, S Swamy test istatistiğini, k açıklayıcı değişken sayısını göstermektedir. Ayrıca $E(\tilde{z}_n)$ ve $\text{var}(\tilde{z}_n)$ sırasıyla k ve $2k(T-k-1)/T+1$ e eşittir. Test ile eğim katsayılarının homojen olduğunu ifade eden hipotez sınanmaktadır.

Çalışmada serilerin durağanlığı ise Pesaran (2007) tarafından geliştirilen CIPS panel birim kök testi ile araştırılmıştır. Bu test paneli oluşturan kesitlerde yatay kesitsel bağımlılığı dikkate alan ikinci nesil bir birim kök testidir. CIPS testi CADF test istatistiğinden elde edilmektedir. CADF test eşitliği şu şekildedir:

$$\Delta Y_{i,t} = a_i + b_i Y_{i,t-1} + c_i \bar{Y}_t + d_i \Delta Y_t + \varepsilon_{i,t} \quad (3.6)$$

6 numaralı eşitlikte $\bar{Y}_t = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N Y_{i,t}$, $\Delta \bar{Y}_t = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N \Delta Y_{i,t}$ ve $\varepsilon_{i,t}$ hata terimidir.

CIPS istatistiği ise şu şekildedir:

$$CIPS = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N CADF_i \quad (3.7)$$

Test ile “ H_0 : Birim kök vardır” hipotezi sınanmaktadır.

Çalışmada seriler arasındaki uzun dönemli ilişkinin varlığı ise panel eşbütünleşme testi ile araştırılmıştır. Gengenbach vd. (2016) yatay kesitsel bağımlılığı dikkate alan hata düzeltme modeline dayalı bir test önermiştir. Model şu şekilde gösterilmektedir:

$$\Delta_{yi} = d\delta_{y,xi} + \alpha_{yi}y_{i,-1} + \omega_{i,-1}\gamma_i + v_i\pi_i + \varepsilon_{y-xi} = \alpha_{yi}y_{i,-1} + g_i^d\lambda_i + \varepsilon_{y,xi} \quad (3.8)$$

Testin ilk aşamasında her kesit için model en küçük kareler ile tahmin edilmekte ve $H_0 : \alpha_{y_i} = 0$ hipotezi t testi ile sınanmaktadır. Panel test istatistiği birimlere ait test istatistiklerinin ortalaması olup şu şekilde gösterilmektedir:

$$\bar{T}_c = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N T_{c_i} \quad (3.9)$$

Burada temel hipotez eşbütünleşme yoktur ($H_0 : \alpha_{y_1} = \dots = \alpha_{y_N} = 0$) iken alternatif hipotez ise en az bir kesit için eşbütünleşme ($H_1 : \alpha_{y_1} < 0$) vardır şeklindedir.

3.3. Araştırmanın Bulguları

Bu kısımda analiz bulgularının öncesinde tanımlayıcı istatistikler ve korelasyon analizi bilgilerine ait bulgular incelenmektedir. Daha sonrasında metodolojik akış kapsamında yer alan adımlara ait bulgular paylaşılmaktadır.

Araştırma modelini oluşturan değişkenlere ilişkin tanımlayıcı istatistikler Tablo 3.1’de raporlanmıştır.

Tablo 3.1: Tanımlayıcı İstatistikler

İstatistik	EMP	SH	LGDP	OPEN	INF
Ortalama	56.048	0.795	95.201	10.418	2.807
Medyan	56.014	0.571	76.305	10.449	0.687
Maksimum	82.223	3.566	397.506	11.824	41.72
Minimum	37.398	0.005	19.559	8.967	0.023
St. Sapma	7.516	0.697	57.277	0.465	6.882

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tanımlayıcı istatistikler, OECD ülkelerinin işgücü piyasası ve makroekonomik göstergeleri arasında önemli düzeyde heterojenlik bulunduğunu göstermektedir. İstihdam oranı (EMP) ortalama %56 düzeyinde olup minimum

%37 ve maksimum %82 arasında geniş bir dağılım sergilemektedir. Bu durum, ülkelerin işgücü piyasası performanslarının birbirinden belirgin şekilde ayrıştığını ve istihdamı etkileyen kurumsal, ekonomik ve demografik unsurların ülkeler arasında farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. İşsizliğe yönelik sosyal harcamaların GSYH içindeki payını temsil eden SH değişkeni de yüksek bir varyasyona sahiptir. Ortalama değerin %0.79 olmasına karşın minimum %0.005 ve maksimum %3.566 değerleri, sosyal harcama yoğunluğunun ülkeler arasında ciddi ölçüde farklılaştığını düşündürmektedir. Standart sapmanın nispeten yüksek olması da bu farklılıkların yapısal bir özellik taşıdığını ve sosyal politika uygulamalarındaki çeşitliliği yansıttığını göstermektedir.

Ekonomik kapasiteyi temsil eden kişi başı gelir (LGDPPC) değişkeni, örneklemdeki en geniş dağılımlardan birini sunmakta ve OECD ülkeleri arasındaki gelişmişlik düzeyi farklarını açık biçimde ortaya koymaktadır. Ortalama 95.201 birime rağmen minimum 19.559 ve maksimum 397.506 değerleri, ülkeler arasındaki gelir farklılıklarının oldukça belirgin olduğunu göstermektedir. Dışa açıklık (OPEN) değişkeni ise daha dar bir dağılıma sahiptir; ortalama 10.418 ve düşük standart sapma değeri, OECD ülkelerinin küresel ticarete benzer düzeylerde entegre olduğunu ima etmektedir. Enflasyon oranı (INF) ise ortalama 2.807 olmasına rağmen maksimum 41.72 değerine ulaşarak yüksek oynaklık sergilemektedir. Bu durum, bazı ülkelerde dönemsel veya yapısal fiyat istikrarsızlıklarının bulunduğunu ve makroekonomik koşulların ülkeler arasında önemli farklılıklar yarattığını göstermektedir. Genel olarak tablo, incelenen tüm değişkenlerin hem ülke bazında hem de zaman içinde kayda değer çeşitlilik içerdiğini ve bu heterojenliğin ekonometrik analizde dikkate alınmasının gerekli olduğunu ortaya koymaktadır.

Değişkenlere ilişkin korelasyon matrisi ise Tablo 3.2’de raporlanmıştır.

Tablo 3.2: Korelasyon Analiz Bulguları

	EMP	SH	LGDPPC	OPEN	INF
EMP	1.000				
SH	-0.204	1.000			
LGDPPC	0.465	0.248	1.000		
OPEN	-0.078	0.104	0.274	1.000	
INF	0.066	-0.089	0.173	-0.339	1.000

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Korelasyon matrisi, değişkenler arasındaki doğrusal ilişkilerin yönü ve gücü hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. İstihdam oranı (EMP) ile işsizliğe yönelik sosyal harcamalar (SH) arasında negatif bir ilişki (-0.204) bulunması, sosyal harcamaya düzeyi arttıkça istihdam oranının azalma eğiliminde olabileceğine işaret etmektedir. Kişi başı gelir (LGDPPC) ile istihdam arasındaki pozitif ve orta düzeyde ilişki (0.465), ekonomik refah arttıkça istihdamın güçlendiğini göstermektedir. Dışa açıklık (OPEN) değişkeninin istihdam ile ilişkisinin oldukça zayıf ve negatif (-0.078) olması, ticari entegrasyonun doğrudan istihdam oranını etkilemediğini düşündürmektedir. Enflasyonun (INF) istihdamla ilişkisi de oldukça zayıftır (0.066). Genel olarak matriste yüksek korelasyon bulunmaması, çoklu doğrusal bağlantı riskinin düşük olduğunu ve değişkenlerin modele birlikte dâhil edilmesinin ekonometrik açıdan sorun yaratmayacağını göstermektedir.

Modeli oluşturan serilere ilişkin yatay kesitsel bağımlılık analizi gerçekleştirilmiş ve elde edilen bulgular Tablo 3.3'te raporlanmıştır.

Tablo 3.3: Yatay Kesitsel Bağımlılık Test Bulguları

Değişken	Breusch- Pagan LM	Pesaran scaled LM	Bias-corrected scaled LM	Pesaran CD
EMP	3109.904*	79.453*	78.667*	19.141*
SH	2809.777*	70.217*	69.431*	36.670*
LGDPPC	10862.46*	318.021*	317.235*	104.098*
OPEN	4831.183*	132.421*	131.636*	44.713*
INF	3978.202*	106.172*	105.387*	4.065*

Not: *, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10'da anlamlılığı göstermektedir.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Tüm değişkenlerde anlamlı düzeyde kesitsel bağımlılığın bulunduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç, ülkeler arasında ortak şoklar, karşılıklı etkileşimler veya benzer yapısal dinamiklerin varlığına işaret etmekte olup, panel veri analizinde yatay kesitsel bağımlılığı dikkate alan ikinci nesil birim kök ve eşbütünleşme testlerinin kullanılmasını metodolojik olarak gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda

yatay kesitsel bağımlılığı dikkate alan CIPS birim kök test bulguları Tablo 3.4'te verilmiştir.

Tablo 3.4: CIPS Birim Kök Test Bulguları

Değişken	Sabit		Sabit ve Trend	
	Düzy	Fark	Düzy	Fark
EMP	-1.418	-3.405*	-2.287	-3.465*
SH	-1.173	-3.215*	-1.764	-3.324*
LGDP	-1.911	-3.806*	-2.384	-3.852*
OPEN	-1.713	-3.241*	-1.879	-3.412*
INF	-1.301	-3.241*	-1.915	-3.242*

Not: *, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10'da anlamlılığı göstermektedir. N=33, t=22 için kritik değerler sırasıyla %10, %5 ve %1 için: sabitli modelde -2.04, -2.11, -2.23 iken sabit ve trendli modelde ise -2.54, -2.61 ve -2.73'tür.

CIPS birim kök test bulgularına göre modeli oluşturan tüm serilerde hem sabit hem de sabit ve trendli modeller açısından düzeyde durağan dışılık söz konusuyken fark alındığında ise serilerin durağan hale geldiği görülmektedir. Bu durum serilerin $I(1)$ olduğunu ve eşbütünleşme analizinin yapılabilir olduğunu göstermektedir. Eşbütünleşme testi öncesinde model açısından yatay kesitsel bağımlılığın varlığı ve eğim katsayılarının homojenliği araştırılmış ve elde edilen bulgular Tablo 3.5'te raporlanmıştır.

Tablo 3.5: Modelde Yatay Kesitsel Bağımlılık ve Homojenlik Test Bulguları

CD Test		
	Breusch- Pagan LM	1048*
	Bias-corrected scaled LM	28.95*
	Pesaran CD	9.868*
Homojenite Testleri		
	$\tilde{\Delta}$	22.750*
	$\tilde{\Delta}_{adj}$	26.676*

Not: * %1'de anlamlılığı göstermektedir.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Tablo 3.5 incelendiğinde model düzeyinde de yatay kesitsel bağımlılığının varlığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte eğim katsayılarının homojen olmadığı, yani ülkeler arasında anlamlı heterojenlik bulunduğu da delta test bulgularında görülmektedir. Bu bilgilerden sonra GUW eşbütünleşme test bulguları ise Tablo 3.6'da yer almaktadır.

Tablo 3.6: Eşbütünleşme Test Bulguları

GUW Eşbütünleşme Testi		
H_0 : Eşbütünleşme yoktur.	Katsayı	-1.260
	T-bar	-4.399
	p-anlamlılık	≤ 0.01

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Çalışmada uygulanan GUW eşbütünleşme testi, yatay kesitsel bağımlılığı ve eğim heterojenliğini dikkate alan bir ikinci nesil panel eşbütünleşme yaklaşımıdır. Test sonuçları, modelde yer alan değişkenler arasında uzun dönemli bir eşbütünleşme ilişkisinin bulunduğunu göstermiştir.

Eşbütünleşme ilişkisinin tespit edilmesinin ardından, uzun dönem katsayılarının tahmin edilmesi mümkün hâle gelmiştir. Bu kapsamda, panelde yer alan ülkeler arasındaki heterojenliği dikkate alan AMG tahmincisi kullanılmış ve panele ait uzun dönem katsayıları Tablo 3.7’de sunulmuştur.

Tablo 3.7: Panel Uzun Dönem Katsayı Bulguları

Değişkenler	Katsayı	Std. Hata	Z	p-anlamlılık
SH	-2.199	0.646	-3.40	0.001*
LGDP	10.099	1.339	7.54	0.000*
OPEN	-0.068	0.018	-3.59	0.000*
INF	13.567	16.852	0.81	0.421
SABİT	-43.573	12.327	-3.53	0.000*

Not: * %1'de anlamlılığı göstermektedir.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Modelden elde edilen uzun dönem katsayıları, işsizliğe yönelik sosyal harcamaların istihdam üzerindeki etkisinin belirgin ve anlamlı olduğunu göstermektedir. Sosyal harcamalara ilişkin katsayının -2.199 olup %1 düzeyinde anlamlı bulunması, bu harcama türündeki artışların uzun dönemde istihdamı azalttığını ortaya koymakta ve OECD genelinde bağımlılık hipotezinin geçerli olduğunu işaret etmektedir. Buna karşılık kişi başına düşen gelirin logaritmasının katsayısı 10.099 olup pozitif ve oldukça anlamlıdır; bu sonuç ekonomik büyümenin işgücü talebini genişleterek istihdamı desteklediğini göstermektedir. Dışa açıklık oranı ise -0.068 katsayısıyla istihdam üzerinde negatif ve anlamlı bir etki yaratmakta, küresel rekabet ve üretim yapısındaki değişimlerin istihdamı baskıladığına işaret etmektedir. Enflasyon değişkeninin etkisi ise istatistiksel olarak anlamlı değildir; dolayısıyla analiz döneminde enflasyon-istihdam ilişkisi belirgin bir yön ortaya koymamaktadır. Genel olarak bulgular, sosyal harcamalar ve ekonomik yapı arasındaki ilişkinin istihdam üzerinde güçlü fakat farklı yönlerde etkiler sunduğunu, özellikle sosyal harcamaların tasarımı ve ekonomik koşulların istihdam dinamiklerini şekillendirmede kritik rol oynadığını göstermektedir.

Paneli oluşturan ülkelere ait uzun dönem katsayıları ise Tablo 3.8'de verilmiştir.

Tablo 3.8: Ülkelere Ait Uzun Dönem Katsayı Bulguları

Ülke	SH	LGDPPC	OPEN	INF	SABİT	Hipotez
Avustralya	-2.795*	12.310*	0.103	-1.573	-65.954*	Bağımlılık
Avusturya	-0.445	11.553*	0.003	26.845	-81.280*	Bağımlılık
Belçika	0.911*	11.783*	0.024	2.624	-80.707*	Teşvik
Kanada	-3.645*	5.002*	-0.158*	-3.651	35.529*	Bağımlılık
Şili	-13.535*	-0.618	-0.078**	41.279*	44.493	Bağımlılık
Çekya	-1.448***	11.072*	-0.029**	-2.036	-48.492*	Bağımlılık
Estonya	-3.512**	8.491**	-0.031	181.797	-30.386	Bağımlılık
Finlandiya	-2.138**	4.785*	-0.021	-1.741	14.659***	Bağımlılık
Fransa	-1.127***	10.541*	-0.273*	-2.730	-25.601	Bağımlılık
Almanya	-2.319**	15.092*	-0.020	-0.913	-90.949*	Bağımlılık
Yunanistan	4.997*	9.491*	0.152*	34.996*	-85.726*	Teşvik
Macaristan	-6.207*	20.438*	-0.162*	-76.511**	-94.052*	Bağımlılık
İzlanda	-3.282*	7.653*	-0.058	-377.078	16.924	Bağımlılık
İrlanda	-0.731**	8.659*	-0.019	92.893*	-56.988*	Bağımlılık
İsrail	-3.291**	32.650*	-0.087	-45.466	-249.539*	Bağımlılık
İtalya	-1.341***	12.974*	-0.238*	-2.130***	-64.997***	Bağımlılık
Japonya	7.225*	11.359*	-0.004	-1.512*	-45.881***	Teşvik
Güney Kore	-0.218	7.697*	0.012	-1.319	-13.270**	-
Letonya	-4.530*	13.169*	-0.142*	120.648***	-63.755*	Bağımlılık
Litvanya	-0.946	14.208*	-0.125*	-16.051	-66.883**	-
Lüksemburg	1.643	12.023*	-0.005	249.458	-92.921*	-
Yeni Zelanda	-4.365*	3.527**	-0.036	68.460*	16.341	Bağımlılık
Norveç	-7.178*	-4.540	-0.209	39.276	123.476*	Bağımlılık
Polonya	-1.950	14.603*	-0.111	2.006	-84.875**	-
Portekiz	-1.934*	9.509*	-0.102***	42.269*	-55.294*	Bağımlılık
Slovakya	-0.982	21.561*	-0.078*	-84.048*	-128.569*	-
Slovenya	-1.352	11.616*	-0.059	132.997***	-66.757*	Bağımlılık
İspanya	0.051	15.585*	-0.103	11.638*	-138.188*	-
İsveç	-9.744*	14.273*	-0.403*	-12.320	-36.753	Bağımlılık
İsviçre	0.136	6.706*	-0.012	14.523*	-14.935**	-
Türkiye	-4.865*	-10.271*	0.020	14.216*	111.076*	Bağımlılık
Birleşik Krallık	-1.504	11.612*	-0.062**	-0.078	-55.779*	Bağımlılık
ABD	-2.151*	-1.223	0.064	0.967*	38.095*	Bağımlılık

Not: * %1'de anlamlılığı göstermektedir.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

AMG tahmin sonuçları, işsizliğe yönelik sosyal harcamaların istihdam üzerindeki etkisinin OECD ülkelerinde hem yön hem de büyüklük açısından önemli ölçüde farklılaştığını göstermektedir. Öncelikle, katsayısı negatif ve istatistiksel olarak anlamlı olan ülkeler, sosyal harcamaların istihdamı azaltıcı etkiler yarattığı ekonomiler olarak öne çıkmaktadır. Katsayı değerleri karşılaştırıldığında, en güçlü bağımlılık etkilerinin Şili (-13.535), İsveç (-9.744), Norveç (-7.178), Macaristan (-6.207), Letonya (-4.530) ve Türkiye (-4.865) gibi ülkelerde ortaya çıktığı görülmektedir. Bu ülkelerde sosyal yardım programları, davranışsal açıdan iş arama motivasyonunu düşüren veya işgücü piyasasına dönüşü geciktiren etkiler üretmektedir.

Negatif etkinin daha zayıf düzeyde olduğu ülkelerde örneğin Avusturya (-0.445), İrlanda (-0.731), İtalya (-1.341), Slovenya (-1.352), sosyal harcamaların

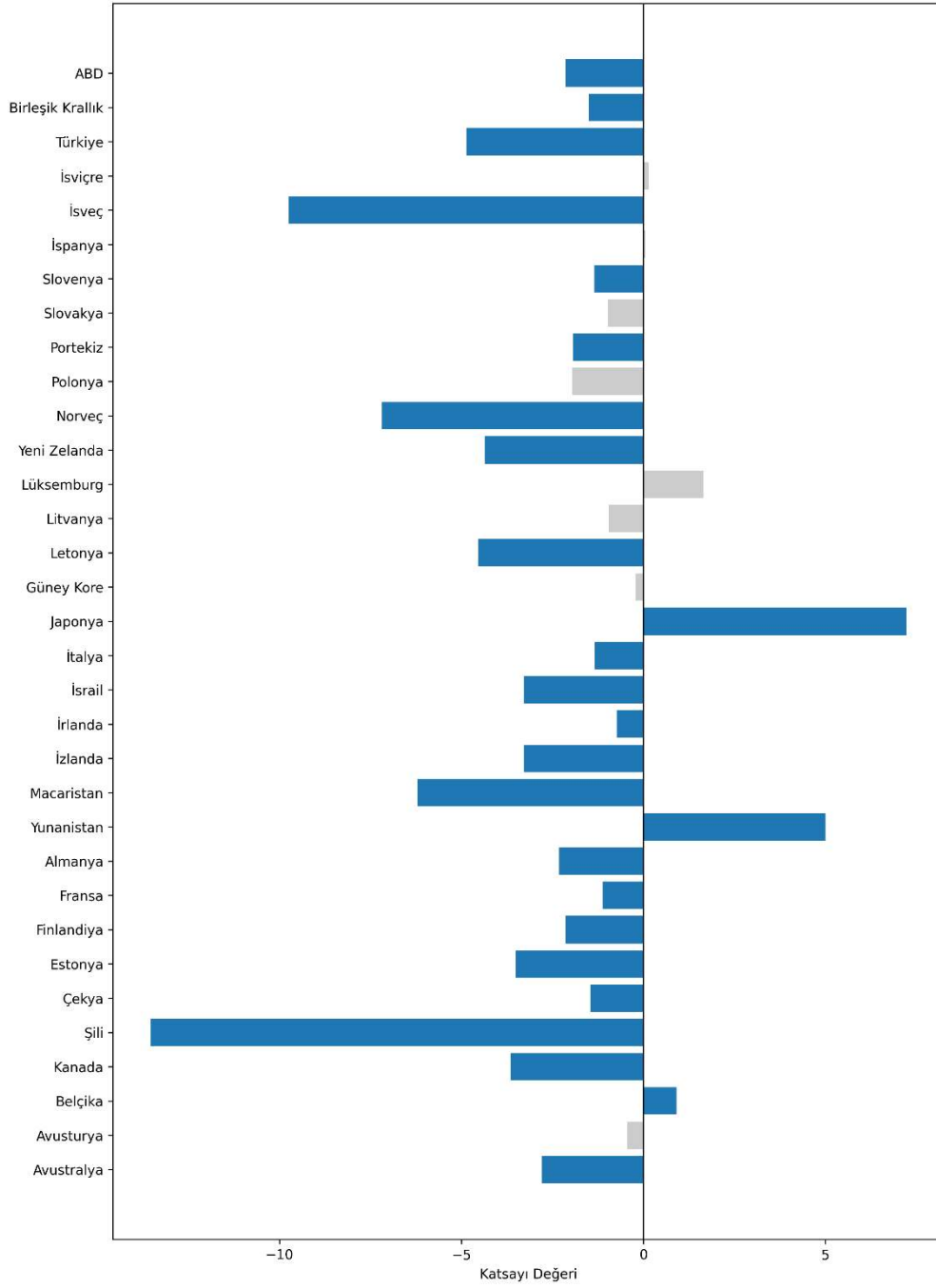
istihdam üzerindeki caydırıcı etkisinin daha sınırlı olduğu anlaşılmaktadır. Bu farklılıklar, ülke işgücü piyasası kurumlarının, aktif işgücü politikalarının ve sosyal yardım programlarının tasarımındaki çeşitliliği yansıtmaktadır.

Pozitif ve anlamlı katsayıya sahip olan Belçika (0.911), Yunanistan (4.997) ve Japonya (7.225) ise istihdamı teşvik hipotezinin geçerli olduğu sınırlı ülke grubunu oluşturmaktadır. Bu ülkelerde sosyal harcama programlarının daha çok işgücüne katılımı destekleyici, gelir güvencesi ile iş arama motivasyonunu birlikte koruyan bir yapıya sahip olduğu değerlendirilebilir. Özellikle Japonya ve Yunanistan'daki güçlü pozitif katsayılar, bu ülkelerde sosyal yardım ve istihdam politikalarının birbirini tamamlayan nitelikte işlediğine işaret etmektedir.

Öte yandan Güney Kore, Litvanya, Lüksemburg, Polonya, Slovakya, İspanya ve İsviçre gibi ülkelerde katsayıların istatistiksel olarak anlamsız olması, sosyal harcama–istihdam ilişkisinin net bir yön üretmediğini göstermektedir. Bu ülkelerde sosyal yardımların istihdam üzerinde sistematik bir teşvik veya caydırıcılık etkisi gözlenmemiştir.

Grafik x ile SH katsayılarının ülkeler bazında uzun dönem katsayıları topluca görselleştirilmiştir. Grafikte ülkeler anlamlılık düzeylerine göre renklendirilmiştir. Buna göre mavi çubuklar, katsayısı istatistiksel olarak anlamlı olan ülkeleri temsil ederken gri çubuklar, katsayısı anlamsız olup sosyal harcamaların istihdam üzerindeki etkisinin belirgin olmadığı ülkeleri göstermektedir.

Grafik 3.1: Ülkelere Ait SH Uzun Dönem Katsayıları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Genel olarak, bulgular çoğu OECD ülkesinde bağımlılık hipotezinin geçerli olduğunu, ancak bazı ülkelerde istihdamı teşvik eden etkilerin ortaya çıkabildiğini göstermektedir. Katsayıların büyüklük farklılıkları dinamikleri arasında sosyal yardım programlarının kurumsal tasarımının, işgücü piyasası esnekliğinin, aktif istihdam politikalarının kapsamının ve sosyal devlet modellerinin etkileri yer

alabilir. Bu durum, tek tip bir politika yaklaşımının OECD genelinde geçerli olmayacağını, ülkelere özgü sosyal yardım–istihdam dinamiklerinin dikkate alınması gerektiğini göstermektedir.

SONUÇ

Bu çalışma, 2000–2021 döneminde 33 OECD ülkesinde işsizliğe yönelik sosyal harcamaların istihdam üzerindeki uzun dönemli etkilerini kapsamlı panel veri yöntemleriyle incelemiştir. Analiz sürecinde hem seriler hem de model için yatay kesitsel bağımlılık tespit edilmiş, bu nedenle ülkeler arası karşılıklı etkileşimleri dikkate alan ikinci nesil test ve tahminler tercih edilmiştir. Serilerin durağanlık özellikleri CIPS panel birim kök testi ile değerlendirilmiş, sonrasında GUW eşbütünleşme testi ile değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişkinin varlığı doğrulanmıştır. Eşbütünleşme ilişkisinin ortaya konmasının ardından uzun dönem katsayılarının güvenilir biçimde hesaplanabilmesi mümkün olmuş, ülkeler arası heterojenliğe duyarlı AMG tahmincisi kullanılarak hem panel genelinde hem de ülke bazında katsayılar elde edilmiştir.

Panel geneline ilişkin bulgular, işsizlikle ilgili sosyal harcamaların istihdam üzerinde negatif ve istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. SH değişkenine ait katsayının -2.199 gibi belirgin bir düzeyde olması, ortalama olarak sosyal yardım düzeylerinin artmasının OECD ülkelerinde istihdamı azalttığını ve bağımlılık hipotezinin genel geçer olduğunu ortaya koymaktadır. Buna karşın, kişi başına gelir artışı ile dışa açıklığın istihdamı anlamlı ve pozitif biçimde desteklediği görülmüş, enflasyon oranının ise istihdam üzerinde anlamlı bir etkide bulunmadığı tespit edilmiştir. Bu sonuçlar, makroekonomik büyüme ve ekonomik entegrasyonun istihdam üzerindeki belirleyici rolünü, sosyal yardım mekanizmalarının ise uzun dönemde işgücü piyasasına yönelik kararlar üzerinde güçlü yönlendirici etkiler yaratabileceğini göstermektedir.

Araştırmanın elde edilen bulguları literatürdeki; Özaydın ve Yeşilkaya (2020)'nin yaptığı çalışma ile benzer bulgular iken, Ulu (2017), Eroğlu (2017) çalışmaları ile farklı sonuçlara sahiptir.

Ülke bazlı katsayılar incelendiğinde, sosyal yardımların istihdam üzerindeki etkisinin ülkeler arasında oldukça heterojen olduğu görülmektedir. Avustralya, Kanada, Şili, Çekya, Estonya, Finlandiya, Fransa, Almanya, Macaristan, İzlanda, İrlanda, İsrail, İtalya, Letonya, Yeni Zelanda, Norveç, Portekiz, Slovenya, İsveç, Türkiye, Birleşik Krallık ve ABD'de katsayılar negatif ve istatistiksel olarak

anlamalıdır. Bu ülkelerde sosyal yardımların çalışma motivasyonunu azalttığı ve/veya iş arama süresini uzattığı yönünde bulgular elde edilmiştir. Dolayısıyla bağımlılık hipotezi bu ülkeler için güçlü biçimde desteklenmektedir. Buna karşılık Belçika, Japonya ve Yunanistan'da katsayılar pozitif ve anlamlı bulunmuş; bu ülkelerde sosyal yardımların istihdamı teşvik ettiği, işgücü piyasasına geri dönüşü kolaylaştırdığı veya dezavantajlı gruplar üzerindeki etkisinin iş arama sürecini desteklediği gözlemlenmiştir. Geri kalan ülkelerde katsayıların anlamsız olması, sosyal yardımların istihdam üzerindeki etkisinin belirgin bir yön kazanmamasına işaret etmektedir.

Genel olarak elde edilen bulgular, sosyal yardımların istihdam üzerindeki etkisinin tüm OECD ülkelerinde aynı doğrultuda işlemediğini, politika sonuçlarının ülkelere özgü kurumsal yapılara, işgücü piyasası düzenlemelerine, yardım programlarının kapsamına ve uygulama biçimine sıkı sıkıya bağlı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu nedenle sosyal yardım politikaları tasarlanırken tek bir modelin tüm ülkelerde aynı sonucu vereceği varsayımı geçerli değildir. Ülkelerin ekonomik yapıları, işgücü piyasası dinamikleri ve sosyal koruma rejimleri arasındaki farklar dikkate alınarak politika tasarımı yapılmalıdır.

Bu çerçevede, bulgular ışığında çeşitli politika önerileri geliştirmek mümkündür. Öncelikle, aktif işgücü piyasası politikalarının sosyal yardımlarla entegrasyonu güçlendirilmelidir. Pasif gelir desteği niteliğindeki yardımlar, beceri geliştirme, iş arama desteği ve eğitim programlarıyla birleştirildiğinde bağımlılık etkileri azalabilir ve istihdam geçişleri hızlanabilir. Yardım süreleri ve koşulluluk yapıları yeniden gözden geçirilmeli, uzun ve koşulsuz yardım sistemlerinin işgücünden uzaklaşmayı artırabileceği dikkate alınmalıdır. Yardımların istihdama geçişte ani biçimde kesilmesi yerine kademeli azaltım mekanizmalarının kullanılması, çalışan yoksulluğunu azaltırken işgücü piyasasına katılımı teşvik edebilir. Bunun yanı sıra, düşük gelirli çalışanlara yönelik çalışma primi benzeri uygulamalar geliştirilerek çalışma davranışları finansal olarak desteklenebilir. Teşvik etkilerinin görüldüğü ülkelerin politik tasarımlarının ayrıntılı biçimde analiz edilmesi, iyi uygulama örneklerinin diğer ülkelere uyarlanması açısından değerli olacaktır. Ayrıca sosyal yardım sistemleri ile işsizlik sigortasının kurumsal

ayrımının güçlendirilmesi, yardımların hedefli ve sürdürülebilir bir biçimde yapılmasını sağlayabilir.

Sonuç olarak, bu çalışma OECD ülkelerinde işsizliğe yönelik sosyal harcamaların istihdam üzerindeki uzun dönem etkilerine ilişkin önemli kanıtlar sunmaktadır. Bulgular, sosyal yardım politikalarının etkilerinin homojen olmadığını, bağımlılık veya teşvik yönlü etkilerin ülke özelliklerine göre farklılaştığını ve bu farklılıkların dikkate alınmadığı politika yaklaşımlarının beklenen sonuçları üretmekte yetersiz kalabileceğini göstermektedir. Sosyal koruma ile istihdam politikaları arasındaki ilişkinin daha dengeli bir çerçevede kurulabilmesi için ülkelerin kendi ekonomik koşullarını ve işgücü piyasası yapılarını dikkate alarak esnek, hedefli ve bütüncül politika tasarımları geliştirmesi gerekmektedir. Bu çalışma, sosyal harcama–istihdam ilişkisinin çok boyutlu doğasına ışık tutmakta ve politika yapıcılar için hem teorik hem de ampirik düzeyde yol gösterici bir çerçeve sunmaktadır.

KAYNAKÇA

- Acar, İ. (2015). Türkiye’ de Gelir Dağılımı, *HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 4 (8), 42-59.
- Adema, W. (2006). Social Assistance Policy Development and the Provision of a Decent Level of Income in Selected OECD Countries, OECD. Haziran 2, 2025 tarihinde https://www.oecd.org/en/publications/social-assistance-policy-development-and-the-provision-of-a-decent-level-of-income-in-selected-oecd-countries_864161231261.html adresinden alındı.
- Adema, W., & Gray, D. & Kahl, S. (2003). Social Assistance in Germany, OECD. Ekim 17, 2025 tarihinde https://www.oecd.org/en/publications/social-assistance-in-germany_338133058573.html?utm_source=chatgpt.com adresinden alındı.
- Ak, M. (2016). Toplumsal Bir Olgu Olarak Yoksulluk, *Akademik Bakış Dergisi*, 54, 296-306.
- Akay, Ö. (2015). Türkiye’deki Gelir Dağılımı Eşitsizliğinin Türkiye’nin Büyüme Oranlarına Etkisi. Eylül 12, 2024 tarihinde <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=yYNF9RBUA3z-hSzDN-9jdg&no=APnZCakXb6eFNjbGZLI36g> adresinden alındı.
- Akça, S. (2019). Gelir Dağılımında Adaletin Sağlanmasında Vergi Politikaları: Türkiye ve Bazı OECD Ülkeleri. Eylül 17, 2024 tarihinde <https://katalog.marmara.edu.tr/veriler/yordambt/cokluortam/4F/10278207.pdf> adresinden alındı.
- Akdeniz, T. (2020). Sosyal Amaçlı Transfer Harcamalarının Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkisi: 1988-2018 Türkiye Örneği. Eylül 17, 2024 tarihinde <https://acikerisim.bartın.edu.tr/entities/publication/38a0f5e5-9c6b-4227-8199-d85931bb8357> adresinden alındı.
- Aksan, G. (2012). Yoksulluk ve Yoksulluk Kültürünün Toplumsal Görünümleri, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 27, 9-19.

- Aksanyar, Y. (2015). Sosyal Yardımda Yeni Bir Yaklaşım olarak Şartlı Sosyal Yardım: Sosyal Yardım- İstihdam Bağlantısının Etkinleştirilmesi Programı 2014 yılı Türkiye Uygulaması Üzerine bir Araştırma. Eylül 21, 2024 tarihinde <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=WejuaBPjnHJ0RtQQjfxjbA&no=HbvaFguX7bLEb3AlnDa5yw> adresinden alındı.
- Aktaş, F. (2019). Gelir Dağılımı ve Yoksulluk arasındaki İlişki: Iğdır ili üzerine uygulama. Eylül 19, 2024 tarihinde https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=g92r73gv_4TXfgpj58z_XA&no=okLFkIpQiSCLBsifTuR_vA adresinden alındı.
- Akyıldız, Y. (2019). İşsizlik ve İŞKUR' un Aktif İstihdam Politikaları, *Akademik Bakış Dergisi*, 71, 94-119.
- Alcan, D., & Can, R., & Taskin, T., & Wiseman, W. (2016). Impact of Social Assistance on Labor Market Mobility The Case of Turkey, *Policy Research Working Paper*, 7801-7810.
- Aras, A. (2012). Türkiye’de Gelir Dağılımı ve Yoksulluk (Sakarya ili Kentsel Alan Örneği). Eylül 22, 2024 tarihinde <https://acikerisim.sakarya.edu.tr/bitstream/handle/20.500.12619/92239/T05531.pdf?sequence=1> adresinden alındı.
- Arpacıoğlu Özdemir, Ö. (2018). Yoksullukla Mücadelede Kamu Kurumu ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü. Eylül 22, 2024 tarihinde <https://kezana.ai/Reader/Thesis/2000072622> adresinden alındı
- Arpacıoğlu, Ö. (2012). Dünya’da ve Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele. Eylül 22, 2024 tarihinde https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=cHqw_m0bZe521bSs_dK2Yw&no=GlFsjNr9p2VAbbgmTApgeQ adresinden alındı.
- Arslan, N. (2014). Sosyal Yardımlar ve İstihdam İlişkisinin İncelenmesi: Sivas İlinde Bir Alan Araştırması, *LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 16-31.

- Asenjo, A., & Escudero, V., & Liepmann, H. (2023). Why Should we Integrate Income and Employment Support? A Conceptual and Empirical Investigation, *The Journal of Development Studies*, 60 (1), 1-29.
- Atatanır, H. (2016). Türkiye’de Sosyal Yardım ve Sivil Toplum: Hak Temelli Yaklaşım Açısından Bir Değerlendirme. Eylül 25, 2024 tarihinde https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=hMAyXRYOYU0LNlmpe051GA&no=b30maQRNTM2-YY_iW0DcQg adresinden alındı.
- Atmaca, Z. (2019). Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadelede Eğitim Politikaları. Ekim 2, 2024 tarihinde <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=rNXyyt0uQW8rwtOE2FRAJQ&no=IpBUe7pu9hkX2Zjyb55VXg> adresinden alındı.
- Aydın, A. (2013). Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının Etkileri: Kırklareli İli Örneği. Ekim 2, 2024 tarihinde <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=WTWAC0DdY3FWr5hBd7k4zg&no=LzKJHk5OOajMTsoxe6f8-Q> adresinden alındı.
- Baild, S., & McKenzide, D., & Özler, B. (2018). The Effects of Cash Transfers on Adult Labor Market Outcomes, Policy Research Working Paper. <https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/a6e5115d-e1ba-5105-a969-0bb58367c4d3/content> adresinden alındı.
- Baird, S., & McKenzie, D., & Özler, B. (2018). The Effects of Cash Transfers on Adult Labor Market Outcomes, *World Bank Group Development Research Group, Policy Research Working Paper*, 8404-8410.
- Bolat, Ö. (2016). Sosyal Yardım İstihdam Bağlantısı Kapsamında Ülke Uygulamalarının İncelenmesi ve İŞKUR İçin Öneriler. Kasım 2, 2024 tarihinde <https://www.iskur.gov.tr/medya/egul13e0/ozkan-bolat.pdf> adresinden alındı.
- Bulut, O. D. (2022). Sosyal Yardım Politikalarının İşleyiş Sistemi ve Etkilerinin Değerlendirilmesi: Iğdır İli Kırsal Alan Örneği. Aralık 18, 2024 tarihinde <https://avesis.akdeniz.edu.tr/yonetilen-tez/94f031bd-4190-4ea4-912f->

[968363cfaa7b/sosyal-yardim-politikalarinin-isleyis-sistemi-ve-etkilerinin-degerlendirilmesi-igdir-ili-kirsal-alan-ornegi](https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=erSLrkCiWMr9kIaBbK9vpA&no=2DKhNetaHtnryCzM-AztuA) adresinden alındı.

- Bükey, A. M., & Çetin, B. I. (2017). Türkiye’de Gelir Dağılımına Etki Eden Faktörlerin En Küçük Kareler Yöntemi ile Analizi, *Maliye Araştırmaları Dergisi*, 3 (1), 103-117.
- Cairo, S., & Mahlstedt, R. (2023). The disparate effects of information provision: A field experiment on the work incentives of social welfare, *Journal of Public Economics*, 1-14.
- Carık, T. (2021). Türkiye’de İşsizlik ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir: Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Cennet, B. (2010). Yoksulluk ve Türkiye’de Yoksullukla Mücadelede Sosyal Politika Uygulamaları. Eylül 10, 2024 tarihinde <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=erSLrkCiWMr9kIaBbK9vpA&no=2DKhNetaHtnryCzM-AztuA> adresinden alındı.
- Coşkun, S., & Tireli, M. (2010). Dünya Bankası ve UNDP’nin küreselleşme-yoksulluk ilişkisine yönelik yaklaşımları, *Yardım ve Dayanışma Dergisi*, 1(1), 41-56.
- Çakır, M., & Aldemir, Ş. (2001). *Yoksulluğun Küresel Boyutları*, *Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 9 (2), 175-200.
- Çetinkaya, Ş. (2012). Türkiye’de Sosyal Yardımlaşma Müessesesi: Durum Analizi, Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Ağustos 18, 2025 tarihinde <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=FZ4McqppUgM0z59anqdZow&no=jxthwoWkRlq0SSqZtP0fqq> adresinden alındı.
- Çınar, F. (2024). *Türkiye’de Yoksullukla Mücadelede Kamu Refah Hizmeti Sunucularının Sosyal Yardım Algısı: Batı Karadeniz Bölgesi Örneği*. Yayımlanmamış doktora tezi. Ankara: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Dal, M. T. (2021). Gelir Dağılımındaki Eşitsizliğin Yoksulluk üzerindeki Etkisi: Türkiye Örneği. Ekim 2, 2024 tarihinde https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=tr&user=fPm6klMAAAAJ&citation_for_view=fPm6klMAAAAJ:M7yex6snE4oC adresinden alındı.
- Daşlı, Y. (2018). Yoksullukla Mücadele Aracı olarak Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 19 (2), 525-542.
- Demir, S. (2019). Sosyal Yardımların İstihdam ile İlişkisi: Türkiye Örneği. Ağustos 24, 2024 tarihinde <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=ggAyFmmvkeXBzbpFljMkCQ&no=rN-Kn76OUGUI5-P1Ktivbw> adresinden alındı.
- Demirhan, O. (2015). İşsizlikle Mücadelede Sosyal Güvenlik Uygulamaları: Türkiye Örneği. Ocak 5, 2025 tarihinde <https://avesis.deu.edu.tr/dosya?id=c7d5c446-0081-4884-b9bd-12df1f9b249e> adresinden alındı.
- Demir Şeker, S. (2008). Türkiye’de Sosyal Transferlerin Yoksulluk Üzerindeki Etkileri. Eylül 6, 2024 tarihinde https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Turkiyede-Sosyal-Transferlerin-Yoksulluk-Uzerindeki-Etkileri_Sirma-Demir-Seker.pdf adresinden alındı.
- Dilik, S. (1992). Sosyal Güvenlik. Sosyal Yardımlar İki Anlamlı Bir Terim. Eylül 20, tarihinde <https://www.proquest.com/openview/4ed8782bc8a08acf80172e6ce7efbb2/1.pdf?pq-origsite=gscholar&cbl=2026366&diss=y> adresinden alındı.
- Doğan, G. (2012). İstihdam ve Genç İşsizlik. Ekim 1, 2024 tarihinde https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=cP_9lXFI3bS8oTsRpyHiFQ&no=ioco88x9RZPwYbwo4Sylyg adresinden alındı.
- Durak, Ş. (2011). İşsizlik, İstihdam Politikaları ve İşsizlikle Mücadelede Başarı Örnekleri. Ekim 3, 2024 tarihinde

https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=bTFyD9L57PbxmQkNvqCQAQ&no=ugMPL_VD3mSscPHHT1tpOg adresinden alındı.

Dünya Bankası. (World Bank). (2025). *Yoksulluk*. Kasım 10, 2024 tarihinde <https://www.worldbank.org/en/topic/poverty> adresinden alındı.

Ensari, S. (2010). TÜİK'in Yoksulluk Analizleri Üzerine, *Maliye Finans Yazıları*, 24 (87), 9-15.

Eroğlu, N., & Altaş, N., & Ün, T., & Ulu, M. İ. (2017). OECD Ülkelerinde Sosyal Yardım Harcamalarının Gelir Dağılımına Etkisi: Panel Veri Analizi, *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 3(3), 335-354.

Esen, B. (2022). Türkiye'de Refah Bağımlılığı ile Bir Mücadele Aracı Olarak Sosyal Yardım Alanların İstihdama Yönlendirilmesi Sisteminin Uygulanması, *İş ve Hayat Dergisi*, 161-175.

Eser, B. (2012). Ekonomik Büyüme ve İstihdam İlişkisi: Türkiye Uygulaması. Ekim 10, 2024 tarihinde https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=cBksNM4DES8e_rg7R37d0A&no=G3D4CVg54jnqpJG0YXz6Jg adresinden alındı.

Ezber Ayan, E. (2020). Gelir Dağılımı Eşitsizliği ve Yoksullukla Mücadelede İktisat Politikaları: Seçilmiş OECD Ülkelerinde Ekonometrik bir Analiz. Ekim 22, 2024 tarihinde https://yordam.gantep.edu.tr/yordam/?p=1&dil=0&alan=kunyeYazar_txt&q=Ezber%20Ayan,%20Ebru adresinden alındı.

Fusco, A., & Tenikue, M., & Kerm, P. V. (2021). Social assistance and young adults' labour supply, Luxembourg Institute of Socio-Economic Research. 1-36.

Gengenbach, C., Urbain, J. P., & Westerlund, J. (2016). Error correction testing in panels with common stochastic trends, *Journal of Applied Econometrics*, 31(6), 982-1004.

- Gökbayrak, Ş. (2017). Değişen Refah Devletleri ve Sosyal Yardımlar, *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 7(1), 71-90.
- Gümüş, B., & Acar, M. (2023). Türleri, Nedenleri ve Boyutlarıyla Türkiye’de ve Dünya’da Yoksulluk Sorunu, *Necmettin Erbakan Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 5, 92-105.
- Güneş, F. D. (2019). İşsizlik ve Büyüme İlişkisi: Türkiye Örneği. Eylül 16, 2024 tarihinde [https://katalog.bandirma.edu.tr/yordam/?p=1&dil=0&tip=basit&fq\[\]=kuny eYazar_str:%22G%C3%BCne%C5%9F,%20Fikriye%20Dilara%22](https://katalog.bandirma.edu.tr/yordam/?p=1&dil=0&tip=basit&fq[]=kuny eYazar_str:%22G%C3%BCne%C5%9F,%20Fikriye%20Dilara%22) adresinden alındı.
- Hacımahmutoğlu, H. (2009). Türkiye'deki Sosyal Yardım Sisteminin Değerlendirilmesi. Eylül 5, 2024 tarihinde https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Turkiyedeki-Sosyal-Yardim-Sisteminin-Değerlendirilmesi_Hande-Haci-Mahmuroglu.pdf adresinden alındı.
- Hernanz, V., & Malherbet, F., & Pellizzari, M. (2004). Take-Up of Welfare Benefits in OECD Countries: A Review of the Evidence, *OECD Social, Employment and Migration Working Papers*, 2-47.
- Hwang, G., & Jensen, N. K., & Wadiwel, D. (2024). Disability, employment and welfare reform: A comparative analysis of Australia and Denmark, *Aust J Soc Issues*, 59,1013–1030.
- Immervoll H., & Jenkins, S. P., & Königs, S. (2014). Are Recipients of Social Assistance 'Benefit Dependent'? Concepts, Measurement and Results for Selected Countries, *OECD Social, Employment and Migration Working Papers*, 2-94.
- İncedal, S. (2013). Türkiye’de Yoksulluğun Boyutları Mücadele Politikaları ve Müdahale Araçları, Aile ve Sosyal Politikalar Uzmanlık Tezi. Ekim 5, 2024 tarihinde <https://www.aile.gov.tr/uploads/sygm/uploads/pages/uzmanlik-tezleri/4-turkiye-de-yoksullugun-boyutlarimucadele-politikalari-ve-mudahale-araclari-sumer-incedal-2013.pdf> adresinden alındı.

- İpek, M. (2014). Kayıt Dışı İstihdamda Küresel Etkiler ve Sosyal Örüntüler, *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 1, 163-186.
- Karabulut, A. (2011). Türkiye’de Sosyal Yardım ve Sosyal Yardımların Tek Merkezden Yürütülebilirliği. Eylül 1, 2024 tarihinde <https://avesis.gazi.edu.tr/dosya?id=78f3ff11-a466-4a31-b0ae-64db190b560b> adresinden alındı.
- Karapınar, D. (2021). Türkiye’de İşsizlik Süresini Etkileyen Faktörlerin Yaşam Sürdürme Analizi Yöntemleri ile Araştırılması. Ekim 27, 2024 tarihinde <https://avesis.cumhuriyet.edu.tr/yonetilen-tez/3194e11a-2404-47ca-bf7b-9e89b036da88/turkiyede-issizlik-suresini-etkileyen-faktorlerin-yasam-surdurme-analizi-ile-arastirilmesi> adresinden alındı.
- Karayılmazlar & Güler (2015). Yoksulluk, Yoksulluğun Nedenleri, Sosyoekonomik Etkileri, Türkiye ve Dünya’da Yoksulluğun Boyutları, *Vergi Raporu Dergisi*, 193, 24-44.
- Kim, J. (2015). Three Essays on the Impact of Government Assistance Programs on Economic Behaviors of Vulnerable Households. Doktora Tezi. Michigan: Doctor of Philosophy in the University of Michigan.
- Koç, M., & Şahin M. (2020). Türkiye’de İstihdamın Arttırılmasına Yönelik Teşvik Politikalarının İncelenmesi, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(75), 1294-1313.
- Malak, M. (2023). Türkiye Kapsamında Yoksulluk Üzerine Bir İnceleme, *Kapanaltı Muhasebe Finans Ekonomi Dergisi*, 3, 53-71.
- Matsumoto, K. (2022). The effects of employment support programs on public assistance recipients: The case of a Japanese municipality program, *Journal of The Japanese and International Economies*, 2-17.
- Nguyen, C. V., & Tarp, F. (2023). Cash Transfers and Labor Supply: New Evidence on Impacts and Mechanisms, *Global Labor Organization (GLO) Discussion Paper*, 1243, 1-74.

- OECD. (2024). OECD Social Expenditure Database (SOCX) – Country Notes. OECD Publishing. Ekim 6, 2025 tarihinde <https://www.oecd.org/en/data/datasets/social-expenditure-database-socx.html> adresinden alındı.
- Öğülmüş, S. (2011). Sosyal Yardım Algısı ve Yoksulluk Kültürü, *Aile ve Toplum Dergisi*, 7(26), 83-96.
- Özaydın, M. M., & Yeşilkaya, F. (2019). Sosyal Yardım İstihdam İlişkisinin Belirlenmesi: Refah Rejimleri için Bir Panel Analizi, *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 20(46), 161-195.
- Özdal, H. (2009). Gelir Dağılımı ve Yoksulluk İlişkisi ve Türkiye Örneği (1994-2008). Ekim 23, 2024 tarihinde https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=IHAjRdvYHd6-tR9nDgM2ew&no=irJH_rDXiHj9EIT7mnoog adresinden alındı.
- Özdemir, A., & İnce, G. D. (2021). OECD Ülkelerinde Sosyal Yardımların Yoksulluk Üzerine Etkisi, *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 4, 2633-2657.
- Öztürk, M., & Çetin, B.I. (2011). Dünya’da ve Türkiye’de Yoksulluk ve Kadınlar, *Journal Of Yasar University*, 3, 2661-2698.
- Öztürk, N. & Göktolga, Z. G. (2010.) Yoksulluk ve Gelir Bölüşümünü Belirlemede Kullanılan Ölçütler, *Bütçe Dünyası Dergisi*, 34, 3-25.
- Pesaran, M. H. (2004). General diagnostic tests for cross section dependence in panels, *Cambridge Working Papers Economics*, 1240(1), 1-10.
- Pesaran, M. H. 2007. “A Simple Panel Unit Root Test in the Presence of Crosssection Dependence”, *Journal of Applied Econometrics*, 22(2), 265–312.
- Pesaran, M. H., & Yamagata, T. (2008). Testing slope homogeneity in large panels, *Journal of Econometrics*, 142(1), 50-93.
- Pesaran, M. H., Ullah, A., & Yamagata, T. (2008). A bias-adjusted LM test of error cross-section independence, *The Econometrics Journal*, 11(1), 105-127.

- Reeves, A., & Fransham, M., & Stewart, K., & Reader, M., & Patrick, R. (2023). Capping welfare payments for workless families increases employment and economic inactivity: Evidence from the UK's benefit cap, *International Journal of Social Welfare*, 33, 982-994.
- Salehi- Isfahani, D., & Mostafavi-Dehzooei (2017). Cash Transfers and Labor Supply: Evidence From Large-Scale Program in İran, *Economic Research Forum*, 1090, 1-28.
- Savaş, A. (2017). Türkiye’de Sosyal Yardım Harcamaları ve İstihdam İlişkisi. Tezsiz Yüksek Lisans Projesi. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Savcı Köroğlu. İ. (2022). Yeni Yoksulluk Türleri ve Sosyal Dışlanma, *19 Mayıs Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 100-116.
- Sontay. T. (2022). Gelir Dağılımına Etki Eden Faktörlerin Panel Veri Modelleri ile Analizi. Ekim 27, 2024 tarihinde <https://www.proquest.com/openview/4ed8782bc8a08acf80172e6ce7efbb2/2/1.pdf?pq-origsite=gscholar&cbl=2026366&diss=y> adresinden alındı.
- Söylemez, S. (2013). Yoksullukla Mücadelenin İnsan Hakları Bağlamında Değerlendirilmesi, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 38, 217-226.
- Sungur, M. (2019). Türkiye’de Ekonomik Büyüümü ve İşsizlik Oranları Arasındaki İlişkinin Analizi. Kasım 5, 2024 tarihinde <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=pID9dS9oUyxY2RDpk8HY7Q&no=Md3BQ0ffogxWr4IMHw336A> adresinden alındı.
- Şaban, M. (2024). İşsizlik Sorunu ve Uygulanan İstihdam Politikaları: Kuzey Makedonya Örneği. Kasım 7, 2024 tarihinde <https://www.scribd.com/document/887358779/868655> adresinden alındı.
- Şener, Ü. (2010). Yoksullukla Mücadelede Sosyal Güvenlik, Sosyal Yardım Mekanizmaları ve İşgücü Politikaları, *Türkiye Politika Araştırma Vakfı Politika Notu*, 1-22.

- Tanrıverdi, P. (2007). Gelir Dağılımı ve Vergilerin Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkileri. Kasım 10, 2024 tarihinde <https://gcris.pau.edu.tr/entities/publication/118598a5-916b-4922-98e8-0ec295906054> adresinden alındı.
- Taş, A. (2022). Sosyal Hizmet Etkinliği Olarak Sosyal İnceleme ve Türkiye’de Sosyal Yardımların Sunumunda Muhtaçlık Değerlendirmesi. Ağustos 10, 2022 tarihinde https://www.researchgate.net/publication/366673064_Sosyal_Hizmet_Etkinligi_Olarak_Sosyal_Inceleme_ve_Turkiye'de_Sosyal_Yardimlarin_Sunumunda_Muhtaclik_Degerlendirmesi_Social_Assessment_as_a_Social_Work_Activity_and_Needs_Assessment_in_the_Field_of_Soc adresinden alındı.
- Taşçı, F. (2009). Yoksulluğa ve Yoksullara Dönük Ahlak Yaklaşımları, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 57, 481-514.
- Teber, V. (2017). *Sosyal Yardımların Çalışma Hayatındaki Olumsuz Etkileri: Tembellik*. Tezsiz Yüksek Lisans Projesi. Denizli: Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tekindal, M. (2018). Türkiye’de Sosyal Yardımların Yapısal ve İşlevsel Yaklaşımına Göre Analizi, *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 29(2), 335-362.
- Tekpınar, T. (2013). Transfer Harcamaları ve Gelir Dağılımı İlişkisi. Kasım 13, 2024 tarihinde https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=-FXVv7eu9oGnhqTpd9GpSw&no=-emWd18hFmX8p_I7-fJMCQ adresinden alındı.
- Tetik, A. (2012). Dünyada ve Türkiye’de İşsizlikle Mücadelede Uygulanan Politikalar. Ekim 31, 2024 tarihinde https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=tr&user=RAjC_0wAAAAJ&citation_for_view=RAjC_0wAAAAJ:FxGoFyzp5QC adresinden alındı.

- Timur, C., & Doğan, Z. (2015). İstihdam Yaratmayan Büyüme: Türkiye Analizi, *Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(2), 231-247.
- Türk Dil Kurumu (TDK). (2024). *Sosyal Yardım*. Güncel Türkçe Sözlük. Ankara: TDK.
- Türkoğlu, İ. (2013). Sosyal Devlet Bağlamında Türkiye’de Sosyal Yardım ve Sosyal Güvenlik, *Akademik İncelemeler Dergisi*, 8(3), 275-305.
- Uçar, H. M. (2019). Gelir dağılımı ve büyüme ilişkisi. Kasım 1, 2024 tarihinde https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=054omsTPvmdewo1Ba4nZFG&no=PhsFbzplYBnOi_sk5_FwaQ adresinden alındı.
- Ulu, M. İ. (2017). Sosyal Yardım Uygulamalarının Gelir Dağılımına Etkisi: OECD Ülkeleri üzerine Ekonometrik bir Model Denemesi. Ekim 10, 2024 tarihinde <https://avesis.marmara.edu.tr/yonetilen-tez/259be4e4-5226-4222-a03e-bd653374831b/sosyal-yardim-uygulamalarinin-gelir-dagilimina-etkisi-oecd-ulkeleri-uzerine-ekonometrik-bir-model-denemesi> adresinden alındı.
- United Nations Development Programme (UNDP). (2025). America: UNDP. Eylül 12, 2025 tarihinde <https://www.undp.org/tr/turkiye> adresinden alındı.
- Uzun, A. M. (2003). Yoksulluk Olgusu ve Dünya Bankası, *C. Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 4(2), 155-173.
- Ünal, E. (2019). Türkiye’de Ekonomik Büyüme ve İşsizlik ve Enflasyon İlişkisi Üzerine Bir Analiz. Aralık 1, 2024 tarihinde <https://acikerisim.sdu.edu.tr/handle/123456789/51340> adresinden alındı.
- Üstün, H. (2013). *Türkiye’de Sosyal Güvenliğin Geçirdiği Aşamalar, Sosyal Yardımlar, Yoksulluk ve İşsizlik İlişkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yeşilyurt Temel, H. (2016). Türkiye’deki Sosyal Yardımların Yoksulluğu Azaltmadaki Rolü (Manisa İli Örneği). Eylül 3, 2024 tarihinde

https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=i2eoP4YgYZrxabWYrMGeQ&no=7eejhwY2abaAMAcQERcP_Q adresinden alındı.

Yılmaz, A., & Aksanyar, Y., & Güler, T. (2019). Yoksullukla Mücadelede İstihdam Bağlantılı Şartlı Sosyal Yardımlar: Küresel Bir Analiz, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 59, 105-122.

Yiğit, M. (2016). Vatandaşın Sosyal Hizmet Algısı Yönetimi: Diyarbakır Örneği. Ağustos 15, 2024 tarihinde https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=CGoaRyTGdCEmyJmTITwqYg&no=YO5Y_ZVBfMT1rcESwfcSjA adresinden alındı.

Yurt, Ş., & Şişman, Y. (2024). Türkiye'de Kayıt Dışı İstihdam: Sosyal Adaletsizlikler, *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 15(1), 63-84.

Zengin, E., & Şahin, A., & Özcan, S. (2012). Türkiye'de Sosyal Yardım Uygulamaları, *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 19(2), 133-142.

ÖZ GEÇMİŞ

Adı ve Soyadı : Selen Pesen

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

Aldığı Sertifikalar :

Uzmanlık Alanı :

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Lisans	Uluslararası Ticaret ve Finans	Dumlupınar Üniversitesi	
Lisans	Sosyoloji	Anadolu Üniversitesi	
Y. Lisans	Maliye	Bülent Ecevit Üniversitesi	

Görevler :

Görev Unvanı	Görev Yeri	Yıl

Eserler :

B. Uluslararası bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitaplarında (proceedings) basılan bildiriler:

B1. Pesen, S., & Avcı, M. (2026). Çalışmaya Teşvik Mi, Bağımlılık Mı? OECD Ülkelerinde Sosyal Yardım Politikalarının İstihdam Etkisi. 18. *Uluslararası İstanbul Bilimsel Araştırma Kongresi Kitabı Bildirileri* 28-30 Ocak 2026 içinde (s. 1620-1622). İstanbul: BZT Turan Yayınevi.